

**Fibulas vikingaby på Åland - En undersökning om hur man kan förbättra,
utveckla och tillföra nya idéer till en nutida vikingaby**

Inger Lundberg

Institutionen för arkeologi och antikens historia

Lunds universitet

C-uppsats i arkeologi

HT 2007

Handledare: Bodil Petersson

Omslagsbild: Byggnader i Fibulas vikingaby, Kvarnbo, Saltvik, Åland (Foto: Inger Lundberg).

Abstract

In this essay I try to look into how to bring a new concept to an already established Viking village and how to develop the existing one. This essay also sheds light on some negative sides that a Viking village can experience in their activity.

I have interviewed responsible persons at three different Viking villages: Foteviken Museum and Viking Reserve, Fornföreningen Fibulas Viking village and VikingaTider. I have also examined different kinds of literature dealing with my chosen Viking villages.

I came to the conclusion that I should have chosen an other Viking village than VikingaTider because a lot of VikingaTiders activity hasn't really started yet. On the other hand it has been interesting to see how they are trying to start the activity and which their plans are. I could have chosen an other already established Viking village to get a more varied material.

There are a lot of things that Fibula can do to improve, develop and bring new aspects to their concept.

I have found both advantages and disadvantages with the different Viking villages activity and strategi. Different questions about authenticity has shown to be the most difficult problem. My conclusion is that Viking villages do fulfil an important function, a mediate function that todays experience searching public wants.

Nyckelord: Förnöreningen Fibula, Fotevikens Museum, VikingaTider, Åland, vikingaby, rekonstruktion, förmedla, autenticitet, arkeologi

Innehållsförteckning

Abstract.....	s. 3
Innehållsförteckning.....	s. 4
1. INLEDNING.....	s. 5-12
1.1. Presentation av ämne och målsättning.....	s. 5
1.2. Problemställningar.....	s. 6
1.3. Avgränsningar.....	s. 6-7
1.4. Begrepp.....	s. 7-9
1.5. Forskningshistoria.....	s. 10-12
2. MATERIALBESKRIVNING.....	s. 12
3. METOD.....	s. 12-13
4. KÄLLKRITIK.....	s. 13-14
5. ANALYS.....	s. 14-43
5.1. Bakgrund till analysen: Kort historik om föreningen och verksamheten.....	s. 14-16
5.2. Bakgrund till analysen: Vikingabyn – platsen.....	s. 16-18
5.3. Bearbetning och diskussion med tolkning och utvärdering av vikingabyarna.....	s. 18-43
5.3.1. <i>Byggnader, planmässigt</i>	s. 18-26
5.3.2. <i>Marknad</i>	s. 26-32
5.3.3. <i>Gästabud</i>	s. 32-34
5.3.4. <i>Lägerskolsverksamhet</i>	s. 34-36
5.3.5. <i>Hirdgrupp, vikingakämpare</i>	s. 36-38
5.3.6. <i>Vintermarknad</i>	s. 38-39
5.3.7. <i>Föredrag, seminarier, konferenser och kursverksamhet</i>	s. 39-41
5.3.8. <i>Anställning av en eller flera projektledare, personal</i>	s. 41-42
5.3.9. <i>Motorträffar och motorprylmarknad</i>	s. 42-43
5.4. Slutsats.....	s. 43
6. SLUTDISKUSSION.....	s. 44-46
7. SAMMANFATTNING.....	s. 46-47
Källförteckning.....	s. 48-53
Bilagor.....	s. 54-56

1. INLEDNING

1.1. Presentation av ämne och målsättning

Mitt ämne i denna uppsats är hur man kan utveckla ett redan befintligt koncept i en vikingaby och hur man även kan tillämpa ett nytt på den befintliga vikingaby. Jag kommer att utgå från Fornföreningen Fibulas vikingaby i Kvarnbo i Saltviks kommun på Åland och hur man skulle kunna utveckla deras koncept samt tillföra nya idéer. Fornföreningen Fibula bildades år 2003 och sedan dess har föreningen hunnit utföra ganska mycket. Med hjälp av det populära förmedlingssättet vikingamarknad har föreningen lockat fram många ålänningars intresse för vikingatiden och för historia och arkeologi. Mitt intresse för arkeologisk förmedling och fornbyar har växt fram under mitt första år som arkeologistuderande i Lund. I och med min b-uppsats *Att lära sig om sin historia gör skolbarn starka! En undersökning om hur man kan förmedla arkeologi till skolbarn på Åland* som jag skrev under vårterminen 2007, hade jag kontakt med Fornföreningen Fibula. När jag var på Åland under sommaren 2007 blev jag kontaktad av en medlem i föreningen med en förfrågan om jag kunde tänka mig att fundera på hur man kan utveckla Fibulas koncept och tillföra nya idéer och jag antog utmaningen. Jag är själv ålänning och Ålands arkeologi och forntid samt förmedlingen av denna är något som jag vill lära mig mer om och utveckla.

Karta över Åland. Den gröna pilen = Kvarnbo i Saltviks kommun (Ålands turistförbunds hemsida).

1.2. Problemställningar

Min problemställning är uppdelad i tre olika huvudfrågor:

- Hur ser verksamheten ut idag i Fornföreningen Fibulas vikingaby i relation till Fotevikens Museum med vikingareservatet och VikingaTider?
- Vad kan man förbättra, utveckla och tillföra helt nytt i Fornföreningen Fibulas redan befintliga koncept med hjälp av andra vikingabyars idéer?
- Vad är välfungerande och vad är mindre bra i vikingabyarnas upplägg?

Jag vill lösa mina problemställningar genom att undersöka några av mig utvalda vikingabyar med hjälp utav intervjuer med de ansvariga vid respektive vikingaby, genom de olika vikingabyarnas hemsidor på internet samt genom litteratur och tidningsartiklar som behandlar mina vikingabyar. Jag tycker att det är viktigt att ta fram både positiva och negativa drag i verksamheterna för att inte bli för snäv i tolkningarna och glömma bort källkritiken i materialet så detta kommer jag att göra uppsatsen igenom, min tredje frågeställning kommer alltså finnas invävd i svaren på de andra problemställningarna.

1.3. Avgränsningar

Min undersökning avgränsas till tre vikingabyar. En av dessa tre är självklart Fornföreningen Fibulas vikingaby i Kvarnbo på Åland, då undersökningen går ut på att tillföra nya idéer till deras befintliga koncept för denna vikingaby samt utveckla och förbättra den verksamhet som finns. De andra två vikingabyar jag kommer att ta hjälp av för att bearbeta och diskutera mina problemställningar är Fotevikens vikingareservat i Vellinge kommun i Skåne, Sverige och VikingaTider i Kävlinge kommun i Skåne, Sverige. Jag har valt dessa två eftersom jag anser att Fotevikens vikingareservat är en av Sveriges främsta vikingabyar och reservatet har varit etablerat länge, sedan 1996 (Engberg Ekman 2005, s. 51), och jag kan få många goda idéer från denna by och de som är verksamma där. VikingaTider är en relativt ny vikingaby som invigdes år 2002 och byn är inte färdigställd på lång väg (VikingaTiders hemsida), vilket gör den intressant avseende hur man har valt att bygga upp den och hur man har tänkt kring byggnadsplan, samarbeten med andra vikingabyar och företag, problem som kan uppstå och idéer som fungerat bra och mindre bra. De ansvariga vid VikingaTider har dessutom erfarenheter från den nu nedlagda vikingabyen i Hög (Jonson, muntlig uppgift) vilket också är intressant för att se hur man valt att ta tillvara dessa kunskaper och hur man har praktiserat

dem på VikingaTider. Jag har valt att kalla alla mina undersökta objekt för vikingabyar trots att Fotevikens vikingareservat är en rekonstruktion av en vikingatida stad och VikingaTider är en nutida temapark med vikingatiden som tema. Detta gör jag för att underlätta jämförelserna med Fibulas vikingaby i Kvarnbo. Vikingaby, -stad eller -park skiljer sig främst åt i storlek, målet för de olika fenomenen är detsamma: att förmedla vikingatid i nutid. Även andra forskare sätter ett gemensamt namn på dessa forntida fenomen, Bodil Petersson benämner Fotevikens vikingareservat som en forntidsby (Petersson 2003) och Richard Lindberg väljer att kalla VikingaTider och Fotevikens vikingareservat för fornbyar (Lindberg 2001). Tomas Johansson kallar också dessa fenomen för fornbyar (Johansson 2002). Fredrik Svensson och Lotta Jonson benämner dessa fenomen temaparker (Jonson, muntlig uppgift; Svensson 2007) medan Sven Rosborn benämner dem *living history museums* eller *archaeological open air museums*, det sistnämnda använder också Björn M Jakobsen sig utav (Jakobsen & Rosborn, muntliga uppgifter).

1.4. Begrepp

Inom forskningen kring fornbyar och vikingabyar används många begrepp som för den vanlige läsaren kan vara svåra att förstå om de inte reds ut därför har jag valt att lägga in ett avsnitt med begreppsförklaring och -definiering för att förenkla läsningen.

Archaeological open air museum (sv. arkeologiskt friluftsmuseum) –det klassiska friluftsmuseet har ofta gamla, på något sätt ditforslade byggnader från olika historiska platser på museets område. Området brukar vara ute i det fria, ute i naturen och besökaren brukar kunna ströva fritt i området och bekanta sig med byggnaderna, Skansen är ett sådant friluftsmuseum. Ett *archaeological open air museum* är ett friluftsmuseum med uppbyggda och rekonstruerade byggnader istället för gamla, ditforslade byggnader (LiveARCHs hemsida; Jakobsen & Rosborn, muntliga uppgifter).

Autenticitet – kan också beskrivas med synonymerna äkthet eller tillförlitlighet (Nationalencyklopedins hemsida). Dagens vikingabybesökare söker efter den äkta upplevelsen och de äkta rekonstruktionerna. Vad som är äkta är diskuterbart, i fråga om ett materiellt föremål, ett objekt så kan man tycka att objektet är äkta om det är troget den historiska perioden som vikingabyen förmedlar. Objektet kan också ses vara äkta om det knyter till en lokal kulturell kontext. En annan äkthetsaspekt kan vara den då besökaren ser hur objektet tillverkas, detta kan också bidra till en äkthetskänsla hos besökaren. Man litar

ofta på förmedlarna och detta kan förstärkas ytterligare genom en guide, gärna en vetenskaplig guide eller en guide som gått in i den historiska epoken genom kläder och utrustning för att skapa den äkta känslan och upplevelsen. Dessutom är själva deltagandet i sig ett mycket bra verktyg vid förmedling av den äkta känslan, får besökaren vara med själv och utföra iscensatta sysslor såsom de kan ha utförts under vikingatiden så förstärks tillförlitligheten (Andersson-Cederholm, muntlig uppgift).

Experimentell arkeologi – ett sätt att söka kunskap om forntiden med hjälp av erfarenheter från efterliknande experiment med tidstrogen teknik. Man försöker göra som forntidsmänniskorna och lära sig av det (Johansson 1987).

Fornby – en benämning på fenomenet återskapandet av historisk plats, ofta med agerande personer och rekonstruktioner på platsen. Richard Lindberg använder sig av detta begrepp (Lindberg 2001). Björn M Jakobsen menar att det var Tomas Johansson som lade grunden för denna benämning (Jakobsen, muntlig uppgift) och på Institutet för Forntida Tekniks hemsida har Tomas Johansson själv lagt upp en artikel just om fornbyar och hur han definierar en fornby: ”(Jag) definierar fornbyar som rekonstruktioner som visar byggnader, andra anläggningar och dagligt liv före år 1492” (Johansson 2002). Men om han var först med ordet fornby framgår inte.

Forntidsby – en benämning på fenomenet återskapandet av historisk plats, ofta med agerande personer och rekonstruktioner på platsen. Bodil Petersson använder sig av detta begrepp (Petersson 2003).

Förmedla – ordet förmedla förklaras på följande sätt i en ordbok: ordna som mellanhand, vara mellanhand vid, mäkla (Walter 2000). Jag skulle förklara arkeologisk förmedling på följande sätt: arkeologisk förmedling går ut på att t.ex. en vikingaby, ett museum eller en arkeolog visar och berättar en historia för en publik. Det är själva berättandet och på vilket sätt man väljer att framställa det man berättar som jag skulle vilja kalla arkeologisk förmedling.

Lajv/lajvare (eng. live) - lajv är en relativt ung hobbygren, som har funnits i Sverige sedan 1970-talet. Lajv idag är en unik teaterform, där det fasta manuset är befriat. Lajv kallas även för levande rollspel, larp (eng. live action role playing), där lajv i ett tidigare skede hette på svenska live. Man går in i en på förhand bestämd roll som kan spegla historiska händelser, fantasy, satir, såpa, krig, o.s.v. Lajvare är en person som utövar lajv (LajvSveriges hemsida). Jag tycker mig se att det verkar som lajvaren inte behöver vara så strikt vad gäller rätt och fel

t.ex. vad gäller historiska fakta. En lajvare verkar inte behöva ha helt rätt kläder och utrustning och de lajvare jag har sett på olika tillställningar har många gånger friskt blandat olika historiska epoker. Det verkar även som om vem som helst kan vara lajvare bara man har ett intresse.

Living history (sv. levande historia) - termen beskriver försök att ge liv till historien för en generell allmänhet och publik (LiveARCH hemsida).

Re-enactor – en *re-enactor* återskapar och återupplever historien (Reenactor.nets hemsida). En *re-enactor* spelar en roll likasom lajvaren men till skillnad från lajvaren verkar det som *re-enactorn* har mer kött på benen vad gäller historisk kunskap och tar sin roll mer seriöst. En *re-enactor* återupplever alltid historien såsom den är känd, det förflutna, ingen fantasy eller såpa förekommer på samma sätt (Reenactor.nets hemsida).

Rekonstruktion – kan översättas med återuppbyggnad eller ombyggnad (Nationalencyklopedins hemsida). Arkeologiska rekonstruktioner kan vara t.ex. återuppbyggda byggnader, runstenar eller skepp. Även de dräkter och den utrustning som olika lajvare och re-enactors bär brukar vara rekonstruerade kopior av riktiga historiska fynd.

Temapark – en benämning på fenomenet återskapandet av historisk plats ofta med agerande personer och rekonstruktioner på platsen. Lotta Jonson, projektledare vid VikingaTider, och Fredrik Svensson använder sig av detta begrepp (Jonson, muntlig uppgift; Svensson 2007). Ordet temapark förknippar jag inte med en gång med en historisk återskapad plats, jag tänker snarare på *Walt Disney World* och *Astrid Lindgrens värld* och liknande nöjesparker och nöjesplatser än återskapade vikingabyar.

Tidsresa - den hypotetiska möjligheten att kunna resa till framtiden eller förfluten tid (Nationalencyklopedins hemsida). Bodil Petersson, Jes Wienberg och Cornelius Holtorf behandlar olika sorters tidsresor i sina artiklar (Petersson & Wienberg 2007; Holtorf 2007). Även författarna till *Konsten att lära och viljan att uppleva. Historiebruk och upplevelsepedagogik vid Foteviken, Medeltidsveckan och Jamtli* behandlar tidsresan (Aronsson & Larsson 2002).

Vikingaby – en benämning på fenomenet återskapandet av vikingatida historisk plats ofta med agerande personer och rekonstruktioner på platsen. Jag, Jörgen Lindblom och Fornföreningen Fibulas använder denna benämning (Lindblom, muntlig uppgift).

1.5. Forskningshistoria

Forskning kring fornbyar och framförallt förmedling av arkeologi är väldigt modernt och populärt just nu. Att nå ut till en bredare publik är viktigt för arkeologins överlevnad och allmänheten verkar svara positivt. Allmänheten är intresserad av att lära sig mer om sin historia och arkeologi och då är upplevelsen och tidsresan ett mycket populärt förmedlingsknep (Oredsson 2006). Men jag tycker mig även kunna se att det finns de arkeologer som inte tycker att förmedling av arkeologi är viktigt och att forskning kring detta ämne är onödig och inte hör till arkeologi som vetenskap. Jag är inte av samma åsikt.

De tre vikingatida fornbyarna som jag kommer att koncentrera min undersökning på, Fotevikens vikingareservat, VikingaTider och Fornföreningen Fibulas vikingaby, har fått olika mycket uppmärksamhet i media och forskarvärlden och jag har valt att koncentrera min forskningshistoria till mina undersökta vikingabyar för att visa på den skiftande uppmärksamheten.

Fotevikens vikingareservat har lockat olika forskare att behandla förmedling, rekonstruktion och autenticitet vid vikingabyn. Bodil Petersson, arkeolog vid Institutionen för arkeologi och antikens historia vid Lunds universitet, har vid flertalet tillfällen behandlat Fotevikens vikingareservat i skrift och studiebesök med sina studenter (Petersson 2002; 2003). Bodil Petersson granskade kritiskt olika fornbyar, inte bara vikingatida, däribland Foteviken och olika rekonstruktioner i sin doktorsavhandling i arkeologi (Petersson 2003). Bodil Petersson och Jes Wienberg nämner också VikingaTider i en senare artikel (Petersson & Wienberg 2007, s. 112).

Cornelius Holtorf, också han arkeolog vid Lunds universitet, skriver om tidsresan och rollspel som uppstår vid resan bakåt i tiden. Han tar upp Fotevikens vikingareservat som ett exempel på hur tidsresenären bildar sig en uppfattning om hur historien kan ha varit (Holtorf 2007, s. 129 f).

Konsten att lära och viljan att uppleva. Historiebruk och upplevelsepedagogik vid Foteviken, Medeltidsveckan och Jamtli är en samling av olika forskares artiklar om de tre olika fenomenen Fotevikens vikingareservat, Medeltidsveckan på Gotland och Jamtli i Jämtland och deras sätt att ta sin publik bakåt i tiden (Aronsson & Larsson 2002).

Sven Rosborn, informationschef och forskningsansvarig vid Fotevikens museum har en välfylld CV med många artiklar i *Malmömagasinet* och *Vad händer i sydvästra Skåne* där han diskuterar Fotevikens vikingareservat. Han har även varit delförfattare och ensam författare i flera böcker där han skriver om vikingareservatet i sydvästra Skåne (Rosborn 2001; 2001; 2002; 2002; 2003; 2004; 2005; 2005).

Ytterligare skriver etnolog Marita Engberg Ekman om olika vikingafenomen i Sverige, Danmark, Tyskland och Ryssland. Hon beskriver Fotevikens museum och vikingareservat och deras verksamhet i ett eget avsnitt (Engberg Ekman 2005, s. 48 ff).

Ytterligare en arkeolog, Rickard Lindberg, skrev år 2001 sin CD-uppsats *Fornbyar och arkeologi* vid Lunds universitet om bl.a. Fotevikens vikingareservat och VikingaTider. I denna uppsats koncentrerar författaren sig främst på att undersöka vad fornbyar ger arkeologin och vad syftet med fornbyar är (Lindberg 2001).

Sist men inte minst skriver Tom O'Dell, etnolog och verksam vid Campus Helsingborg, i boken *Nonstop! Turist i upplevelseindustrialismen* om den ökande betydelsen av upplevelser och äkthet de senaste åren. Han tar bl.a. upp vikingabyn i Hög (VikingaTiders föregångare) som ett exempel på hur dagens turist söker historiska upplevelser och historisk äkthet genom att "vara på rätt ställe eller där det händer" (O'Dell 1999, s. 33 ff).

Fotevikens museum och vikingareservat är känt och forskat kring flera gånger om. Även VikingaTider (med föregångaren vikingabyn i Hög) har fått mycket uppmärksamhet med tanke på vikingabyns korta existens. Fornföreningen Fibula fungerar inte riktigt på samma sätt som Fotevikens vikingareservat och VikingaTider då inga anställda arkeologer finns vid vikingabyn och inga vetenskapliga publikationer om vikingabyn har givits ut tidigare (Lindblom, muntlig uppgift). Fotevikens Museum med vikingareservatet och Koggmuseet i Malmö hade 13 personer fast anställda 2006, däribland en historiker och två arkeologer. Därtill fanns 20 projektanställningar under 2006, siffrorna ser ungefär desamma ut 2007. SVEG, Fotevikens Museums stödförening, har 227 medlemmar. Byalaget, som består av SVEG-medlemmar, är en helt ideell förening som jobbar frivilligt för vikingareservatet, vem som helst får gå med i SVEG och är man medlem i SVEG får man gå med i byalaget (Rosborn korrespondens). VikingaTider har en fast anställd projektledare och ytterligare en fast tjänst som är 50 % av heltid. Alla i styrelsen för *Viking Foundation*, föreningen som driver VikingaTider, har antingen arkeologisk eller kulturvetenskaplig bakgrund. Ekonomer,

revisorer och marknadsförare är några av yrkesgrupperna som representeras i styrelsen. I *Viking Foundation* är 20 personer medlemmar. *Viking Foundation* har en stödförening under sig med ca 200 medlemmar och vem som helst får bli stödmedlem (Jonson, muntlig uppgift). Fornföreningen Fibula har 220 medlemmar (Lindblom korrespondens).

Den mediala uppmärksamhet som Fornföreningen Fibula får är när lokalpressen uppmärksammar föreningen och dess olika aktiviteter. Vikingamarknaden som föreningen ordnar varje sommar har fyllt många spaltmeter i tidningen *Nya Åland* (Aschan 2007; Finnäs 2007; Lindholm 2007; Nya Åland 2001, 2006; Tillema 2007).

Undersökningens tre vikingabyar har hemsidor på internet välfyllda med information om aktiviteter, vikingatiden och den egna vikingaby (Fornföreningen Fibulas hemsida; Fotevikens Museums hemsida; VikingaTiders hemsida). Detta är ett av de enklaste och snabbaste sätten att nå ut till en bred publik, på en hemsida kan man snabbt uppdatera och sprida ny information till intresserade. Fotevikens Museums hemsida är väl strukturerad och det är lätt att hitta informationen man söker, uppdateringar sker kontinuerligt och informationen är aktuell, även gamla artiklar finns i Fotevikens internetarkiv. VikingaTiders och Fibulas hemsidor är inte lika väl strukturerade, informationen är inte jätte aktuell och jag hade gärna sett att vikingabyarna hade uppdaterat sina sidor lite oftare. VikingaTider har ett arkiv där man kan söka äldre artiklar vilket jag tycker att är bra medan Fibula inte har något arkiv alls.

2. MATERIALBESKRIVNING

Mitt material till denna uppsats består utav uppgifter som jag erhållit om hur Fornföreningen Fibula fungerar idag och hur föreningen har fungerat tidigare, d.v.s. deras befintliga koncept och deras genomförda projekt. Materialet har jag fått genom intervjuer, tidningsartiklar och besök vid vikingaby samt genom föreningens hemsida på internet.

3. METOD

Min metod i denna uppsats är främst jämförande genom att jag undersöker olika vikingabyar och jämför dem med varandra. Min metod är också kvalitativ eftersom jag samlar in allt material samtidigt som jag analyserar det (Nationalencyklopedins hemsida). Jag strävar efter att få en helhetsbeskrivning av mitt material med hjälp av intervjuer med olika ansvariga vid undersökningens vikingabyar, Fotevikens vikingareservat, Vikingatider och Fornföreningen

Fibulas vikingaby. Dessutom använder jag mig utav litteratur såsom tidningsartiklar, artiklar i antologier samt monografier. Jag använder även mig utav information som jag har fått fram från vikingabyarnas hemsidor på internet.

4. KÄLLKRITIK

Man kan argumentera för att min undersökning ger fel utslag för en vikingaby på Åland då jag jämför denna vikingaby med två vikingabyar i södra Sverige, två platser som under vikingatiden hade helt andra förutsättningar än de åländska öarna. Detta är helt sant men å andra sidan spelar inte det geografiska läget så stor roll i min undersökning då jag har koncentrerat mig på att studera fungerande *nutida* vikingabyar. Riddarhyttan, Storholmen och Årsunda vikingabyar har Fornföreningen Fibula själva tagit hjälp av förut och därför anser jag att dessa mellansvenska vikingabyar, som geografiskt ligger närmre Åland, inte kan tillföra lika mycket nytt material och nya idéer som Fotevikens vikingareservat och VikingaTider kan. Mina avgränsningar ger ett begränsat antal vikingabyar samtidigt som detta gör att jag kan gå djupare in på de valda vikingabyarna.

Materialet som jag har valt att använda mig utav har inte varit det allra enklaste att undersöka då det inte förut har funnits en sammanställning över allt som Fornföreningen Fibula har utfört. Jag har själv fått göra en sammanställning via intervjuer, tidningsartiklar och föreningens hemsida. Många gånger har tidningsartiklarna givit ofullständig information och då har intervjuerna och material på vikingabyarnas hemsida varit till stor hjälp. I och med materialets varierande karaktär har jag också fått vara extra kritisk när jag granskat det, jag har dubbelkontrollerat information som jag har hittat på Fibulas hemsida och i tidningsartiklar i samtal och e-postkorrespondens med föreningens ordförande Jörgen Lindblom.

Intervjuer är inget enhetligt källmaterial utan är av skiftande karaktär beroende på kunskapsmål, frågeställningar och samspelet i intervjusituationen enligt Eva Fägerborg, anställd vid antikvariska avdelningen med biblioteket vid Nordiska museet i Stockholm (Nordiska museets hemsida), skriver Rickard Lindberg i *Fornbyar och arkeologi* (Lindberg 2001, s.8). Jag har intervjuat Jörgen Lindblom, ordförande i Fornföreningen Fibula, Björn M Jakobsen, museichef vid Fotevikens Museum och vikingareservatet och Sven Rosborn, informationschef och forskningsansvarig vid Fotevikens Museum och vikingareservatet och Lotta Jonson, projektledare vid VikingaTider, vid skilda tillfällen och under olika omständigheter. Jag anser att intervjuer är ett mycket bra sätt att få direkt och ny information

som kanske inte har publicerats än på vikingabyns hemsida, i tidningsartiklar eller i annan litteratur. Dessutom får man också mer personliga svar från intervjuobjektet genom en intervju än genom t.ex. en bok som denne skrivit för något år sedan, intervjuobjektet kan ha ändrat åsikt genom årens gång. Då risken finns att intervjumaterialet blir för snävt och ger endast intervjuobjektets personliga bild har jag försökt lösa detta genom att använda mig utav flera olika källor per vikingaby såsom information som jag hämtat från vikingabyns hemsida på internet, intervjuer samt olika litteratur.

5. ANALYS

5.1. Bakgrund till analysen: Kort historik om föreningen och verksamheten

Saltviks kommun satte år 2000 ihop en arbetsgrupp som kallades Hlödvergruppen som hade i uppgift att arbeta fram ett förslag till hur man skulle kunna uppmärksamma ”Hlödver den långe från Saltvik som för 1000 år sedan värvades till Olav Tryggvasons flotta för att delta i färden från Norge till Polen i mening att hämta drottning Tyras hemgift” (Fornföreningen Fibulas hemsida). Man enades om att hålla en vikingamarknad. Med hjälp av olika lokala krafter ordnade Saltviks kommun den första vikingamarknaden år 2000 (Fornföreningen Fibulas hemsida). Så småningom löstes Hlödvergruppen upp och Fornföreningen Fibula bildades år 2003 (Lindblom, muntlig uppgift).

Föreningen har ordnat vikingamarknad årligen i juli månad sedan 2003 och marknaden växer för varje år som går. Sommaren 2007 var marknaden tre dagar lång och besöktes av ca 8500 personer (Aschan 2007). Man hade området öppet till midnatt två av tre kvällar under marknadsdagarna (Lindholm 2007).

Marknaden börjar med ett ståtligt vikingatåg där alla deltagande vikingar tågar in i vikingaby under pompa och ståt och sedan håller någon, förr om åren landshövdingen Peter Lindbäck, numer Saltviks kommunfullmäktiges ordförande Thommy Fagerholm, ett inledningstal och inviger marknaden (Aschan 2007; Tillema 2007).

Vikingaintåg i Fibulas vikingaby med ordförande Jörgen Lindblom i spetsen (Fornföreningen Fibulas hemsida).

Under marknaden 2007 ordnades olika programpunkter såsom teater, musikframträdanden, trälmarknad, kämpalekar, pärltillverkning, garnfärgning, ullberedning, ystning av färskost, visning av båtbygge och försäljning av hantverk, souvenirer och bakverk (Fornföreningen Fibulas hemsida). Tidigare år har gästade vikingar haft med sig hästar som var med i uppvisningen av kämpalekarna (Nya Åland 2006), detta hade man inte 2007. Marknaden gästades år 2006 av ett vikingaskepp som låg i närliggande Kvarnboviken under marknadsdagarna (Nya Åland 2006).

Under marknaden 2007 demonstrerades förutom stridsteknikerna även andra färdigheter; smide, skomakeri, skrädveri, vapentillverkning, läderarbete, vävning och träsnideri. En litauisk grupp re-enactors visade upp arkeologiska fynd för besökarna (Fornföreningen Fibulas hemsida).

I matväg kan besökaren välja bland många olika åländska specialiteter under marknaden: Ledholmare (strömmingsburgare), grillad helstekt gris, plättar lagade på plättgunga och kringlor. Vikingatida mat, där menyn skiftar från år till år, och dryck serveras i Hlödvers Ölnarr, vilket är namnet på vikingabyns krog (Fornföreningen Fibulas hemsida).

Fibula ordnar även olika aktiviteter speciellt för barn, bland annat runristning, bågskytte, knivkastning, yxkastning, pilkastning, brödbakning och hästridning (Fornföreningen Fibulas hemsida). Föreningen har även haft en dockverkstad och en sagogrotta för besökande barnfamiljer under åren som gått (Nya Åland 2006).

En informationsdisk där medlemmar från Fibula stått för att besvara olika frågor om vikingatiden och marknaden var ett nytt inslag i 2006 års marknad (Nya Åland 2006).

Förutom marknaden brukar föreningen ordna olika lägerskolor för barn under våren (Lindholm 2007). Saltviks kommuns två skolor, Rangsby och Ödkarby skolor, har de senaste åren använt sig utav inläring av historia och vikingatid via upplevelser i Fibulas vikingaby men även andra grupper har tagits emot. Barnen får uppleva vikingatiden genom en tidsresa bakåt i tiden där barnen i början av lägerskolan får klä sig i vikingakläder som de sedan har under hela lägerskolan för att göra tidsresan mer komplett. Konceptet som används vid lägerskolorna ändras och anpassas efter barngruppen och lägerskolans längd. Man leker, bakar, lagar mat, gör olika hantverk såsom tovning, spinning av garn, tillverkning och beredning av dryckeshorn och mycket mera. Övernattning sker i föreningens långhus eller i tält (Lundberg 2007).

Föreningen ordnar även gästbud för grupper t.ex. företagsgrupper och föreningsgrupper, i långhuset där mat och underhållning erbjuds. Gästerna får låna vikingakläder från föreningen och det är inte tillåtet att delta i gästbudet om man inte klär sig tidsenligt, allt för att göra tidsresan och upplevelsen så autentisk som möjligt (Lindblom, muntlig uppgift; Lindholm 2007).

Ett nytt projekt som föreningen håller på att förverkliga är en hirdgrupp, d.v.s. en grupp med vikingakämpar som främst ska agera och visa upp olika stridstekniker under Fibulas marknad (Fagerström, Häggblom, Nordback, Roberts, muntliga uppgifter).

Varje onsdag under vinterhalvåret träffas medlemmarna i föreningen för att umgås och arbeta. Kursverksamhet bedrivs under onsdagsträffarna för föreningens medlemmar. Smideskurser, sömnadskurser och andra hantverkskurser har bedrivits genom åren (Lindblom, muntlig uppgift).

5.2. Bakgrund till analysen: Vikingabyn – platsen

Vikingabyns första hus, ett litet torvhus, är en rekonstruktion av hur man tror att de vikingatida husen i Saltvik såg ut (Fornföreningen Fibulas hemsida). I vikingabyn finns, förutom ett långhus, ett kokhus och en smedja, alla med förebilder i danska fynd. Utanför långhuset finns två långa stockbord med plats för ca 20 personer. Rökbastun som är under uppbyggnad har ingen vikingatida förebild. Det har inte heller Hlödvers ölknarr, föreningens vikingatida krog, som stod klar i maj 2007 (Fornföreningen Fibulas hemsida; Lindblom, muntlig uppgift). Planer finns att bygga ett anslutande kök/kokhus till ölknarren (Lindblom, muntlig uppgift).

Inne i Fibulas långhus (Fornföreningen Fibulas hemsida).

Underhåll av området och dess byggnader sker kontinuerligt. Allt arbete sker på frivillig basis, det finns ingen anställd vid vikingaby. I föreningens styrelse, som består av sju ordinarie medlemmar och fyra suppleanter, sitter arkeolog Silvana Fagerholm-Sjöblom. I övrigt finns det ingen i föreningen som har en arkeologisk utbildning (Lindblom, muntlig uppgift).

Fornföreningen Fibula äger marken som vikingaby står på men föreningen måste söka byggnadslov vid uppförande av byggnader. Området är en hektar stort och på detta område får man bygga vikingaby (Lindblom, muntlig uppgift). Att föreningen äger området är ett stort plus för verksamheten till skillnad från t.ex. Fotevikens Museum och vikingareservat som arrenderar sitt område av Vellinge kommun och inte har trygghet genom ett ägandeskap (Rosborn, muntlig uppgift) likadant är fallet för VikingaTider som arrenderar sin mark av Kävlinge kommun på 50 år (Jonson, muntlig uppgift).

Fibula får inget finansiellt stöd från Saltviks kommun. Man får heller ingen hjälp från Ålands museibyrå, som ungefär motsvarar Riksantikvarieämbetet i Sverige, varken finansiellt eller genom arbetskraft. Föreningen har fått understöd från Ålands landskapsregering genom finansiellt bidrag från Ålands Kulturdelegation. Försök till samarbete med Ålands museibyrå har gjorts men det visade sig att samarbetet inte fungerade (Lindblom, muntlig uppgift).

Smedjan, långhuset och kokhuset i Fibulas vikingaby är delvis sponsrade av olika företag (Fagerström, Häggblom, Nordback & Roberts muntliga uppgifter).

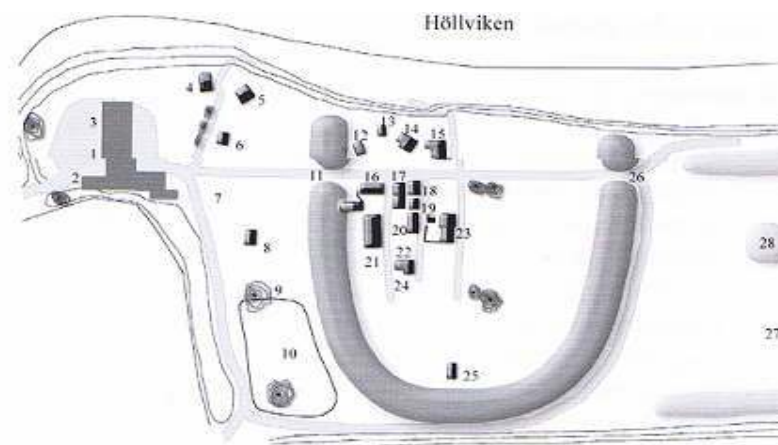
Det är förstås ett stort minus att inte få finansiella stöd från kommunen och väldigt lite stöd från museibyrån och landskapsregeringen. Verksamheten löper inte lika smidigt utan hjälp och stöd och all verksamhet måste drivas på frivillig basis och en anställning av en eller flera fast anställda är nästan en omöjlighet. Man får förlita sig på projektanställningar och säsongsanställd personal när man inte får finansiella bidrag (Petersson, muntlig uppgift).

5.3. Bearbetning och diskussion med tolkning och utvärdering av vikingabyarna

Det första jag vill ta reda på är vad man kan förbättra och utveckla i Fornföreningen Fibulas redan befintliga koncept med hjälp av andra vikingabyars idéer. Detta kommer jag att göra nedan.

5.3.1. Byggnader, planmässigt

I Fibulas vikingaby finns fem byggnader och en sjätte, en rökbastu, håller på att byggas. Detta kan tyckas vara väldigt få om man jämför med Fotevikens vikingareservat där antalet byggnader är mycket fler. I Fotevikens vikingareservat finns tjugotre hus för närvarande och fler planeras (Rosborn, muntlig uppgift). Marken som vikingareservatet står på är 6,8 hektar (Rosborn korrespondens). Det man får räkna in i dessa uppgifter är att Fotevikens vikingareservat är en rekonstruktion av en vikingatida stad medan Fibulas vikingaby är en rekonstruerad vikingatida by, därav storleksskillnaderna. En stad är oftast större än en by.

1. Entré och butik.	9. Offerlund.	19. Jarlens magasin.
2. Toalett.	10. Djurhage.	20. Jarlens kokhus.
3. Hörsal.	11. Den syndre port.	21. Tinghöll.
4. Trollkvinnans hus.	12. Garveri.	22. Smedens hus.
5. Systugan.	13. Rökarens hus.	23. Kungsgården.
6. Tockahuset.	14. Fogdens hus.	24. Runsten.
7. Runstenar.	15. Nordmannens hus.	25. Keramikerns hus.
8. Pilgrimernas hus.	16. Lagmanshuset.	26. Nordre port.
	17. Skrivarens hus.	27. Bågskyttebana.
	18. Jarlens hus.	28. Kung Fotes hög.

Plan över Fotevikens vikingareservat våren 2005 (Rosborn 2005, s. 103).

I VikingaTider finns för närvarande tre rekonstruerade vikingatida hus, ett långhus, ett grophus och ett aktivitetshus, men många fler är planerade: en kulturborg med vikingatida exteriör och modern interiör innehållande restaurang, butik, utställningshall, verkstäder, hotellanläggning med 24 rum, konferensutrymmen och auditorium samt ett osteologiskt centrum. Dessutom har man planer på att återskapa två stora vikingatida gårdar med tillhörande betesmarker och begravningsplats. En kvarn, en stavkyrka, en marknadsplats och ett båtvarv kommer också att ingå i vikingabyn. En liten konstgjord sjö är redan anlagd på den 25 hektar stora marken. Allt kommer att vara handikappanpassat och toaletter och andra bekvämligheter kommer att finnas på området (Jonson, muntlig uppgift).

Aktivitetshuset i VikingaTider (Foto Inger Lundberg)

Plan över hur VikingaTider kommer att se ut när vikingabyn är klar (VikingaTiders hemsida).

Fornföreningen Fibula har i dagens läge en smedja och ett kokhus som visar den vikingatida hantverkarens yrkesutövning (Lindblom, muntlig uppgift). I Fotevikens vikingareservat finns betydligt fler; trollkvinnans hus, pilgrimernas hus, garveriet, rökeriet, fogdens hus, nordmannens hus, lagmannens hus, skrivarens hus, jarlens hus, jarlens magasin, jarlens kokhus, tingshuset, smedens hus, kungsgården och keramikerns hus (Rosborn 2005, s. 103).

Fibulas vikingaby gästas varje sommar av många olika hantverkare under vikingamarknaden (Andersson 2007). Fibulas marknad har bl.a. besökts av lädergarvare, växtfärgare och träsnidare för att nämna några hantverkare (Fornföreningen Fibulas hemsida).

I Fotevikens vikingareservat har man en bestämd åsikt hur man ska använda byggnaderna i reservatet. Sven Rosborn och Björn M Jakobsen poängterar hur viktigt det är att inte ge fel bild av den återskapade epoken till besökarna. Det är viktigt att man inte blandar nutida aktiviteter med de återskapade (Jakobsen & Rosborn, muntliga uppgifter).

Detta är ett stort problem för de flesta vikingabyar tror jag. Vad är nutida och vad är dåtida? Besökaren söker autenticitet och äkthet och p.g.a. flera omständigheter såsom det faktum att inga hela vikingatida byggnader finns bevarade p.g.a. organisk nedbrytning så är det svårt för rekonstruktörerna att ge rätt bild till åskådaren. Därför får rekonstruktörerna göra det bästa de kan utav den information som finns att tillgå angående byggnadskonsten under vikingatiden, d.v.s. genom enstaka fynd, skriftliga källor och sitt egna sunda förnuft. Likadant är det vid olika aktiviteter, hur ska man veta vad som utspelade sig under vikingatiden?

Ett exempel på hur detta kan utspela sig är t.ex. hur Fotevikens museum väljer att använda sina byggnader vid lägerskolsverksamhet. Vid lägerskolorna används t.ex. experimentell arkeologi vid aktiviteter, man arbetar med lera och gör olika krukor och kärl och sedan bränner man dessa. Då är det viktigt att gruppen tillbringar tid i ett av vikingareservatets långhus då det inte finns risk för att det helt plötsligt kommer in en annan vanlig besökare och ser en grupp med barn som står samlade vid ett långt bord och jobbar med keramik, detta förstör den vanliga besökarens upplevelse av vikingatiden. Man vill ju inte ge den felaktiga bilden av barnarbete under vikingatiden till besökaren (Jakobsen & Rosborn, muntliga uppgifter). Det är dock tveksamt om den vanlige besökaren skulle uppfatta dessa aktiviteter just på det sättet tror jag. Rosborn och Jakobsen menar att det är mycket viktigt att särskilja denna sorts experimentell arkeologi från själva vikingabyen. I Foteviken kommer man att lösa detta genom att man ska bygga en ny hallbyggnad med övernattnings- och

undervisningsmöjligheter i vinter (2007) där det mesta av lägerskolsverksamheten kommer att vara lokaliserad. Man har även byggt en ny konferensbyggnad en bit utanför själva vikingareservatet som också kan användas till lägerskolsverksamheten (Rosborn, muntlig uppgift).

Jag tycker att flera byggnader skulle kunna byggas i Fibulas vikingaby för att göra den större och skapa en starkare känsla av att man faktiskt är i en by. Kanske man skulle kunna bygga fler yrkesrelaterade byggnader även i Fibulas vikingaby såsom man gjort i Fotevikens vikingareservat. Dessa skulle kunna utnyttjas vid olika arrangemang för att visa vikingarnas stora hantverkskunnande. Ett garveri som skulle kunna användas under vikingamarknaden där garvaren skulle kunna visa sina färdigheter i läderarbeten skulle passa in bra anser jag om det skulle finnas ett hus för garvning skulle garvaren kunna demonstrera garvningstekniker i tidsenlig miljö för de som besöker vikingabyn. Detta skulle ge besökaren upplevelse av garvning på plats och själva upplevelsen är mycket viktig anser jag. Ser man också arbetet bakom läderpungen som man köper så får man mycket mer för pengarna. Varan man köper känns mer autentisk och äkta om köparen får se hur varan blir gjord och om den blir tillverkad på plats och som jag tidigare nämnt är autenticitet och äkthetskänslan viktiga.

Jag skulle vilja bygga ytterligare ett långhus i vikingabyn som skulle vara ännu större än det befintliga där större gästbud, inomhusteatrar, fester och liknande skulle kunna ordnas, ett hus som skulle kunna ta in ca 200 personer. Detta långhus skulle ha en scen lik den som Fotevikens Valhall har, där olika framträdanden skulle kunna hållas. Detta hus skulle jag vilja kalla Tingshuset, ett hus som också finns i Fotevikens vikingareservat och som man skulle kunna bygga i Fibulas vikingaby. Ett tingshus skulle passa i vikingabyn då Kvarnbo är en gammal tingsplats (Saltviks kommuns hemsida). Dateringen av tingsplatsen, som tros ha varit belägen vid Saltviks kyrka, några hundra meter från vikingabyn, tillskrivs medeltiden står det att läsa på Saltviks kommuns hemsida (Saltviks kommuns hemsida). Det är inte en omöjlighet att vikingatidens människor höll ting tidigare. Jag har inga belägg för detta påstående men det säger inte heller att det är en omöjlighet.

En fråga som väcks i och med denna idé är huruvida det är rätt att blanda vikingatiden med medeltiden i en återskapad vikingaby. Många forskare tycker att det är mycket viktigt att dra en tydlig gräns mellan vikingatid och medeltid medan andra gärna vill se de skarpa periodgränserna upplösas (Petersson, muntlig uppgift). Jag tycker att det är viktigt att lyfta fram det lokala, det som erbjuds av själva platsen, och när det finns belägg för att det har

funnits en tingsplats precis bredvid Fibulas vikingaby tycker jag att man absolut ska utnyttja detta faktum. Föreningen skulle kunna ordna ett årligt ting för kommunens invånare förutom den övriga verksamheten i tingshuset. Fotevikens vikingareservat verkar inte se något större problem i att blanda vikingatid och medeltid. Man har valt att datera Fotevikens vikingareservat till en bit in i 1100-talet (d.v.s. sen vikingatid, tidig medeltid) för att kunna relatera till den isländska sagan (Rosborn, muntlig uppgift). Sven Rosborn menar att man måste ha glimten i ögat och inte se alltför stelbent på alla regler och riktlinjer, huvudsaken är att man har roligt och att det är stimulerande att vistas i vikingaby (Rosborn, muntlig uppgift) och jag är benägen att hålla med honom. Jag skulle inte blanda typiska stenåldersfenomen med vikingatida, men i och med att vikingatiden och medeltiden ligger så pass nära varandra i tid så tror jag inte att medeltidsfenomen är helt omöjliga i vikingatiden och vice versa. Återigen är det fråga om äktheten i vikingaby, är det en äkta och autentisk vikingaby om man väljer att blanda vikingatiden med medeltida fenomen?

Jag skulle dock tänka igenom att bygga en så stor och betydande modern byggnad som VikingaTiders kulturborg i Fibulas vikingaby både en och två gånger. Jag anser inte att en så toppmodern byggnad hör hemma bland alla rekonstruerade byggnader. Hotell hör inte till vikingatiden och fel bild av vikingatiden visas om man bygger ett hotell i en återskapad by menar jag. Återigen är det en fråga om äkthet och autenticitet. Man planerar att använda VikingaTiders kulturborg som en entrébyggnad. I och med detta är det oundvikligt att inte passera borgen för att nå vikingavärlden bakom den. I Foteviken har man en liten modern stugby intill vikingareservatet, också detta strider mot de vikingatida rekonstruktionerna anser jag. Men å andra sidan är besökaren inte tvungen att passera stugbyn för att nå vikingareservatet, stugbyn ligger i utkanten av vikingaby och den är placerad bakom kontorsbyggnaderna så man ser inte stugbyn om man inte söker efter den. Stugbyn blir inte lika iögonfallande som jag tror att kulturborgen blir. Visst är ett hotell eller en stugby praktiskt då fler gäster kan tas emot samtidigt och stanna en längre tid i vikingaby, men det kan bli på bekostnad av förmedlingen av vikingatiden.

Det man kan göra om man vill bygga en stugby i vikingaby är att integrera rekonstruerade, autentiska, vikingainspirerade stugbyggnader i byn med vikingatida interiör och exteriör utan moderniteter såsom rinnande vatten och el.

Vikingabyarna kan också samarbeta med andra stugbyar och hotell i vikingabyarnas närhet istället för att bygga dessa i eller alldeles i närheten av vikingabyarna.

Jag tror att det går en hårfin gräns mellan skämt och allvar, rätt och fel. Det verkar som att den hårfina linjen går att tänja på i vissa avseenden och i vissa inte. Man får helt enkelt använda sitt sunda förnuft och blanda allvaret med glimten i ögat. Blir verksamheten för allvarlig och stelbent tror jag att man tappar en viss del av charmen och idén bakom nutida vikingabyar. Detta är ett stort problem bland vikingabyarna idag. Vad är rätt, vad är fel, vad får man visa, var går gränsen, vem bestämmer vad som är rätt och vad som är fel? Lotta Jonson på VikingaTider är av samma åsikt. Hon menar att det är viktigt att föra en diskussion med besökarna och uppmana dem att vara källkritiska. Hon tycker att det är viktigt med öppenhet och att förmedlaren själv samtidigt är medveten om att det denna förmedlar inte behöver vara sant, arkeologin är i ständig förändring och det är svårt att säga vad som är rätt och vad som är fel. ”Någon gång kommer förmedlaren att motsäga sig själv i autenticitets- och äkthetsfrågor gällande fenomenet hon/han förmedlar, det är oundvikligt” (Jonson, muntlig uppgift). Det är svårt att hålla en konsekvent linje. Bodil Petersson skriver i sin doktorsavhandling att kunskapens dimensioner bakom rekonstruktioner befinner sig i ett spänningsfält som hon ringar in mellan forskning och förmedling, teori och praktik, förnuft och känsla och nytta och nöje. De inblandade i rekonstruktioner intar skilda ståndpunkter i fråga om rekonstruktioners innehåll av kunskap (Petersson 2003, s. 374). Vad hon menar med detta tror jag är att det är svårt att definiera vad som är rätt och fel och därmed använder olika rekonstruktörer sig av olika riktlinjer.

I Fotevikens vikingareservat har man använt sig utav flera olika gamla tekniker vid uppförandet av vikingastadens olika byggnader, man har inte använt sig utav enstaka arkeologiska byggnadsfynd då detta ”bara (skulle) bli monument över arkeologin som vetenskap...Varje hus blir...en sammanfattning av många dåtida idéer och utformningar” (Rosborn 2005, s. 83). Detta sätt att uppföra hus tycker jag att fungerar bra. Man kan oftast inte veta hur byggnaderna såg ut ovanför stolphålen och då tycker jag att man t.ex. kan ta hjälp av gamla skrifter och ritningar eller gamla kända byggnadstekniker, det är inte det mest exemplariska sättet att gå tillväga på kanske, men det fungerar. Det skapar en rimlig äkthetskänsla.

Ett hus för konferens och ett för lägerskolsverksamhet skulle också kunna byggas i Fibulas vikingaby. Frågan är då hur många lägerskolor och konferenser som hölls under vikingatiden?

Troligen inga. Men dessa verksamheter är viktiga för dagens vikingabyar och de är stora inkomstkällor för de nutida vikingabyarna, det kan man utläsa genom att alla mina undersökta vikingabyar har skolverksamhet med i sitt program, och VikingaTider som inte har skolverksamheten med i programmet än planerar att införa den (se punkt 5.3.4.). Foteviken har helt nybyggda konferenslokaler på sin mark medan VikingaTider inte har något speciellt hus för konferenser, men det stoppar inte VikingaTider från att ha ett stort utbud av föreläsningar under sommarmånaderna (Broschyr 3). VikingaTider har ett aktivitetshus där olika grupper kommer att tas emot för skolverksamhet. Skolverksamheten är kostsam och skolverksamhetens vara eller icke vara just nu är en fråga om personal för VikingaTider, därför väntar man med denna punkt tills vikingabyn står klar (Jonson, muntlig uppgift). Jag tror att man kan tona ned att byggnaderna är en lägerskolsbyggnad och en konferenslokal genom att placera dem i utkanten av vikingabyn såsom man har gjort i Fotevikens vikingareservat med deras konferensbyggnader samt göra dem vikingatidsinspirerade i exteriör och interiör så långt det går för att nå äkthet. Jag anser att utrymmen för lägerskolsverksamhet och konferensutrymmen ska särskiljas. Under lägerskolan försöker man ta deltagarna bakåt i tiden och tidsresan är en viktig del i lägerskolan. Under en konferens behöver inte en tidsresa vara huvudsyftet men jag hoppas ändå att fokus på vikingatiden hålls. I konferenshuset skulle det finnas ett eller två samlingsrum med bord och stolar och modern teknisk utrustning. Jag håller med Sven Rosborn och Björn M Jakobsen att det är viktigt att inte blanda nutid med den återskapade dåtiden, men det får heller inte gå till överdrift. Jag tycker att man får använda sitt sunda förnuft och ibland får man se mellan fingrarna så länge man ändå håller byggnaderna vikingatida.

Ett hus för lägerskolsverksamheten skulle kunna byggas i vikingabyn med möjlighet till övernattning och kursverksamhet för experimentell arkeologi. Bord, bänkar och annat som kan tänkas behövas skulle finnas i lägerskolshuset. Huset skulle vara inrett i vikingastil både på insidan och utsidan och det skulle vara stängt för allmänheten under pågående lägerskolor för att risken att visa fel bild av vikingatiden till andra besökare inte skulle kunna uppstå. Det befintliga långhuset, mitt föreslagna tingshus och de andra byggnaderna i vikingabyn skulle självklart fortfarande kunna utnyttjas för lägerskolsverksamheten t.ex. vid måltider, men den experimentella verksamheten och kursverksamheten skulle vara förpassad till lägerskolsbyggnaden. Genom att bygga ett eget hus för lägerskolorna skulle man kunna utnyttja de andra husen i vikingabyn, jag tänker främst på det befintliga långhuset och mitt föreslagna tingshus, på flera sätt under pågående lägerskola till andra verksamheter, såsom

gästabud, teaterföreställningar och liknande. Man skulle kunna ha fler besökare i byn samtidigt och få mer liv och rörelse i byn. Om det befintliga långhuset och mitt föreslagna tingshus är bokade för gästabud en kväll under lägerskolan finns fortfarande lägerskolshuset där lägerskolsdeltagarna kan vistas och umgås och äta sin middag tillsammans.

En stavkyrka och en iscensatt begravningsplats skulle kunna byggas i Fibulas vikingaby lika de som planeras i VikingaTider, men jag tror inte att detta är något som Fornföreningen Fibula har tänkt på. Frågan är om en stavkyrka och en begravningsplats får plats på marken eller om det blir för trångt. VikingaTider är större med sina 25 hektar än Fibulas 1 hektar mark. Även Fotevikens vikingareservat har de religiösa aspekterna med i sin vikingaby genom en gravhög och en offerlund (Rosborn 2005, s. 103) samt genom skeppssättningen ”Hola stenar” (Fotevikens Museums hemsida).

Saltvik har tidiga tecken på religiös utövning. På Saltviks kommuns hemsida kan man läsa följande om Saltviks kyrka och platsen kring den: ”Saltviks kyrka skall enligt W Radloff i gamla handlingar (ha) kallats domkyrka. Det finns även personer som hävdar att det första huvudtemplet i Finland fanns i Saltvik. Det finns dock inget egentligt historiskt källmaterial som skulle stärka dessa teorier. Däremot är det helt säkert att Saltviks kyrka var Ålands huvudkyrka och att den helgades åt Jesus moder, Sankta Maria. Även när det gäller åldersbestämningen på kyrkan råder det olika uppfattningar. Tidsspannet är mycket brett från 1100-talet till slutet av 1200-talet. Måhända båda uppgifter är riktiga och att Saltviks kyrka har uppförts i olika repriser under en längre tid. Den första kyrkoherden i Saltvik som finns omnämnd är Sigbernus av Saltvik och året är 1322” (Saltviks kommuns hemsida). Här vill jag åter knyta an till min åsikt om att det är viktigt att lyfta fram det. Framlidne landskapsarkeologen och professorn Matts Dreijer skrev 1979 att han trodde att blot och offerceremonier lika de man känner till genom Adam av Bremens och Thietmars skildringar av blotet i Uppsala och i Lejre under vikingatid också har skett i Kvarnbo, Saltvik under samma tid (Dreijer 1979, s. 98). Ålands största järnåldersgravfält Johannesberg ligger intill kyrkan och spår av vikingatida husrester har både hittats under kyrkan och på kyrkogården. Under arkeologiska utgrävningar på 1950-talet fann man ett skelett under den nuvarande kyrkans golv. Man tror att det har funnits en äldre träkyrka under den nuvarande kyrkan och man har också tidigare trott att det har funnits en stavkyrka på samma plats men detta avfärdar Åsa Ringbom, professor i konstvetenskap vid Åbo akademi, och Christina Remmer, åländsk författare och bibliotekarie vid Ålands museum. De menar att den stavkonstruktion som man har funnit under kyrkan troligen hörde till den äldre vikingatida bebyggelsen (Remmer &

Ringbom 2000). Det skulle vara mycket intressant att forska vidare i dessa teorier. Så min idé om att bygga en kyrka med iscensatt begravningsplats kanske är projekt för framtiden?

En konstgjord sjö tycker jag inte får plats i Fibulas vikingaby, plus det faktum att det finns så nära kontakt med vatten som leder ut till havet från Kvarnboviken, en vik som ligger högst en kilometer från vikingaby, så det känns onödigt att anlägga en konstgjord sjö när man kan använda sig utav den naturliga.

En kvarn i anslutning till Fibulas vikingaby finns inte. Detta skulle också kunna vara ett framtida projekt.

Autenticitetsfrågorna kring byggnaderna och byggnadsplanen är många. Jag tycker att man ska försöka upprätthålla autenticitetskraven så långt det går men samtidigt vara öppen för nya idéer och ny forskning. Har rekonstruktören använt sig av nutida tekniker vid uppförandet av husen tycker jag inte att man ska mörklägga detta, jag tror att det är viktigt att man erkänner att man faktiskt använt motorsåg och spikpistol vid uppförandet, för besökaren är inte dum, man ser ganska lätt var en motorsåg har varit framme. Jag är dock emot nutida tekniker vid rekonstruktioner men jag vet att alla mina undersökta vikingabyar har fuskat lite vid uppförandet av sina byggnader. Fibula har använt sig av både motorsåg och täckfilt på sina hus, Foteviken har också använt motorsåg på sina ställen och VikingaTider likaså. En annan fråga är huruvida man kan blanda mellan olika epoker och ha typiskt medeltida fenomen i en rekonstruerad vikingaby. Jag tycker att det är viktigt att knyta an till det lokala, det vikingabyarna får gratis av miljön och själva platsen som vikingaby är uppbyggd på. Nu råkar det vara så att Saltvik och Kvarnbo kryllar av järnåldersgravfält och andra lämningar men också medeltida fenomen finns. Detta är nog en fråga som Fibula bör ta ställning till för jag kan bara ha en åsikt, det är föreningen som måste fatta beslutet. Frågorna är många och svåra. Man får helt enkelt blanda skämt med allvar och ha glimten i ögat samtidigt som förmedlaren får erkänna för åskådaren att ”vi kan ha fel” och att forskningen är i ständig förändring.

5.3.2. Marknad

Fibulas vikingamarknad är ett av föreningens stora dragplåster (Lindblom, muntlig uppgift). I Foteviken håller man en hel vikingavecka istället för en weekend (Rosborn 2005 s. 83 ff). Under veckan får gästade re-enactors ordna olika aktiviteter och vikingareservatet håller i seminarier och andra arrangemang. Veckan är främst avsedd för re-enactors men även vanliga

besökare är välkomna. Helgen är avsedd för marknaden (Fotevikens Museums hemsida). Under Fotevikens marknad har man ordnat kurser i följande: repslagning, skinnarbete, glaspärltillverkning, textil, smide, musik, matlagning, råsegling, trähantverk och husbygge (Rosborn 2005, s. 83 f). Flera av dessa aktiviteter har man även ordnat på den åländska vikingamarknaden, dock har man inte haft husbygge- och råseglingskurser vad jag kan minnas efter mina besök på marknaderna genom åren.

Man håller tävlingarna ”Årets viking” och ”Bäste vikingakrigaren” bland gästande re-enactors på Fotevikens marknad, detta för att aktivera marknadsvikingarna och för att få dem att känna mer gemenskap (Rosborn 2005, s. 86).

Fotevikens vikingareservat har även ordnat de så kallade nordeuropeiska vikingamästerskapen där vikingarna tävlat i grenarna bågskytte, stångstötning, yxkastning, elduppgörning, dragkamp, spjutkastning och spinning (Fotevikens Museums hemsida).

”Vikingeruset” är ett uppskattat inslag i marknaden i Foteviken. Vikingeruset är en tävling som går ut på att deltagarna löpande i knädjupt vatten ska runda två vikingaskepp placerade 50 meter från Höllvikens strand. Först tillbaka vinner. Alla knep är tillåtna för att hindra sina motståndare men man måste bära på minst ett föremål med vikingatida tradition (Foteviken film; Rosborn 2005, s. 86).

Vikingeruset vid Foteviken (Fotevikens Museums hemsida).

En annan tävling som hålls under Fotevikens marknad är ”kast med fisk-tävlingen” där även besökaren får vara med och delta. Denna tävling går ut på att den tävlande ska försöka kasta en hal fisk så långt som möjligt (Foteviken film).

VikingaTider har de senaste sex åren hållit Fröja Thing, en tre dagar lång vikingamarknad i början av september, men nästa marknad kommer man att skära ned antalet marknadsdagar till två dagar då man anser att man inte får in de pengar som läggs ut på en extradag (Jonson, muntlig uppgift). Programpunkter under 2007 års marknad var bland annat ponnyridning, lekar, sagor och musik. VikingaTider hade en programpunkt där besökaren fick prova på att vara arkeolog för en dag och besökaren fick även chansen att gå en skelettskola och lära sig om osteologi. Andra programpunkter var att prova på forntida hantverk, träffa vikingakämpar och klappa djuren som fanns på marknaden. En kväll under marknaden gästades VikingaTider av sångaren Roger Pontare och han höll en konsert (Broschyr 1).

Under 2005 års marknad i VikingaTider ordnades aktiviteter såsom barnens fornverkstad där en arkeolog berättade om arkeologiskt material och vad materialet kan berätta om vikingatiden och forntiden, barnen fick också tillverka olika föremål av ben, skinn och horn. Andra aktiviteter var sagoberättande och musikunderhållning. Besökarna fick även lära sig om forntida instrument, repslagning, salttillverkning, ölbrygging, bronsgjutning, växtfärgning och smide. Kämpar och bågskyttar visade upp sig och besökaren kunde prova på spjut och båge. Marknadsbesökaren kunde också uppleva tidsresan genom att se tre ardennerhästar som plöjde en åker på gammaldags vis. Man kunde även besöka VikingaTiders egen häxa och sejdman för att få råd och bot (VikingaTiders hemsida).

Plöjning på gammaldags vis i VikingaTider (VikingaTiders hemsida).

Om man börjar på en ny byggnad i byn under Fibulas marknad skulle man kunna visa många gamla tekniker som de vikingatida människorna kan ha använt för att bygga sina hus. Detta

skulle kunna locka många härdiga personer att hugga i och visa vad de går för och det är ett bra sätt att aktivera besökarna.

Jag tror också på seminarieidén. Olika seminarier och föredrag skulle kunna ordnas för gästande re-enactors och den intresserade allmänheten. Man skulle kunna bjuda in olika personer som har koppling till arkeologi och kunskaper om åländsk historia att föreläsa under marknaden. Någon från föreningen skulle kunna berätta om föreningen och om närliggande framtida projekt och kanske på detta sätt locka nya intresserade medlemmar. Detta skulle kunna ordnas på kvällen för att även ha aktiviteter under kvällstid under marknaden.

Jag tror på tävlingsidéerna mellan gästande re-enactors för att aktivera dessa och även någon tävling som besökarna kan delta i för att öka underhållningsvärdet. Men jag tycker inte att de ska vara för många tävlingar, två eller tre kanske räcker, annars blir det för mycket.

En tävling som Fibula skulle kunna ordna kunde vara att fotografera olika vikingar från de olika länderna och sätta upp bilderna på ett väl synligt ställe där marknadsbesökarna skulle få rösta på sin favorit genom att skriva numret på den re-enactor man ger sin röst till på en lapp och sätta i en stor urna. När alla röster är räknade den sista marknadsdagen ser man vem som vunnit. Denne får ett på förhand bestämt pris och äran att ha blivit vald till t.ex. ”Årets viking” eller ”Bäste vikingakrigaren”. Man skulle ju också kunna ändra titlarna till något mer typiskt för Fibulas marknad, t.ex. ”Viking med snyggast kläder”, ”Viking med finast smycken” eller ”Viking med vackrast skägg”. Tävlingarna skulle vara anpassade så att några är för barn, några för kvinnliga vikingar och några för manliga vikingar. Tävlingarna kräver förstås lite extra förarbete då foton behöver tas innan marknaden börjar, men det tror jag inte är svårt att få de gästande vikingarna att ställa upp på. För att få vara med på marknaden hålls kontakter mellan Fibulas styrelse och de gästande vikingarna. Då skulle marknadsarrangörerna få säga när de gästande sällskapen anmäler att tävlingarna kommer att gå av stapeln och att det gästande vikingasällskapet får skicka bilder till Fibula för att vara med.

Vikingamästerskapsidén med alla tävlingsgrenar kanske är att överdriva tävlingarna en aning. Visst kan grenarna ändå finnas med i marknadsprogrammet och jag tycker att besökarna skulle kunna få prova på de olika grenarna, men att göra ett helt mästerskap och ordna alla dessa tävlingar mellan gästande re-enactors blir nog för mycket. Fibula skulle kunna ha

bågskytte, stångstötning, yxkastning, elduppgörning, dragkamp, spjutkastning och spinning som olika programpunkter och prova på punkter för besökarna i stället.

Vikingarusetidén och ”kast med fisk-tävlingen” väcker åter en tanke hos mig. Hur ska man ställa sig till dessa skämtsamma idéer? Hur allvarlig ska man hålla verksamheten vid en vikingaby? Hur korrekt vetenskaplig ska man hålla verksamheten? Fotevikens vikingareservat verkar inte se detta problem med tävlingarna medan man tar förmedlingen av lägerskolsverksamheten mycket allvarligt och de ansvariga vid vikingareservatet tycker att förmedling av rätt bild av vikingatiden är avgörande just i detta sammanhang. Sven Rosborn säger att man å ena sidan ska ha glimten i ögat och inte ta för hårt på regler och riktlinjer medan han å andra sidan säger att det är viktigt att inte förmedla fel bild åt besökarna genom t.ex. experimentell arkeologi på olämplig plats i vikingareservatet (Rosborn, muntlig uppgift).

Jag tycker inte att man får vara för stel och allvarlig och därför tycker jag att de skämtsamma tävlingarna vikingaruset och ”kast med fisk-tävlingen” skulle kunna genomföras i Kvarnboviken, en välbesökt strand under sommaren alldeles intill Fibulas vikingaby, om tillstånd beviljas då Fibula inte äger stranden. För vikingaruset behövs någon slags markeringar ute i vattnet, i Foteviken använder man två vikingaskepp men man kan också använda andra markeringar som vikingarna ska runda. Jag anser att markeringarna ska vara förknippade med vikingatiden. Vikingaskeppsbyggeri skulle kunna ordnas av föreningen under vinterhalvåret och sedan skulle man kunna använda dessa skepp vid sommarens marknad. Jag är väl medveten om att det tar tid att bygga ett vikingaskepp och om man inte blir klar i tid kan man alltid låta gästade vikingar med vikingaskepp agera markeringar ute i vattnet. Det går nog att ordna på något sätt. Annars får man använda andra markeringar. Båtbyggen och visning av vikingaskepp har föreningen haft som programpunkter under marknaden tidigare (Fornföreningen Fibulas hemsida; Nya Åland 2006) och är man inte klar med byggandet kan man visa hur långt man kommit med byggandet i alla fall eftersom det också är attraktivt. Om Fibula inte vill kopiera Fotevikens vikingaruskoncept rakt av kan man alltid hitta på en egen tävling som är mer förknippad med platsen eller historien bakom Fibulas vikingaby. Sigbritt Fagerström hade funderat på en tävling, berättade hon när jag var och besökte föreningen i slutet av oktober 2007. Den skulle gå ut på att de tävlande skulle simma med en sköld såsom Olav Skötkonung gjorde under ett sjöslag där Hlödver den länge från Saltvik omkom, men hon visste inte hur man skulle kunna förverkliga idén (Fagerström, muntlig uppgift). Man skulle kunna utföra tävlingen på liknande sätt som Fotevikens

vikingarus, d.v.s. de tävlande skulle runda markeringar ute i vattnet och den som kommer tillbaka först vinner.

Visning av vikingaskepp under marknaden 2006
(Fornföreningen Fibulas hemsida).

Ett framträdande av en större artist såsom i VikingTiders marknad skulle kunna vara en nygammal programpunkt på Fibulas marknad. Musikframträdanden av olika gästande vikingagrupper brukar vara ett inslag i Fibulas marknad (se punkt 5.1.). Jag tycker att Fibula skulle kunna utveckla denna programpunkt ännu mer. Åland har flera bra sångare och sångerskor som skulle kunna tillfrågas att uppträda, t.ex. Therese Karlsson, Dan Karlström, Mikael Fagerholm, m.fl. Den åländska musikgruppen Ulvens döttrar skulle också kunna tillfrågas att uppträda.

Skelettskolan och ”prova på att vara arkeolog”-idén som VikingaTider ordnat under Fröja Thing är idéer som jag tycker är riktigt bra idéer som skulle kunna genomföras under Fibulas marknad. Jag tror att dessa programpunkter kan locka fram ett intresse för arkeologi både bland barn och vuxna. Föreningen skulle inte bara kunna genomföra dessa två saker under marknaden utan man skulle även kunna använda dem under lägerskolor om kompetent personal finns tillgänglig.

Salttillverkning skulle vara ett ypperligt inslag i Fibulas marknad. Här kan man återigen utnyttja platsens historia. Genom kommunens namn Saltvik kan man ana att orten måste ha haft anknytning till salttillverkning eller liknande. På Saltviks kommuns hemsida kan man läsa följande: ”Enligt Matts Dreijer så betyder ändelsen vik, på latin vicus, en ort där köpmän plägar uppehålla sig. Samma ändelse finns t.ex. i ortnamnet Slesvig (Hedeby). Saltvik var med andra ord en ”vik-ort” på Åland under medeltiden eller modernare uttryckt ett kommersiellt centrum där köpmän bedrev handel med salt, som var en viktig handelsvara i det

saltfattiga Östersjön” (Saltviks kommuns hemsida). Återigen tas medeltida fenomen upp, inte vikingatida. Frågan är om Saltvikarna under vikingatiden också kände till salttillverkningen? Hur skulle man kunna påvisa detta? Jag undrar om det finns något fyndmaterial från vikingatidens Saltvik som skulle kunna peka på detta? Om det finns det lämnar jag vidare denna idé till framtida forskning.

Det finns mycket, mycket mer man kunde vidareutveckla i marknadskonceptet men de punkter jag har tagit upp är några förslag som jag tycker Fibula kan titta närmare på. Utveckling av marknadskonceptet kan man hålla på med hur länge som helst och hela uppsatsen kunde ha handlat om utvecklingen av marknaden då det finns så otroligt mycket material och idéer kring detta. Jag lämnar dock resten till senare forskning eftersom denna uppsats ska behandla mer än bara marknadskonceptet.

Autenticitetsfrågorna kring marknaden är många. Men jag tycker att man ska ha i åtanke att marknaden är ett underhållningsjippo samtidigt som det är ett sätt att förmedla vikingatiden till allmänheten. Underhållningsaspekten får man inte glömma, blir framställningarna för stela och strikta tappar konceptet sin charm och sin funktion. Man får återigen blanda skämtet med allvaret och ha glimten i ögat. Allt kan man inte göra förstås, nånstans måste man sätta en gräns och den gränsen måste arrangören själv bestämma.

5.3.3. Gästabud

I Fibulas långhus får 60-70 personer sittande vid bord plats och som det ser ut idag erbjuds grupper en upplevelse i vikingastil med tidsenlig klädsel, mat och underhållning genom gästabud (Forsgård 2007).

När jag besökte Fotevikens vikingareservat visade Sven Rosborn mig deras vikingakrog och de nybyggda konferensutrymmena. Vikingakrogen består av en stor lokal med ett angränsande kök. Samlingslokalen kallas Valhall och i den finns en scen längst in och det får plats ca 300 sittande eller ca 150 personer sittande vid bord och det är där som Fotevikens gästabud genomförs (Dahlberg 2000; Rosborn, muntlig uppgift). Vikingakrogen är inredd i vikingastil med träväggar, träbord och träbänkar. Sven Rosborn berättade att Sven Melander hade gästade Foteviken och stått för underhållningen på scenen sommaren 2007 under ett gästabud, vilket hade varit väldigt lyckat (Rosborn, muntlig uppgift). Under gästabuden bjuder Fotevikens vikingareservat på underhållning och mat och ett av deras största och mest uppskattade gästabud är Midvinterblotet, ett annorlunda julbord med vikingatidsinspirerad

mat och underhållning endast för re-enactors (Dahlberg 2000; Fotevikens Museums hemsida). Under Midvinterblotet blir vikingarna indelade i mindre grupper och dessa ska sedan tävla mot varandra i olika tävlingar såsom äppelklyvning med svärd, rövkrok och bågskytte, allt sker inne i Valhall (Dahlberg 2000).

Gästabud i Valhall december 2000 (Dahlberg 2000).

Fotevikens gästabud kräver stora grupper med tanke på byggnaden Valhalls storlek. Företag och föreningar är grupper som tas emot. Sven Rosborn menar att det är främst från företag som man ska försöka få sina större inkomster, inte den vanliga besökaren. Fotevikens Museum har en välutvecklad sponsoravdelning som har drivit in närmare 4-5 miljoner kronor/år i saker av företag när det har behövts (Rosborn, muntlig uppgift).

Under juli månad 2008 kommer krogshowen/teaterstycket *Semestersabotörerna rider igen* med Sven Melander, Tommy Juth och Mikael Neumann att sättas upp i Valhall (Fotevikens Museums hemsida).

VikingaTider har inga gästabud eftersom det inte finns lokaler till detta (Jonson, muntlig uppgift).

En vision föddes i min hjärna när jag besökte Foteviken. Underhållning med ståuppkomiker vid gästabud skulle också kunna genomföras i Fibulas vikingaby, i mindre proportion förstås med tanke på att Fibulas långhus inte kan ta in lika många besökare som Fotevikens vikingakrog, om inte min idé om ett tingshus skulle kunna genomföras förstås (se punkt 5.3.1.). Om ett större långhus skulle byggas så skulle gästabuden kunna utvecklas betydligt. Fibula skulle kunna ordna större gästabud med chans att få in fler personer i ett större långhus

än deras befintliga och om man bygger en upphöjd scen såsom i Fotevikens Valhall så skulle också underhållningsmöjligheterna förbättras.

Det finns även professionella berättare som man skulle kunna använda sig utav under Fibulas gästabud. Pia Naurin, författare och frilansjournalist skriver i *Kultur: Väst* om hennes träffar med olika professionella berättare: ”en bra berättelse ska gärna låta som den formuleras i stunden” (Naurin 2006). Jag tror att hon har en poäng i det hon skriver, åhöraren vill gärna vara med och uppleva berättelsen i nuet och inte höra något som låter inövat och repeterat. Det finns många professionella berättare både i Sverige och Finland som Fibula skulle kunna kontakta. Jag förstår att det blir dyrt att hyra in en professionell berättare till varje gästabud men det kunde vara en kul extra programpunkt under något gästabud i alla fall. Även amatörer kan gå kurser i ”storytelling” och lära sig konsten att berätta (Naurin 2006).

Återigen dyker autenticitetsfrågan upp i mina tankar. Hur äkta är de rekonstruerade vikingabyarnas gästabud? Gillen och gästabud hölls under vikingatiden (Fotevikens Museums hemsida) men frågan är om dagens vikingabyar kan återskapa rätt atmosfär och ge rätt bild av vikingatiden till besökarna. Inga moderniteter såsom plast, rostfritt stål, fabriksgjorda servetter och liknande får slinka in, då förstörs hela upplevelsen. Maten görs i vikingabyarnas moderna kök och sedan värms maten över eld i järnkittlar och serveras på trätallrikar eller keramikfat (Lindblom korrespondens). Gästabuden ska inte vara helt omöjliga att hålla autentiska, bara man lägger ned den extra tiden som krävs för att skapa rätt känsla, upplevelse och bild av vikingatiden.

5.3.4. Lägerskolsverksamhet

Fibula ordnar lägerskolor för skolbarn och andra barngrupper under våren (Lindholm 2007). Det befintliga konceptet har jag redan skrivit om i kapitel 5.1. Det befintliga konceptet skulle Fibula kunna utveckla med hjälp av idéer från de andra vikingabyarna i min undersökning.

I Fotevikens vikingareservat erbjuder man de tre olika pedagogiska utbudet vikingadag, miniviking och lägerskola (Fotevikens Museums hemsida). Under vikingadagen och lägerskolorna ser programmet ut som följande: man blandar nutida inslag med vikingatida för att skapa en ”tidsresa” för barnen som är vana vid nutid. Allra först får barnen tidsenliga vikingakläder och sedan börjar vikingadagen/lägerskolan med en filmvisning med inslag om vikingatiden. Efter filmvisningen möts gruppen av en av stadens invånare som blir gruppens guide. Denna tar med barnen till den hedniska offerplatsen som ligger utanför stadsvallen.

Därefter följer en vandring i staden genom gator och gränder fram till torgplatsen, där stadens stockar och bestraffningsredskap finns. Här finns det möjlighet för deltagarna att gå in i rollerna som tingsmän och tingsåhörare, man diskuterar vad man kan ha blivit straffad för under vikingatiden och om straffen var rättvisa. Efter detta följer flera olika moment: besök hos stadens invånare, fri vandring i staden där möjlighet att undersöka kulturlandskapet genom så kallade ”tittrör” (upprättstående stolpar med titthål riktade mot forntida fenomen) med tillhörande informationsskyltar är möjlig och sist men inte minst olika vikingalekar. Här slutar dagen för deltagarna i konceptet vikingadag medan den fortsätter för deltagarna i lägerskolekonceptet med mer möjlighet att bekanta sig med husen och naturen. Därefter lagar man middag tillsammans på vikingatida sätt. Egna kvällsaktiviteter som gruppen själv bestämmer står sedan på schemat (Fotevikens Museums hemsida).

VikingaTider har ingen lägerskolsverksamhet för närvarande men man har planer på att börja med detta när vikingabyn är färdigställd (Jonson, muntlig uppgift). I broschyren *Stöd VikingaTider* kan man läsa att skolverksamheten kommer att bli en av VikingaTiders hörnstenar i verksamheten och genom sponsorer hoppas man kunna utveckla verksamheten (Broschyr 2).

Filmvisning tror jag kan vara lite svårt i Fibulas vikingaby då ingen sådan utrustning finns. Om min idé om ett konferenshus med modern utrustning förverkligas (se 5.3.1.) kan man börja lägerskolan där med en filmvisning innan barnen får klä sig i vikingakläder och färdas bakåt i tiden. Arrangörerna kan också med hjälp av sagoberättande föra barnen bakåt i tiden (Lundberg 2007).

Jag anser att det är viktigt att lägerskolsgruppen får en guidning i Fibulas vikingaby när de anländer så att eventuella frågor kan besvaras och så att barnen blir bekanta med miljön med en gång. Detta kan man göra som i Fotevikens vikingareservat med en rundvandring tillsammans med en byinvånare.

Guidning i vikingareservatet,
Foteviken (Fotevikens Museums
hemsida).

Det är bra att barnen får vara med och tillreda maten de ska äta, så kallad ”learning by doing”. Detta hoppas jag att Fibula också använder i sitt lägerskolskoncept. En idé skulle vara att dela upp deltagarna i mindre grupper, en för matlagning, en för dukning och en för avdukning och diskning och sedan byter grupperna uppgifter vid nästa måltid.

Jag tycker att Fibula skulle kunna utveckla lägerskolsverksamheten genom att bygga ett särskilt hus just för denna verksamhet (se punkt 5.3.1.). Detta tror jag skulle kunna utveckla möjligheterna för lägerskolsverksamheten betydligt. Där skulle lägerskolsdeltagarna kunna utöva experimentell arkeologi utan att störa bilden av vikingatiden för andra vanliga besökare (Jakobsen & Rosborn, muntliga uppgifter).

Som jag tidigare nämnt så är frågan huruvida det är rätt att ordna lägerskolor i en rekonstruerad vikingaby överhuvudtaget (se punkt 5.3.1.). Hur många lägerskolor ordnades under vikingatiden? Troligen inga alls, men hur ska vikingabyarna kunna nå barn- och skolgrupper annars? Jag tycker att det är viktigt att barnen får uppleva våra föreställningar om vikingatiden. Vikingabyar och andra fornbyar har en viktig roll att fylla då barnen själva får uppleva historia och arkeologi på plats istället för i skolbänken. Jag argumenterar för att skolor verkligen ska ta tillfället i akt och utnyttja resursen som fornbyarna erbjuder genom studiebesök, vikingadagar och lägerskolor. Det är en stor tillgång att Fibulas vikingaby finns på Åland och de åländska skolorna borde utnyttja detta. Fibula borde arbeta ännu hårdare med att marknadsföra sina lägerskolor till de åländska skolorna.

5.3.5. Hirdgrupp, vikingakämpare

När jag besökte Åland för att samla mer material för uppsatsen träffade jag Fibulas medlemmar under ett hirdmöte. Fornföreningen Fibula håller på att samla material och folk till en egen hirdgrupp, en grupp med vikingakämpar. Under varje marknad gästas föreningen av utländska vikingakämpar och nu tycker Fibulas medlemmar att de skulle vara kul att ha en egen hirdgrupp. Gruppen skulle främst agera under marknaden men även andra framträdanden är möjliga (Fagerström, Häggblom, Nordback & Roberts, muntliga uppgifter).

Fotevikens byalag ordnar varje år en träningshelg för vikingakämpar där bågskytte och fighting tränas. Fotevikens Museum har vikingakamp som en programpunkt under deras sommarmarknad där re-enactors visar olika stridstekniker som kan ha använts under vikingatiden (Fotevikens Museums hemsida).

Vikingakämpar på träningsläger i Foteviken 2001 (Fotevikens Museums hemsida).

VikingaTider hade en programpunkt under Fröja Thing år 2006 där vikingakämpar drabbade samman (VikingaTiders hemsida). VikingaTider har inte egna vikingakämpar utan ”engagerar vikingakämpar utifrån” för uppvisningar vid Fröja Thing (Jonson korrespondens).

Här finns goda möjligheter att skapa något autentiskt och underhållande på samma gång med tanke på att konceptet inte än är helt klart. Det jag skulle vilja fokusera på är att söka tidsenlig utrustning både genom klädsel och vapen. På många av Fibulas marknader och på föreningens hemsida, Fotevikens Museums hemsida och VikingaTiders hemsida har jag sett prov på icke tidsenliga fighters. Vill man som vikingaby vara trovärdig och autentisk i vikingakampssammanhang får man arbeta för det och vara strikt även med gästade vikingakämpar. Vapen, brynjor, sköldar och liknande blir lätt ”moderna” och detta stör i alla fall mitt öga.

Utländska vikingakämpar på Fibulas marknad 2006
(Fornföreningen Fibulas hemsida).

Det andra jag ville ta reda på i min problemställning är vad kan man tillföra helt nytt till konceptet med hjälp av andra vikingabyars idéer.

5.3.6. *Vintermarknad*

En helt ny idé som jag skulle vilja tillföra Fibulas vikingaby är en till marknad under vintern för att utöka säsongen. Under jullovet när folk är lediga skulle man kunna ordna en marknad. Marknadskonceptet sommartid är uppskattat.

Fotevikens vikingareservat ordnar gästabudet midvinterblot (se punkt 5.3.3.) och jul-/vintermarknad i mitten av december. Vintermarknaden är upplagd på lite annorlunda sätt än Fotevikens sommarmarknad. För det första är den kortare än den långa sommarmarknadsveckan, 2006 års julmarknad var två dagar lång. För det andra ordnas andra programpunkter än under sommarmarknaden, 2006 års vintermarknad bjöd bland annat på förverkligandet av en skeppssättning som Fotevikens Museum döpte till "Hola stenar"(se punkt 5.3.1.). Fotevikens julmarknad växer för varje år som går och 2006 gästade ca 150 re-enactors marknaden med sina marknadsstånd (Fotevikens Museums hemsida).

Marknadsstånd under vintermarknaden i Foteviken (Fotevikens Museums hemsida).

VikingaTider har också ordnat en julmarknad. I VikingaTiders arkiv på hemsidan hittar jag uppgifter om en julmarknad 2003 men efter det kan jag inte hitta information om flera vintermarknader (VikingaTiders hemsida). Lotta Jonson menar att det är så många julmarknader i december månad så VikingaTider anser att ”det är en dålig affär” att ordna fler och därför har inte VikingaTider arrangerat fler marknader under vintern (Jonson korrespondens).

Jag argumenterar dock för att Fibula skulle kunna prova på att ordna en vintermarknad och se om det lönar sig. För Fotevikens vikingareservat verkar det gå bra och besökantalet sjunker inte. Under vintermarknaden tror jag att Fibula kan ha ganska många liknande programpunkter som under sommarmarknaden, självklart fungerar inte vikingarusetiden och ”kast med fisk- tävlingen”, men uppträdande av inbjuden artist och skelettskolan skulle kunna fungera (se punkt 5.3.2.).

Andra redan befintliga programpunkter från Fibulas marknad såsom matförsäljning, hantverksförsäljning och olika prova-på-punkter (se punkt 5.3.2.) skulle också kunna genomföras på vintermarknaden.

Jag har tillit på marknadskonceptet och det skulle vara ett bra sätt att utöka Fibulas säsong och verksamhet. Om något nytt projekt framskrider i vikingabyn under vinterhalvåret är marknaden ett ypperligt tillfälle att marknadsföra det nya projektet, t.ex. nya byggnader, konferenser och liknande.

5.3.7. Föredrag, seminarier, konferenser och kursverksamhet

Fotevikens Museum och vikingareservat har många järn i elden och samarbetar med flera andra museer och vikingabyar både nationellt och internationellt. År 2005 höll EXARC, Europas ledande nätverk för levandegörande av historiska skeden, sitt årsmöte i Fotevikens

vikingareservat och Fotevikens museichef Björn M Jakobsen blev vald till organisationens ordförande för de kommande åren. Under EXARC-helgen hölls seminarier och föredrag som behandlade ämnen som har anknytning till *living history*. Studiebesök gjordes på Koggmuseet i Malmö och i Trelleborgen i Trelleborg (Fotevikens Museums hemsida).

Fotevikens Museum höll en konferens med föredrag och seminarier om kvalitet, organisation och namnfrågor angående museer som arbetar med *living history* i början av november 2007 under namnet LiveArc. LiveARCH är ett eu-projekt där åtta museer från åtta olika nationer samarbetar kring frågor som berör levandegörandet av historien. Denna konferens var ett av många möten i projektet. Flera arkeologer höll föredrag om *living history* och *archaeological open air museums* under konferensen (Fotevikens Museums hemsida; LiveARCHs hemsida).

Sommaren bjuder på flera olika seminarier och föreläsningar för Fotevikens Museums del. Under vikingaveckan hålls flera seminarier bland de gästade vikingarna (se punkt 5.3.2.).

Under sommaren ordnar VikingaTider många föreläsningar för stödföreningens medlemmar men även andra intresserade är välkomna. Allt från museibesök och kyrkobesök till borring i mossar och föreläsningar om forntida musikinstrument behandlas (Broschyr 3).

Jag tror att föredrag, seminarier och konferenser skulle kunna locka fler besökare till vikingabyn i Kvarnbo. Ett förslag som jag tidigare nämnt är att ordna olika seminarier och föredrag under sommarmarknaden med inbjudna föreläsare och medlemmar i fornforeningen Fibula (se punkt 5.3.2.). Föredrag, seminarier och konferenser under andra delar av året skulle också kunna locka intresserade. Detta kräver självklart sina lokaler och därför argumenterar jag för att Fibula ska bygga en särskild byggnad för denna verksamhet (se punkt 5.3.1.).

Själv skulle jag tycka att det skulle vara mycket intressant att veta mer om vikingatidens Åland. Fibula skulle kunna samarbeta med Ålands museibyrå i detta sammanhang och bjuda in föreläsare från museibyrån som skulle kunna berätta om den åländska arkeologin. Även föreläsningar om Saltviks järnålderslämningar skulle vara intressant. Åsa Ringbom och Christina Remmer skulle kunna inbjudas till föreläsning om dateringen av Saltviks kyrka och tesen om stavkyrkans existens (se punkt 5.3.1.). Även utflykter till andra vikingatida lämningar runtom på Åland skulle kunna ordnas såsom VikingaTider och Fotevikens Museum gör i Skåne (Broschyr 3; Fotevikens Museums hemsida).

Ett annat nytt inslag som jag skulle vilja tillföra Fibulas koncept är kursverksamhet för allmänheten, detta kan också öka intresset för arkeologi, vikingatiden och föreningen bland allmänheten. Kursverksamhet har tidigare ordnats för föreningens egna medlemmar och under marknaden för allmänheten (se punkt 5.1.). Det skulle kunna finnas intresse även för kurser under andra delar av året. Man skulle kunna ta en kursavgift av deltagarna som täcker eventuella utgifter. Några förslag på kurser som kunde ordnas är: vikingadräktssömnad, vikingatida matlagning, vikingatida smyckestillverkning och husbygge.

Det kan locka nya medlemmar, om man öppnar upp föredragen, seminarierna och konferenserna och kursverksamheten för allmänheten. Om inte Fibula öppnar upp sin verksamhet mer för allmänheten och bjuder in den till dessa arrangemang finns det nog en viss risk för att föreningen blir en instängd förening och inte en förmedlande förening. Mer samarbete med andra vikingabyar och föreningar, för att kunna utveckla den egna vikingabyen kan vara utvecklande för den egna verksamheten. Det kan vara bra att få råd och tips från andra byar och andra museer såsom Fotevikens Museum får. VikingaTider har inte samarbete med andra vikingabyar (Jonson, muntlig uppgift) vilket jag tycker att är mycket synd. Jag tror att den här typen av verksamhet vinner på ökat samarbete.

5.3.8. Anställning av en eller flera projektledare, personal

Fibulas vikingaby har ingen anställd personal, allt arbete sker på frivillig basis (se punkt 5.2.).

Fotevikens Museum med vikingareservatet och Koggmuseet i Malmö hade 13 personer fast anställda varav två arkeologer och en historiker samt 20 projektanställningar under 2006, siffrorna är ungefär desamma för 2007 (se punkt 1.5.). Arkeologerna och historikern har hand om Fotevikens Museums forskning (Rosborn, muntlig uppgift).

VikingaTider har 1,5 personer fast anställda (se punkt 1.5.).

Jag anser att för att en vikingaby ska kunna utvecklas så mycket som möjligt så behövs en eller två anställda med historisk eller arkeologisk bakgrund. Det finns en gräns för hur mycket man orkar och kan göra med hjälp av endast ideella krafter. Skulle Fibula anställa en eller flera projektledare som skulle kunna styra upp verksamheten tror jag att föreningen och dess koncept skulle kunna utvecklas avsevärt. Om man anställer två projektledare har dessa bättre möjligheter att bolla idéer och bättre möjligheter att utföra ett bra arbete. Självklart skulle styrelsen fortfarande vara det beslutande organet och ha hand om det administrativa men

projektledaren/projektledarna skulle kunna sköta den verkställande delen och se till att det styrelsen beslutar om blir gjort. Projektledaren/projektledarna skulle kunna ha hand om forskning också. Fibula skulle kunna utföra många fler projekt om man hade mer kunskap om platsen som vikingabyen står på och dess historia. Under sommarmånaderna skulle föreningen kunna anställa säsongspersonal som skulle kunna hjälpa till vid marknaden då det är mycket arbete runtomkring den för att få allt att löpa.

Jag har redan tagit upp vissa aspekter i de tre vikingabyarnas verksamhet som jag anser att är mindre bra där speciellt de olika autenticitetsfrågorna har blivit belysta. Men det finns ytterligare en sak som jag snubblat över i en av de olika vikingabyarnas verksamheter som jag ännu inte har analyserat. Här nedan analyserar jag denna verksamhet som jag reagerat starkt negativt mot men som jag tycker att är otroligt intressant och visar på den svårighet som finns att dra en linje för vad som hör till en autentisk vikingaby.

5.3.9. Motorträffar och motorprylmarknad

Ett inslag som VikingaTider har i sin verksamhet är de populära motorträffarna. Motorträffarna ordnades år 2005 för första gången i VikingaTiders regi då en förfrågan inkommit från motorentusiaster i Löddeköpinge (Jonson, muntlig uppgift). Varje tisdag från mitten av maj till slutet av september träffas motorentusiaster från hela Sverige i VikingaTider. Journalisten Bengt Arvidson från Sydsvenskan besökte en av träffarna i juni 2007 och resultatet av denna visit blev en kort film som lades upp på Sydsvenskans hemsida. 150 amerikanska bilar, 150 europeiska bilar, ca 500 motorcyklar och ca 3000 besökare per gång brukar motorträffarna locka (Motormarknads film).

En motorprylmarknad ordnas i slutet av september i VikingaTider där motorentusiaster kan byta och sälja allt som har med motorer att göra (Broschyr 1).

Min fråga blir ju med en gång: hur kan man berättiga motorträffar och en motorprylmarknad i en vikingaby? Vad har motorer och bilar med vikingatiden att göra? Var finns autenticiteten? Arkeolog P U Hörberg förklarar för Bengt Arvidson hur man tänker på VikingaTider: ”Vi når en kundkrets och intressekrets som vi annars inte skulle nå... intresset för vikingatiden och intresset för motorhistoria är egentligen båda två kulturyttringar av olika slag” (Motormarknads film).

Jag tycker inte att motorträffar och bilar hör till vikingabyarnas förmedlingsprogram. Fördelarna med motorträffarna och motorprylmarknaden som VikingaTider håller i är det höga besökarantalet och den stora kundkretsen. Man förlänger också säsongen en aning men på bekostnad av förmedlingen av vikingatiden. Jag tycker att det är viktigt att inte blanda in ett så starkt modernt element som bilen och motorn i en bilfri och motorfri vikingatid. Autenticitetsfrågan återuppstår: hör verkligen motorträffar och motorprylmarknaden till vikingatiden? Mitt svar blir nej.

5.4. Slutsats

Jag kom fram till att jag borde ha valt en annan vikingaby än VikingaTider under resans gång. Mycket i deras verksamhet har inte kommit igång än och då är det svårt att jämföra denna by med de andra vikingabyarna som har kommit relativt långt med sina koncept. Å andra sidan har det varit nyttigt och intressant att se hur man försöker starta upp verksamheten och hurdana planer man har för VikingaTider. Jag kunde ha valt ytterligare en väl etablerad vikingaby för att få ett mer varierat material och inte som nu när jag använt mest material från Fotevikens Museum och vikingareservat.

Jag har kommit fram till att det fortfarande finns mycket som Fibula skulle kunna utveckla, förbättra och tillföra sitt befintliga koncept.

Flera nya byggnader skulle kunna uppföras och planmässigt skulle föreningen kunna utveckla vikingabyn betydligt. Den populära sommarmarknaden skulle kunna utvecklas ännu mer och en vintermarknad skulle kunna tillföras konceptet för att förlänga säsongen. Fornföreningen Fibulas gästbud skulle kunna utvecklas med hjälp av idéer från Fotevikens Museum och lägerskolor och konferenser skulle kunna utvecklas och förbättras både byggnadsmässigt och verksamhetsmässigt. Hirdgruppen har stora möjligheter att utvecklas då Fibula fortfarande är i startgroparna för detta koncept. Föredrag, seminarier, konferenser och kursverksamhet skulle kunna utvecklas och tillföras konceptet för att locka intresse till arkeologi, historia och föreningen. Anställning av en eller flera projektledare samt annan personal skulle utveckla vikingabyn betydligt.

Jag har hittat både för- och nackdelar med de olika vikingabyarnas verksamheter och upplägg och då har främst autenticitetsfrågan dykt upp vilken jag har bestämt att återknyta till i min slutdiskussion (se punkt 6.). Min slutsats är att vikingabyarna fyller en funktion, en förmedlande funktion som dagens upplevelsesökande allmänhet söker.

6. SLUTDISKUSSION

Autenticitetsfrågan har dykt upp på flera ställen analysen igenom och det verkar som om denna fråga är det mest påtagliga problemet för dagens vikingabyar. Vad är rätt och vad är fel? Vad är nutid och vad är dåtid? Får man blanda vikingatid och medeltid? Får man blanda geografiska skillnader? Vilka tekniker har vikingatidens människor använt vid uppförande av deras byggnader? Vilka tekniker har man använt vid tillverkning av hantverk? Hur allvarlig ska man hålla verksamheten i en vikingaby? Får man ta in skämtsamma aspekter i verksamheten? Hur långt får man gå? Vad är äkta?

Besökaren söker autenticitet och äkthet samtidigt som man vill uppleva historien. För vikingabyarna är det svårt att ha exakt autenticitet eftersom man inte vet vad som är äkta.

Vilka tekniker använde vikingatidens människor vid uppförandet av byggnader? Byggnader är svåra att göra exakt äkta. Organiskt material från vikingatiden har gått förlorat och de få fynd som bevarats är ofta ofullständiga. Mig veterligen har man inte funnit ett enda helt bevarat vikingahus. Det närmaste man kan komma ett helt bevarat vikingahus är nog ”Hedebyhuset” i Danmark som finns rekonstruerat på Moesgård Museum. Vid den arkeologiska undersökningen som föregick rekonstruktionen hittade man en hel inrasad vägg vilket ledde till att man kunde rekonstruera husets väggar någorlunda verklighetstroget (Petersson, korrespondens). Stolphål och rester av byggmaterialet kan man hitta men ett helt hus är nog omöjligt. Vikingabyarna får helt enkelt utgå från det fyndmaterial som finns att tillgå och sedan använda det sunda förnuftet för att rekonstruera ett så äkta hus som möjligt samtidigt som man bör vara öppen för nya idéer och ny forskning. En projektledare med arkeologisk utbildning som kan se till att de vetenskapliga aspekterna finns med är avgörande vid uppförande av rekonstruktioner. Jag tycker att det är viktigt att rekonstruktören är ärlig och erkänner om nutida tekniker har använts vid uppförandet av byggnader och inte försöker mörklägga detta, besökarna är inte dumma.

En fråga som dykt upp medan jag skrivit denna uppsats är hur man ska ställa sig till de geografiska skillnaderna som troligen har rått under den rekonstruerade tidsepoken. Är det rätt att använda sig av byggnadsfynd från Danmark på Åland? Man kan ta lärdom av andra vikingabyar i branschen men är detta rätt och autentiskt då dessa kanske har rekonstruerat långhus från Bornholm och vår vikingaby finns på Åland? Någon geografisk skillnad i teknik och utseende måste ha funnits under vikingatiden skulle man tycka. I Fibulas vikingaby har

man utgått från danska husfynd men man har också ett hus som man tror att är autentiskt med de vikingatida Saltvikarnas hus. Fotevikens vikingareservat har en stor blandning med olika hus från olika delar av Skandinavien och dessutom har man blandat friskt mellan olika tekniker på samma hus (se punkt 5.3.1.), så frågan är var går egentligen gränsen? Det är nog upp till var och en av vikingabyarna att besluta om efter att tagit del av vetenskapliga aspekter och sett hur andra vikingabyar har gjort.

Samma sak vid aktiviteter, hur kan man veta vad man gjorde under vikingatiden? Vilka lekar hade man? Hur mycket skämt får man ta in i en nutida vikingabys verksamhet? Materialet som finns bevarat är ting inte tankar. Ett sätt att ta reda på hur man kan ha gjort under vikingatiden är genom experimentell arkeologi. Man kan testa sig fram och få ett ungefärligt svar men inget svar som man kan slå fast säkert och som man kan säga att är absolut äkta. En fråga som jag tycker att är svår att ta ställning till är var man ska dra gränsen mellan skämt och allvar. Å ena sidan tycker jag att man bör ta allvarligt på förmedlingen och inte glömma bort den vetenskapliga aspekten medan jag å andra sidan tycker att man inte får va för stelbent och ta för hårt på alla regler utan ha lite glimt i ögat och våga skämta till det. Lekar, kämpalekar, gästabud, marknader, lägerskolsverksamhet, konferensverksamhet, ja i princip allt som dagens vikingabyar ordnar, måste innehålla lite skämt anser jag annars blir man för allvarlig och verksamheten tappar sin charm och sin funktion.

Hur tillverkade vikingatidens människor olika hantverk? Vilka tekniker använde man? Detta är också svårt att bedöma. Men detta svar kan man få början på genom att titta på hantverksfynd från vikingatiden. Keramik, glas, metall och i vissa fall träobjekt från vikingatiden kan berätta för oss hur vikingatidens människor arbetade och vilka tekniker man använde. Men sedan kan man inte dra alla över samma kam, lokala skillnader och individuella skillnader måste man räkna med. Vikingabyarna får återigen utgå från fyndmaterialet som finns att tillgå och sedan använda sitt sunda förnuft för att skapa äkthet vid tillverkning av hantverk. Även här är det viktigt att den vetenskapliga aspekten belyses genom att en arkeologisk utbildad projektledare ser till att det inte blir för mycket tingel tangel och oäkta hantverks rekonstruktioner.

En annan autenticitetsfråga som jag har svårt att ta ställning till är huruvida det är rätt att blanda mellan olika tidsepoker; vikingatid och medeltid, nutid och dåtid. Jag anser att man bör ta tillvara det lokala och det som platsen och miljön som vikingabyen står på kan erbjuda. I Kvarnbo finns både vikingatida och medeltida lämningar och detta ställer till problem. Jag

skulle inte blanda typiska stenåldersfenomen med vikingatida men i och med att vikingatiden och medeltiden ligger så pass nära varandra i tid så tror jag att vikingatida fenomen inte är en omöjlighet under medeltiden och vice versa. Jag vill inte ge ett klart svar på denna fråga eftersom jag inte är säker på var jag själv står, jag lämnar över den till vikingabyarna att besvara själva.

Jag tycker att det är viktigt att man har ett färdigt uppsatt mål för vikingabyen, vad man vill åstadkomma med verksamheten, hur man vill att vikingabyen ska se ut och hur man ställer sig till autenticitetsfrågor vid rekonstruktioner och återskapande av vikingatiden.

Jag anser att marknadsföring är a och o. Samarbeten med reklam- och turistbyråer och annonser och notiser i tidningarnas kalendrar är viktigt. Kontinuerlig uppdatering och aktuellt innehåll på hemsidan är också mycket viktigt.

Samarbeten med andra föreningar och vikingabyar är också ett viktigt inslag i vikingabyarnas överlevnad och utveckling. Man lär sig mycket av andras framgångar och motgångar. Det är viktigt att man är öppen för andra tankar och idéer för att själv kunna utvecklas.

Autenticitetsfrågorna är många och svåra att ta ställning till. Det är svårt att hålla en konsekvent linje och som Bodil Petersson konstaterade i sin doktorsavhandling, att det är svårt att definiera vad som är rätt och fel, måste jag också konstatera (se punkt 5.3.1.). Men jag tror ändå att sunt förnuft blandat med skämt, allvar, glimt i ögat och vetenskaplig grund är receptet för en lyckad vikingaby!

7. SAMMANFATTNING

Här nedan följer en sammanfattning av min uppsats och de resultat jag har kommit fram till.

Min problemställning är uppdelad i tre huvudfrågor: Hur ser verksamheten ut idag i Fornföreningen Fibulas vikingaby i relation till Fotevikens Museum med vikingareservatet och VikingaTider? Vad kan man förbättra, utveckla och tillföra helt nytt i Fornföreningen Fibulas redan befintliga koncept med hjälp av andra vikingabyars idéer? Och vad är välfungerande och vad är mindre bra i vikingabyarnas upplägg?

Fornföreningen Fibula skulle kunna utöka sina byggnadsplan genom att bygga ett tingshus, ett garverihus, en stavkyrka, en iscensatt begravningsplats, en kvarn, ett konferenshus och ett lägerskolshus.

Fornföreningen Fibula skulle också kunna utveckla sin marknad. Olika tävlingar, visning av husbygge, seminarier och föredrag, framträdande av musikartist, skelettskola, prova på att vara arkeolog och salttillverkning är några nya idéer som skulle kunna användas under marknaden. Dessutom anser jag att en jul-/vintermarknad skulle kunna utöka Fibulas säsong.

Ett annat koncept som skulle kunna utvecklas är gästbuds-konceptet. Underhållning med ståuppkomiker och framträdanden av professionella berättare är nya idéer som man kunde använda sig utav på Fibulas gästbud. Även ett nytt hus skulle kunna byggas för större gästbud och med möjligheten att ta in flera gäster under gästbudet.

Också lägerskolsverksamheten skulle kunna utvecklas genom en särskild byggnad för denna verksamhet. Guidning, filmvisning och tillredning av mat är några punkter som jag skulle vilja att Fibula skulle utöka lägerskolskonceptet med.

Hirdgruppen, som föreningen håller på att utveckla, har all möjlighet att bli lyckad och autentisk. Jag skulle vilja fokusera på autenticiteten vad gäller utrustningen och kläderna på denna punkt då det finns de krigskämpargrupper som blandar friskt mellan modernt och gammalt. Noga förarbete och även strikta regler för gästade vikingakämpar bör hållas.

Jag skulle också vilja att föreningen öppnar sig mer utåt. Föredrag, seminarier, konferenser och kursverksamhet är olika medel som man skulle kunna använda sig utav för att genomföra detta.

Anställning av en eller två projektledare är ytterligare en sak som skulle kunna utveckla föreningen. Säsongspersonal under sommaren skulle underlätta arbetet för föreningens medlemmar speciellt under marknaden. Även den vetenskapliga biten skulle kunna lyftas med hjälp av en eller flera projektledare med arkeologisk eller historisk erfarenhet.

Autenticitetsfrågan har varit det största problemet som har genomsyrat hela uppsatsen. Jag har diskuterat frågorna genom olika ståndpunkter och synsätt. Jag har försökt ge svar på frågorna och jag har främst svarat på frågorna genom mina egna åsikter. Autenticitet vid återskapandet av en vikingatida by medföljs av flera problem, bl.a. hur man kan veta vad som äkta och vad som är oäkta, hur allvarlig ska hålla verksamheten hållas vid en vikingaby och vem som bestämmer vad som är rätt och fel. Jag anser att sunt förnuft blandat med skämt, allvar, glimt i ögat och vetenskaplig grund är grundpelarna man behöver för att skapa en lyckad nutida vikingaby.

Källförteckning

Litteratur och artiklar:

- Andersson, Jenny 2007. Marknad för äkta vikingar. www.turist.aland.fi/se/article/27984 Ålands turistförbunds hemsida. Jag besökte sidan 2007-12-09.
- Aronsson, Peter & Larsson Erica (red.), 2002. *Konsten att lära och viljan att uppleva – Historiebruk och upplevelsepedagogik vid Foteviken, Medeltidsveckan och Jamtli*. Centrum för kulturforskning, Växjö.
- Aschan, Nadine 2007. Vikingamarknaden lockade 1000 fler än väntat. *Nya Åland* 2007-07-29, Mariehamn, Åland.
- Dahlberg, Agneta 2000. Fotevikens museums historia. Fotevikens nya museibygnader invigda. www.foteviken.se/art_50_99/viking_art68.htm. *Marinerat* 2000, Foteviken. Jag besökte sidan 2007-12-09.
- Drejter, Matts 1979. *Det åländska folkets historia 1:1 Från stenåldern till Gustav Vasa*. Mariehamn, Åland.
- Engberg Ekman, Marita (red.) 2005. *Destination viking. Living history around the Baltic Sea*. Gotland University Press, Visby.
- Finnäs, Jens 2007. Tummen upp för Vikingaby. *Nya Åland* 2007-06-05, Mariehamn, Åland.
- Forsgård, Helena 2007. Stenladugård och vikingahus tar emot konferensgäster. www.turist.aland.fi/se/article/27408. Ålands turistförbunds hemsida. Jag besökte sidan 2007-12-09.
- Holtorf, Cornelius 2007. Time travel: a new perspective on the distant past. Hårdh, Birgitta; Jennbert, Kristina; Olausson, Deborah (red.), *On the road. Studies in honour of Lars Larsson*. Acta Archaeologica Lundensia in 4° No. 26. Stockholm.
- Johansson, Tomas 1987. Tankar kring experimentell arkeologi. Johansson, Tomas (red.), *Forntida teknik nr 15, 1987*. www.forntidateknik.z.se. Institutionen för Forntida Teknik. Jag besökte sidan 2007-12-09.
- Johansson, Tomas 2002. *300 fornbyar i Europa*. www.forntidateknik.z.se/IFT/litte/holland.htm. Institutionen för Forntida Teknik. Jag besökte sidan 2007-12-09.
- Lindberg, Rickard 2001. *Fornbyar och arkeologi*. cd-uppsats vid Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet, Lund.
- Lindholm, Maj-Len 2007. Målare, kommunalman och viking. *Nya Åland* 2007-03-22, Mariehamn, Åland.
- Lundberg, Inger 2007. *Att lära sig om sin historia gör skolbarn starka! En undersökning om hur man kan förmedla arkeologi till skolbarn på Åland*.

- Opublicerad b-uppsats vid Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet, Lund.
- Naurin, Pia 2006. Berättarrörelse på frammarsch. www.kulturvast.se/kulturvast_templates/Kultur_ArticlePage.aspx?id=1352. *Kultur: Väst*. Jag besökte sidan 2007-12-09.
- Nya Åland 2006. Mycket nytt på Vikingamarknad. www.nyan.ax/nyheter/arkiv.pbs?news_id=12133. *Nya Åland 2006-07-28*, Mariehamn, Åland. Jag besökte sidan 2007-12-09.
- Nya Åland 2001. Vardagsliv i vikingaby i Saltvik. www.nyan.ax/nyheter/arkiv.pbs?news_id=1909. *Nya Åland 2001-07-26*, Mariehamn, Åland. Jag besökte sidan 2007-12-09.
- O'Dell, Tom (red.) 1999. *Nonstop! Turist i upplevelseindustrialismen*. Lund.
- Oredsson, Ulrika 2006. Mer medeltid åt folket! web.comhem.se/cornelius/LUM.pdf. *LUM Nr. 1, 2006*. Jag besökte sidan 2007-12-09.
- Petersson, Bodil 2003. *Föreställningar om det förflutna – arkeologi och rekonstruktion*. Nordic Academic Press, Lund.
- Petersson, Bodil & Wienberg, Jes 2007. Time travelling. Between research and presentation at Hjerl Hede. Hårdh, Birgitta; Jennbert, Kristina; Olausson, Deborah (red.), *On the road. Studies in honour of Lars Larsson*. Acta Archaeologica Lundensia in 4° No. 26. Stockholm.
- Remmer, Christina & Ringbom, Åsa 2000. *Ålands kyrkor, Volym II, Saltvik*. Ekenäs, Finland.
- Rosborn, Sven 2001. I Fotevikens vikingareservat flyttas besökarna 900 år tillbaka i tiden. *Vad händer i sydvästra Skåne nr 2, 2001*.
- Rosborn, Sven 2001. Världens enda vikingareservat ligger söder om Malmö. *Malmömagasinet nr 26, 2001*.
- Rosborn, Sven 2002. I Skåne finns ett eget vikingarrike. *Vad händer i sydvästra Skåne nr 3, 2002*.
- Rosborn, Sven 2002. Upptäck vikingatiden i sydvästra Skåne. *Malmömagasinet nr 25, 2002*.
- Rosborn, Sven 2003. Vikingamarknaden i Foteviken. *Malmömagasinet nr 25, 2003*.
- Rosborn, Sven 2004. Fotevikens Museum inbjuder till Midvinterblot. *Malmömagasinet nr 51, 2004*.
- Rosborn, Sven 2005. Fotevikens Museum 10 år. *Malmömagasinet nr 25, 2005*.

- Rosborn, Sven 2005. *Fotevikens museum platsen där drömmar blir verklighet – utgiven i samband med Fotevikens museums 10 års jubileum 2005.* Foteviken.
- Svensson, Fredrik 2007. *En oviss framtid. Vart går allmänheten idag för att uppleva och lära sig historia och vart går den imorgon?* CD-uppsats vid Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet, Lund.
- Tillema, Linnea 2007. Slår ett slag för vikingamarknaden. *Nya Åland* 2007-07-27, Mariehamn, Åland.
- Walter, Göran 2000. *Bonniers synonym ordbok.* Stockholm.

Broschyrer:

- Broschyr 1. *VikingaTiders program sommaren 2007.* VikingaTider, Löddeköpinge.
- Broschyr 2. *Stöd VikingaTider.* VikingaTider, Löddeköpinge.
- Broschyr 3. *The Viking Times. VikingaTiders nyhetsbrev juni 2007.* VikingaTider, Löddeköpinge.

Internet och hemsidor:

Fornföreningen Fibulas hemsida.
www.aland-vikingar.com/start.con.
 Jag besökte sidan 2007-12-09.

Fotevikens Museums hemsida.
www.foteviken.se.
 Jag besökte sidan 2007-12-09.

LajvSveriges hemsida
www.lajvsverige.se
 Jag besökte sidan 2007-11-12.

LiveARCHs hemsida
www.livearch.eu
 Jag besökte sidan 2007-12-02.

Nationalencyklopedins hemsida.
www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/notice_board.jsp?i_type=1
 Jag besökte sidan 2007-12-09.

Nordiska museets hemsida
www.nordiskamuseet.se.
Jag besökte sidan 2007-10-19.

Reenactor.nets hemsida
www.reenactor.net.
Jag besökte sidan 2007-11-13

Saltviks kommuns hemsida
www.saltvik.ax.
Jag besökte sidan 2007-11-23.

VikingaTiders hemsida.
www.vikingatider.se.
Jag besökte sidan 2007-12-09.

Ålands turistförbunds hemsida
www.visitaland.com.
Jag besökte sidan 2007-11-21.

Visuella medier:

Motormarknads film. Bengt Arvidson, 2007. Träffarna i Lödde lockar tusentals.
Sydsvenskan webbtv.
Sydsvenskan.se/webbtv/webbtv_skane/article244950.ece?context=webbtv. Jag besökte sidan 2007-12-09.

Foteviken film. *The Viking market of Foteviken 2006.* Producerad 2007 av Fotevikens Museum.

Muntliga uppgifter:

Andersson-Cederholm, Erika 2007-10-05. Sociolog verksam vid Institutionen för Service Management, Campus Helsingborg. *Om sökandet efter äkthet i upplevelseturismen* vid konferensen *Arkeologi som äventyr*, 4-5 oktober 2007, Kulturen i Lund. Föredrag.

Fagerström, Sig-Britt; Häggblom, Josefine; Nordback, Ethel; Roberts, Bengt 2007-10-31. Medlemmar i Fornföreningen Fibula. Diskussion och intervju. Kvarnbo, Saltvik, Åland.

Jakobsen, Björn M 2007-10-03. Museichef för Fotevikens Museum och vikingareservatet. Intervju. Foteviken.

- Jonson, Lotta
2007-10-23. VikingaTiders projektledare. Intervju. Löddeköpinge.
- Lindblom, Jörgen
2007-09-13. Fornföreningen Fibulas ordförande. Telefonintervju.
- Petersson, Bodil
2007-10-16. Forskare och vikarierande lektor vid institutionen för arkeologi och antikens historia Lunds universitet. Diskussion och handledning av c-uppsats. Lund.
- Rosborn, Sven
2007-10-03. Informationschef och forskningsansvarig vid Fotevikens Museum och vikingareservatet. Intervju. Foteviken.
- Rosborn, Sven
2007-10-04. Informationschef och forskningsansvarig vid Fotevikens Museum och vikingareservatet. *Om äventyret med Fotevikens museum och Vikingareservatet* vid konferensen *Arkeologi som äventyr*, 4-5 oktober 2007, Kulturen i Lund. Föredrag.

Korrespondens:

- Jonson, Lotta
2007-11-27. E-postkorrespondens.
- Lindblom, Jörgen
2007-09-20. E-postkorrespondens.
- Lindblom, Jörgen
2007-11-14. E-postkorrespondens.
- Lindblom, Jörgen
2007-12-09. E-postkorrespondens.
- Petersson, Bodil
2007-12-07. E-postkorrespondens.
- Rosborn, Sven
2007-11-20. E-postkorrespondens.

Bilder:

Omslagsbild *Byggnader i Fibulas vikingaby, Kvarnbo, Saltvik, Åland*. Foto: Inger Lundberg. Bilden är tagen 2007-04-04.

Karta över Åland. Den gröna pilen = Kvarnbo i Saltviks kommun. www.visitaland.com/files/aland.gif. Ålands turistförbunds hemsida. Jag besökte sidan 2007-12-09.

Vikingaintåg i Fibulas vikingaby med ordförande Jörgen Lindblom i spetsen. www.aland-vikingar.com/text.con?iPage=12&m=11. Fornföreningen Fibulas hemsida. Jag besökte sidan 2007-12-09.

Inne i Fibulas långhus. www.aland-vikingar.com/files/2-0032.jpg. Fornföreningen Fibulas hemsida. Jag besökte sidan 2007-12-09.

Plan över Fotevikens vikingareservat våren 2005. Återfinns i Sven Rosborns bok *Fotevikens museum platsen där drömmar blir verklighet – utgiven i samband med Fotevikens museums 10 års jubileum 2005*. Foteviken 2005.

Aktivitetshuset i VikingaTider. Foto: Inger Lundberg. Bilden är tagen 2007-10-23.

Plan över hur VikingaTider kommer att se ut när vikingabyn är klar. www.vikingatider.se. VikingaTiders hemsida. Jag besökte sidan 2007-12-09.

Vikingarhuset vid Foteviken. Bilden är tagen 2007-06-30. www.foteviken.se/market/viking_market_2007/market_2007.htm. Fotevikens Museums hemsida. Jag besökte sidan 2007-10-21.

Plöjning på gammaldags vis i VikingaTider. www.vikingatider.se/pictures/ardenner.jpg. VikingaTiders hemsida. Jag besökte sidan 2007-12-09.

Visning av vikingaskepp under marknaden 2006. www.aland-vikingar.com/files/2-0054.jpg. Fornföreningen Fibulas hemsida. Jag besökte sidan 2007-12-09.

Gästabud i Valhall december 2000. www.foteviken.se/art_50_99/viking_art68.htm. Fotevikens Museums hemsida. Agneta Dahlberg, *Marinerat 2000*. Jag besökte sidan 2007-12-09.

Guidning i vikingareservatet, Foteviken. www.kulturcenter.se. Fotevikens Museums hemsida. Jag besökte sidan 2007-12-09.

Vikingakämpar på träningsläger i Foteviken 2001. www.foteviken.se/viking_art16b.htm. Fotevikens Museums hemsida. Jag besökte sidan 2007-12-09.

Utländska vikingakämpar på Fibulas marknad 2006. www.aland-vikingar.com/files/2-0105.jpg. Fornföreningen Fibulas hemsida. Jag besökte sidan 2007-12-09.

Marknadsstånd under vintermarknaden i Foteviken. www.foteviken.se/art_50_99/viking_art98f.htm. Fotevikens Museums hemsida. Jag besökte sidan 2007-12-09.

Bilagor

Bilaga 1. Frågor till Fotevikens vikingareservat

1. När bildades Fotevikens vikingareservat? Berätta kort om historien bakom.
2. Hur är organisationen uppbyggd? Hur fungerar organisationen? Är det en förening som ligger bakom vikingareservatet?
3. Hur marknadsför ni er vikingaby?
4. Hur ser ett vanligt Fotevikenår ut? Vilka olika aktiviteter brukar ordnas?
5. Har ni några nya planer på gång? aktiviteter, byggnader, föreläsningar, o.s.v.
6. Vad anser ni om autenticitet? Är denna viktig vid rekonstruktion? Ex. husrekonstruktioner, kläder, utsmyckning, vid marknader, o.s.v.
7. Äger föreningen marken som vikingabyen står på? Hur får ni utnyttja marken? Måste ni ha byggnadslov när ni ska bygga nya byggnader?
8. Har ni en konkret plan över hur vikingareservatet ska skötas? Har ni en färdig plan över hur reservatet kommer att se ut när det är klart eller tillför ni nya idéer?
9. Samarbetar ni med någon annan förening eller fornby? Isåfall vilken/vilka och hur samarbetar ni konkret?
10. Hur fungerar relationen med kommun och andra myndigheter? Får ni stöd och hjälp av kommunen? Vad kunde förbättras i dessa relationer anser ni?
11. Vad skulle ni ge för tips till en vikingaby som vill utöka sitt koncept? Hur ska man gå till väga? Några idéer som fungerat vid Foteviken?
12. Egna funderingar, tips och idéer!

Tack för era svar!

Bilaga 2. Frågor till Jörgen Lindblom, Fornföreningen Fibula.

Vad håller föreningen på med just nu? Aktiviteter, byggen, projekt o.s.v.

Vad har ni gjort tidigare? Vad brukar ni göra? Hur ser ett vanligt Fibulaår ut?

Har ni några nya planer inom snar framtid?

Kommer ni att bygga något till hus? I så fall, kommer ni att bygga efter ett faktiskt fynd, alltså göra en rekonstruktion, eller kommer ni att bygga utan förebild? Vad anser Fibula om vikingatida autenticitet i vikingabyn (under vikingamarknaden, angående byggnaderna, under lägerskolor, o.s.v.)? Är autenticitet viktigt?

När föreningen bygger hus eller ordnar olika aktiviteter redogörs dessa i skrift?

Hur får Fibula använda området som vikingabyn står på?

Äger föreningen marken?

Måste föreningen ha byggnadslov för att bygga hus eller är ni befriade från detta?

Tycker ni att ni får tillräckligt mycket stöd från kommun och landskap?

Får ni hjälp av Museibyrån?

Vad skulle kunna förbättras i dessa relationer?

Har ni någon anställd projektledare eller liknande i föreningen?

Har ni sakkunniga personer inom vikingatid i föreningen? Dvs utbildade arkeologer?

Samarbetar ni med någon annan vikingaförening? I så fall vilken och vad konkret samarbetar ni med?

Tar ni idéer från andra liknande föreningar? Vad har ni i så fall efterbildat?

Bilaga 3. Frågor till Vikingatider i Löddeköpinge

1. När bildades Vikingatider? Berätta kort om historien bakom.
2. Hur är organisationen uppbyggd? Hur fungerar organisationen? Är det en förening som ligger bakom vikingabyn?
3. Hur marknadsför ni er vikingaby?
4. Hur ser ett vanligt Vikingatider-år ut? Vilka olika aktiviteter brukar ordnas?
5. Har ni några nya planer på gång? aktiviteter, byggnader, föreläsningar, o.s.v.
6. Vad anser ni om autenticitet? Är denna viktig vid rekonstruktion? Ex. husrekonstruktioner, kläder, utsmyckning, vid marknader, o.s.v.
7. Äger Vikingatider marken som vikingabyn står på? Hur får ni utnyttja marken? Måste ni ha byggnadslov när ni ska bygga nya byggnader?
8. Har ni en konkret plan över hur vikingabyn ska skötas? Har ni en färdig plan över hur vikingabyn kommer att se ut när den är klar eller tillför ni nya idéer?
9. Samarbetar ni med någon annan förening eller fornby? Isåfall vilken/vilka och hur samarbetar ni konkret?
10. Hur fungerar relationen med kommun och andra myndigheter? Får ni stöd och hjälp av kommunen? Vad kunde förbättras i dessa relationer anser ni?
11. Vad skulle ni ge för tips till en vikingaby som vill utöka sitt koncept? Hur ska man gå till väga? Några idéer som fungerat vid Vikingatider?
12. Egna funderingar, tips och idéer!

Tack för era svar!

**Fibulas vikingaby på Åland - En undersökning om hur man kan förbättra,
utveckla och tillföra nya idéer till en nutida vikingaby**

Inger Lundberg

Institutionen för arkeologi och antikens historia

Lunds universitet

C-uppsats i arkeologi

HT 2007

Handledare: Bodil Petersson

Omslagsbild: Byggnader i Fibulas vikingaby, Kvarnbo, Saltvik, Åland (Foto: Inger Lundberg).

Abstract

In this essay I try to look into how to bring a new concept to an already established Viking village and how to develop the existing one. This essay also sheds light on some negative sides that a Viking village can experience in their activity.

I have interviewed responsible persons at three different Viking villages: Foteviken Museum and Viking Reserve, Fornföreningen Fibulas Viking village and VikingaTider. I have also examined different kinds of literature dealing with my chosen Viking villages.

I came to the conclusion that I should have chosen an other Viking village than VikingaTider because a lot of VikingaTiders activity hasn't really started yet. On the other hand it has been interesting to see how they are trying to start the activity and which their plans are. I could have chosen an other already established Viking village to get a more varied material.

There are a lot of things that Fibula can do to improve, develop and bring new aspects to their concept.

I have found both advantages and disadvantages with the different Viking villages activity and strategi. Different questions about authenticity has shown to be the most difficult problem. I believe Viking villages do fulfil an important function, a mediate function that todays experience searching public wants.

Nyckelord: Förnöreningen Fibula, Fotevikens Museum, VikingaTider, Åland, vikingaby, rekonstruktion, förmedla, autenticitet, arkeologi

Innehållsförteckning

Abstract.....	s. 3
Innehållsförteckning.....	s. 4
1. INLEDNING.....	s. 5-12
1.1. Presentation av ämne och målsättning.....	s. 5
1.2. Problemställningar.....	s. 6
1.3. Avgränsningar.....	s. 6-7
1.4. Begrepp.....	s. 7-9
1.5. Forskningshistoria.....	s. 10-12
2. MATERIALBESKRIVNING.....	s. 12
3. METOD.....	s. 12-13
4. KÄLLKRITIK.....	s. 13-14
5. ANALYS.....	s. 14-44
5.1. Bakgrund till analysen: Kort historik om föreningen och verksamheten.....	s. 14-16
5.2. Bakgrund till analysen: Vikingabyn – platsen.....	s. 16-18
5.3. Bearbetning och diskussion med tolkning och utvärdering av vikingabyarna.....	s. 18-43
5.3.1. <i>Byggnader, planmässigt</i>	s. 18-26
5.3.2. <i>Marknad</i>	s. 26-32
5.3.3. <i>Gästabud</i>	s. 32-34
5.3.4. <i>Lägerskolsverksamhet</i>	s. 34-37
5.3.5. <i>Hirdgrupp, vikingakämpare</i>	s. 37-38
5.3.6. <i>Vintermarknad</i>	s. 38-39
5.3.7. <i>Föredrag, seminarier, konferenser och kursverksamhet</i>	s. 39-41
5.3.8. <i>Anställning av en eller flera projektledare, personal</i>	s. 41-42
5.3.9. <i>Motorträffar och motorprylmarknad</i>	s. 42-43
5.4. Slutsats.....	s. 43
6. SLUTDISKUSSION.....	s. 44-46
7. SAMMANFATTNING.....	s. 46-47
Författarens tack.....	s. 48
Källförteckning.....	s. 49-54
Bilagor.....	s. 55-57

1. INLEDNING

1.1. Presentation av ämne och målsättning

Mitt ämne i denna uppsats är hur man kan utveckla ett redan befintligt koncept i en vikingaby och hur man även kan tillämpa ett nytt på den befintliga vikingaby. Jag kommer att utgå från Fornföreningen Fibulas vikingaby i Kvarnbo i Saltviks kommun på Åland och hur man skulle kunna utveckla deras koncept samt tillföra nya idéer. Fornföreningen Fibula bildades år 2003 och sedan dess har föreningen hunnit utföra ganska mycket. Med hjälp av det populära förmedlingssättet vikingamarknad har föreningen lockat fram många ålänningars intresse för vikingatiden och för historia och arkeologi. Mitt intresse för arkeologisk förmedling och fornbyar har växt fram under mitt första år som arkeologistuderande i Lund. I och med min b-uppsats *Att lära sig om sin historia gör skolbarn starka! En undersökning om hur man kan förmedla arkeologi till skolbarn på Åland* som jag skrev under vårterminen 2007, hade jag kontakt med Fornföreningen Fibula. När jag var på Åland under sommaren 2007 blev jag kontaktad av en medlem i föreningen med en förfrågan om jag kunde tänka mig att fundera på hur man kan utveckla Fibulas koncept och tillföra nya idéer och jag antog utmaningen. Jag är själv ålänning och Ålands arkeologi och forntid samt förmedlingen av denna är något som jag vill lära mig mer om och utveckla.

Karta över Åland. Den gröna pilen = Kvarnbo i Saltviks kommun (Ålands turistförbunds hemsida).

1.2. Problemställningar

Min problemställning är uppdelad i tre olika huvudfrågor:

- Hur ser verksamheten ut idag i Fornföreningen Fibulas vikingaby i relation till Fotevikens Museum med vikingareservatet och VikingaTider?
- Vad kan man förbättra, utveckla och tillföra helt nytt i Fornföreningen Fibulas redan befintliga koncept med hjälp av andra vikingabyars idéer?
- Vad är välfungerande och vad är mindre bra i vikingabyarnas upplägg?

Jag vill lösa mina problemställningar genom att undersöka några av mig utvalda vikingabyar med hjälp utav intervjuer med de ansvariga vid respektive vikingaby, genom de olika vikingabyarnas hemsidor på internet samt genom litteratur och tidningsartiklar som behandlar mina vikingabyar. Jag tycker att det är viktigt att ta fram både positiva och negativa drag i verksamheterna för att inte bli för snäv i tolkningarna och glömma bort källkritiken i materialet så detta kommer jag att göra uppsatsen igenom, min tredje frågeställning kommer alltså finnas invävd i svaren på de andra problemställningarna.

1.3. Avgränsningar

Min undersökning avgränsas till tre vikingabyar. En av dessa tre är självklart Fornföreningen Fibulas vikingaby i Kvarnbo på Åland, då undersökningen går ut på att tillföra nya idéer till deras befintliga koncept för denna vikingaby samt utveckla och förbättra den verksamhet som finns. De andra två vikingabyar jag kommer att ta hjälp av för att bearbeta och diskutera mina problemställningar är Fotevikens vikingareservat i Vellinge kommun i Skåne, Sverige och VikingaTider i Kävlinge kommun i Skåne, Sverige. Jag har valt dessa två eftersom jag anser att Fotevikens vikingareservat är en av Sveriges främsta vikingabyar och reservatet har varit etablerat länge, sedan 1996 (Engberg Ekman 2005, s. 51), och jag kan få många goda idéer från denna by och de som är verksamma där. VikingaTider är en relativt ny vikingaby som invigdes år 2002 och byn är inte färdigställd på lång väg (VikingaTiders hemsida), vilket gör den intressant avseende hur man har valt att bygga upp den och hur man har tänkt kring byggnadsplan, samarbeten med andra vikingabyar och företag, problem som kan uppstå och idéer som fungerat bra och mindre bra. De ansvariga vid VikingaTider har dessutom erfarenheter från den nu nedlagda vikingabyen i Hög (Jonson, muntlig uppgift) vilket också är intressant för att se hur man valt att ta tillvara dessa kunskaper och hur man har praktiserat

dem på VikingaTider. Jag har valt att kalla alla mina undersökta objekt för vikingabyar trots att Fotevikens vikingareservat är en rekonstruktion av en vikingatida stad och VikingaTider är en nutida temapark med vikingatiden som tema. Detta gör jag för att underlätta jämförelserna med Fibulas vikingaby i Kvarnbo. Vikingaby, -stad eller -park skiljer sig främst åt i storlek, målet för de olika fenomenen är detsamma: att förmedla vikingatid i nutid. Även andra forskare sätter ett gemensamt namn på dessa forntida fenomen, Bodil Petersson benämner Fotevikens vikingareservat som en forntidsby (Petersson 2003) och Richard Lindberg väljer att kalla VikingaTider och Fotevikens vikingareservat för fornbyar (Lindberg 2001). Tomas Johansson kallar också dessa fenomen för fornbyar (Johansson 2002). Fredrik Svensson och Lotta Jonson benämner dessa fenomen temaparker (Jonson, muntlig uppgift; Svensson 2007) medan Sven Rosborn benämner dem *living history museums* eller *archaeological open air museums*, det sistnämnda använder också Björn M Jakobsen sig utav (Jakobsen & Rosborn, muntliga uppgifter).

1.4. Begrepp

Inom forskningen kring fornbyar och vikingabyar används många begrepp som för den vanlige läsaren kan vara svåra att förstå om de inte reds ut därför har jag valt att lägga in ett avsnitt med begreppsförklaring och -definiering för att förenkla läsningen.

Archaeological open air museum (sv. arkeologiskt friluftsmuseum) –det klassiska friluftsmuseet har ofta gamla, på något sätt ditforslade byggnader från olika historiska platser på museets område. Området brukar vara ute i det fria, ute i naturen och besökaren brukar kunna ströva fritt i området och bekanta sig med byggnaderna, Skansen är ett sådant friluftsmuseum. Ett *archaeological open air museum* är ett friluftsmuseum med uppbyggda och rekonstruerade byggnader istället för gamla, ditforslade byggnader (LiveARCHs hemsida; Jakobsen & Rosborn, muntliga uppgifter).

Autenticitet – kan också beskrivas med synonymerna äkthet eller tillförlitlighet (Nationalencyklopedins hemsida). Dagens vikingabybesökare söker efter den äkta upplevelsen och de äkta rekonstruktionerna. Vad som är äkta är diskuterbart, i fråga om ett materiellt föremål, ett objekt så kan man tycka att objektet är äkta om det är troget den historiska perioden som vikingabyen förmedlar. Objektet kan också ses vara äkta om det knyter till en lokal kulturell kontext. En annan äkthetsaspekt kan vara den då besökaren ser hur objektet tillverkas, detta kan också bidra till en äkthetskänsla hos besökaren. Man litar

ofta på förmedlarna och detta kan förstärkas ytterligare genom en guide, gärna en vetenskaplig guide eller en guide som gått in i den historiska epoken genom kläder och utrustning för att skapa den äkta känslan och upplevelsen. Dessutom är själva deltagandet i sig ett mycket bra verktyg vid förmedling av den äkta känslan, får besökaren vara med själv och utföra iscensatta sysslor såsom de kan ha utförts under vikingatiden så förstärks tillförlitligheten (Andersson-Cederholm, muntlig uppgift).

Experimentell arkeologi – ett sätt att söka kunskap om forntiden med hjälp av erfarenheter från efterliknande experiment med tidstrogen teknik. Man försöker göra som forntidsmänniskorna och lära sig av det (Johansson 1987).

Fornby – en benämning på fenomenet återskapandet av historisk plats, ofta med agerande personer och rekonstruktioner på platsen. Richard Lindberg använder sig av detta begrepp (Lindberg 2001). Björn M Jakobsen menar att det var Tomas Johansson som lade grunden för denna benämning (Jakobsen, muntlig uppgift) och på Institutet för Forntida Tekniks hemsida har Tomas Johansson själv lagt upp en artikel just om fornbyar och hur han definierar en fornby: ”(Jag) definierar fornbyar som rekonstruktioner som visar byggnader, andra anläggningar och dagligt liv före år 1492” (Johansson 2002). Men om han var först med ordet fornby framgår inte.

Forntidsby – en benämning på fenomenet återskapandet av historisk plats, ofta med agerande personer och rekonstruktioner på platsen. Bodil Petersson använder sig av detta begrepp (Petersson 2003).

Förmedla – ordet förmedla förklaras på följande sätt i en ordbok: ordna som mellanhand, vara mellanhand vid, mäkla (Walter 2000). Jag skulle förklara arkeologisk förmedling på följande sätt: arkeologisk förmedling går ut på att t.ex. en vikingaby, ett museum eller en arkeolog visar och berättar en historia för en publik. Det är själva berättandet och på vilket sätt man väljer att framställa det man berättar som jag skulle vilja kalla arkeologisk förmedling.

Lajv/lajvare (eng. live) - lajv är en relativt ung hobbygren, som har funnits i Sverige sedan 1970-talet. Lajv idag är en unik teaterform, där det fasta manuset är befriat. Lajv kallas även för levande rollspel, larp (eng. live action role playing), där lajv i ett tidigare skede hette på svenska live. Man går in i en på förhand bestämd roll som kan spegla historiska händelser, fantasy, satir, såpa, krig, o.s.v. Lajvare är en person som utövar lajv (LajvSveriges hemsida). Jag tycker mig se att det verkar som lajvaren inte behöver vara så strikt vad gäller rätt och fel

t.ex. vad gäller historiska fakta. En lajvare verkar inte behöva ha helt rätt kläder och utrustning och de lajvare jag har sett på olika tillställningar har många gånger friskt blandat olika historiska epoker. Det verkar även som om vem som helst kan vara lajvare bara man har ett intresse.

Living history (sv. levande historia) - termen beskriver försök att ge liv till historien för en generell allmänhet och publik (LiveARCH hemsida).

Re-enactor – en *re-enactor* återskapar och återupplever historien (Reenactor.nets hemsida). En *re-enactor* spelar en roll likasom lajvaren men till skillnad från lajvaren verkar det som *re-enactorn* har mer kött på benen vad gäller historisk kunskap och tar sin roll mer seriöst. En *re-enactor* återupplever alltid historien såsom den är känd, det förflutna, ingen fantasy eller såpa förekommer på samma sätt (Reenactor.nets hemsida).

Rekonstruktion – kan översättas med återuppbyggnad eller ombyggnad (Nationalencyklopedins hemsida). Arkeologiska rekonstruktioner kan vara t.ex. återuppbyggda byggnader, runstenar eller skepp. Även de dräkter och den utrustning som olika lajvare och re-enactors bär brukar vara rekonstruerade kopior av riktiga historiska fynd.

Temapark – en benämning på fenomenet återskapandet av historisk plats ofta med agerande personer och rekonstruktioner på platsen. Lotta Jonson, projektledare vid VikingaTider, och Fredrik Svensson använder sig av detta begrepp (Jonson, muntlig uppgift; Svensson 2007). Ordet temapark förknippar jag inte med en gång med en historisk återskapad plats, jag tänker snarare på *Walt Disney World* och *Astrid Lindgrens värld* och liknande nöjesparker och nöjesplatser än återskapade vikingabyar.

Tidsresa - den hypotetiska möjligheten att kunna resa till framtiden eller förfluten tid (Nationalencyklopedins hemsida). Bodil Petersson, Jes Wienberg och Cornelius Holtorf behandlar olika sorters tidsresor i sina artiklar (Petersson & Wienberg 2007; Holtorf 2007). Även författarna till *Konsten att lära och viljan att uppleva. Historiebruk och upplevelsepedagogik vid Foteviken, Medeltidsveckan och Jamtli* behandlar tidsresan (Aronsson & Larsson 2002).

Vikingaby – en benämning på fenomenet återskapandet av vikingatida historisk plats ofta med agerande personer och rekonstruktioner på platsen. Jag, Jörgen Lindblom och Fornföreningen Fibulas använder denna benämning (Lindblom, muntlig uppgift).

1.5. Forskningshistoria

Forskning kring fornbyar och framförallt förmedling av arkeologi är väldigt modernt och populärt just nu. Att nå ut till en bredare publik är viktigt för arkeologins överlevnad och allmänheten verkar svara positivt. Allmänheten är intresserad av att lära sig mer om sin historia och arkeologi och då är upplevelsen och tidsresan ett mycket populärt förmedlingsknep (Oredsson 2006). Men jag tycker mig även kunna se att det finns de arkeologer som inte tycker att förmedling av arkeologi är viktigt och att forskning kring detta ämne är onödig och inte hör till arkeologi som vetenskap. Jag är inte av samma åsikt.

De tre vikingatida fornbyarna som jag koncentrerar min undersökning på, Fotevikens vikingareservat, VikingaTider och Fornföreningen Fibulas vikingaby, har fått olika mycket uppmärksamhet i media och forskarvärlden och jag har valt att koncentrera min forskningshistoria till mina undersökta vikingabyar för att visa på den skiftande uppmärksamheten.

Fotevikens vikingareservat har lockat olika forskare att behandla förmedling, rekonstruktion och autenticitet vid vikingabyn. Bodil Petersson, arkeolog vid Institutionen för arkeologi och antikens historia vid Lunds universitet, har vid flertalet tillfällen behandlat Fotevikens vikingareservat i skrift och studiebesök med sina studenter (Petersson 2002; 2003). Bodil Petersson granskade kritiskt olika fornbyar, inte bara vikingatida, däribland Foteviken och olika rekonstruktioner i sin doktorsavhandling i arkeologi (Petersson 2003). Bodil Petersson och Jes Wienberg nämner också VikingaTider i en senare artikel (Petersson & Wienberg 2007, s. 112).

Cornelius Holtorf, också han arkeolog vid Lunds universitet, skriver om tidsresan och rollspel som uppstår vid resan bakåt i tiden. Han tar upp Fotevikens vikingareservat som ett exempel på hur tidsresenären bildar sig en uppfattning om hur historien kan ha varit (Holtorf 2007, s. 129 f).

Konsten att lära och viljan att uppleva. Historiebruk och upplevelsepedagogik vid Foteviken, Medeltidsveckan och Jamtli är en samling av olika forskares artiklar om de tre olika fenomenen Fotevikens vikingareservat, Medeltidsveckan på Gotland och Jamtli i Jämtland och deras sätt att ta sin publik bakåt i tiden (Aronsson & Larsson 2002).

Sven Rosborn, informationschef och forskningsansvarig vid Fotevikens museum har en välfylld CV med många artiklar i *Malmömagasinet* och *Vad händer i sydvästra Skåne* där han diskuterar Fotevikens vikingareservat. Han har även varit delförfattare och ensam författare i flera böcker där han skriver om vikingareservatet i sydvästra Skåne (Rosborn 2001; 2001; 2002; 2002; 2003; 2004; 2005; 2005).

Ytterligare skriver etnolog Marita Engberg Ekman om olika vikingafenomen i Sverige, Danmark, Tyskland och Ryssland. Hon beskriver Fotevikens museum och vikingareservat och deras verksamhet i ett eget avsnitt (Engberg Ekman 2005, s. 48 ff).

Ytterligare en arkeolog, Rickard Lindberg, skrev år 2001 sin CD-uppsats *Fornbyar och arkeologi* vid Lunds universitet om bl.a. Fotevikens vikingareservat och VikingaTider. I denna uppsats koncentrerar författaren sig främst på att undersöka vad fornbyar ger arkeologin och vad syftet med fornbyar är (Lindberg 2001).

Sist men inte minst skriver Tom O'Dell, etnolog och verksam vid Campus Helsingborg, i boken *Nonstop! Turist i upplevelseindustrialismen* om den ökande betydelsen av upplevelser och äkthet de senaste åren. Han tar bl.a. upp vikingabyn i Hög (VikingaTiders föregångare) som ett exempel på hur dagens turist söker historiska upplevelser och historisk äkthet genom att "vara på rätt ställe eller där det händer" (O'Dell 1999, s. 33 ff).

Fotevikens museum och vikingareservat är känt och forskat kring flera gånger om. Även VikingaTider (med föregångaren vikingabyn i Hög) har fått mycket uppmärksamhet med tanke på vikingabyns korta existens. Fornföreningen Fibula fungerar inte riktigt på samma sätt som Fotevikens vikingareservat och VikingaTider då inga anställda arkeologer finns vid vikingabyn och inga vetenskapliga publikationer om vikingabyn har givits ut tidigare (Lindblom, muntlig uppgift). Fotevikens Museum med vikingareservatet och Koggmuseet i Malmö hade 13 personer fast anställda 2006, däribland en historiker och två arkeologer. Därtill fanns 20 projektanställningar under 2006, siffrorna ser ungefär desamma ut 2007. SVEG, Fotevikens Museums stödförening, har 227 medlemmar. Byalaget, som består av SVEG-medlemmar, är en helt ideell förening som jobbar frivilligt för vikingareservatet, vem som helst får gå med i SVEG och är man medlem i SVEG får man gå med i byalaget (Rosborn korrespondens). VikingaTider har en fast anställd projektledare och ytterligare en fast tjänst som är 50 % av heltid. Alla i styrelsen för *Viking Foundation*, föreningen som driver VikingaTider, har antingen arkeologisk eller kulturvetenskaplig bakgrund. Ekonomer,

revisorer och marknadsförare är några av yrkesgrupperna som representeras i styrelsen. I *Viking Foundation* är 20 personer medlemmar. *Viking Foundation* har en stödförening under sig med ca 200 medlemmar och vem som helst får bli stödmedlem (Jonson, muntlig uppgift). Fornföreningen Fibula har 220 medlemmar (Lindblom korrespondens).

Den mediala uppmärksamhet som Fornföreningen Fibula får är när lokalpressen uppmärksammar föreningen och dess olika aktiviteter. Vikingamarknaden som föreningen ordnar varje sommar har fyllt många spaltmeter i tidningen *Nya Åland* (Aschan 2007; Finnäs 2007; Lindholm 2007; Nya Åland 2001, 2006; Tillema 2007).

Undersökningens tre vikingabyar har hemsidor på internet välfyllda med information om aktiviteter, vikingatiden och den egna vikingaby (Fornföreningen Fibulas hemsida; Fotevikens Museums hemsida; VikingaTiders hemsida). Detta är ett av de enklaste och snabbaste sätten att nå ut till en bred publik, på en hemsida kan man snabbt uppdatera och sprida ny information till intresserade. Fotevikens Museums hemsida är väl strukturerad och det är lätt att hitta informationen man söker, uppdateringar sker kontinuerligt och informationen är aktuell, även gamla artiklar finns i Fotevikens internetarkiv. VikingaTiders och Fibulas hemsidor är inte lika väl strukturerade, informationen är inte jätte aktuell och jag hade gärna sett att vikingabyarna hade uppdaterat sina sidor lite oftare. VikingaTider har ett arkiv där man kan söka äldre artiklar vilket jag tycker att är bra medan Fibula inte har något arkiv alls.

2. MATERIALBESKRIVNING

Mitt material till denna uppsats består utav uppgifter som jag erhållit om hur Fornföreningen Fibula fungerar idag och hur föreningen har fungerat tidigare, d.v.s. deras befintliga koncept och deras genomförda projekt. Materialet har jag fått genom intervjuer, tidningsartiklar och besök vid vikingaby samt genom föreningens hemsida på internet.

3. METOD

Min metod i denna uppsats är främst jämförande genom att jag undersöker olika vikingabyar och jämför dem med varandra. Min metod är också kvalitativ eftersom jag samlar in allt material samtidigt som jag analyserar det (Nationalencyklopedins hemsida). Jag strävar efter att få en helhetsbeskrivning av mitt material med hjälp av intervjuer med olika ansvariga vid undersökningens vikingabyar, Fotevikens vikingareservat, Vikingatider och Fornföreningen

Fibulas vikingaby. Dessutom använder jag mig utav litteratur såsom tidningsartiklar, artiklar i antologier samt monografier. Jag använder även mig utav information som jag har fått fram från vikingabyarnas hemsidor på internet.

4. KÄLLKRITIK

Man kan argumentera för att min undersökning ger fel utslag för en vikingaby på Åland då jag jämför denna vikingaby med två vikingabyar i södra Sverige, två platser som under vikingatiden hade helt andra förutsättningar än de åländska öarna. Detta är helt sant men å andra sidan spelar inte det geografiska läget så stor roll i min undersökning då jag har koncentrerat mig på att studera fungerande *nutida* vikingabyar. Riddarhyttan, Storholmen och Årsunda vikingabyar har Fornföreningen Fibula själva tagit hjälp av förut och därför anser jag att dessa mellansvenska vikingabyar, som geografiskt ligger närmre Åland, inte kan tillföra lika mycket nytt material och nya idéer som Fotevikens vikingareservat och VikingaTider kan. Mina avgränsningar ger ett begränsat antal vikingabyar samtidigt som detta gör att jag kan gå djupare in på de valda vikingabyarna.

Materialet som jag har valt att använda mig utav har inte varit det allra enklaste att undersöka då det inte förut har funnits en sammanställning över allt som Fornföreningen Fibula har utfört. Jag har själv fått göra en sammanställning via intervjuer, tidningsartiklar och föreningens hemsida. Många gånger har tidningsartiklarna givit ofullständig information och då har intervjuerna och material på vikingabyarnas hemsida varit till stor hjälp. I och med materialets varierande karaktär har jag också fått vara extra kritisk när jag granskat det, jag har dubbelkontrollerat information som jag har hittat på Fibulas hemsida och i tidningsartiklar i samtal och e-postkorrespondens med föreningens ordförande Jörgen Lindblom.

Intervjuer är inget enhetligt källmaterial utan är av skiftande karaktär beroende på kunskapsmål, frågeställningar och samspelet i intervjusituationen enligt Eva Fägerborg, anställd vid antikvariska avdelningen med biblioteket vid Nordiska museet i Stockholm (Nordiska museets hemsida), skriver Rickard Lindberg i *Fornbyar och arkeologi* (Lindberg 2001, s.8). Jag har intervjuat Jörgen Lindblom, ordförande i Fornföreningen Fibula, Björn M Jakobsen, museichef vid Fotevikens Museum och vikingareservatet och Sven Rosborn, informationschef och forskningsansvarig vid Fotevikens Museum och vikingareservatet och Lotta Jonson, projektledare vid VikingaTider, vid skilda tillfällen och under olika omständigheter. Jag anser att intervjuer är ett mycket bra sätt att få direkt och ny information

som kanske inte har publicerats än på vikingabyns hemsida, i tidningsartiklar eller i annan litteratur. Dessutom får man också mer personliga svar från intervjuobjektet genom en intervju än genom t.ex. en bok som denne skrivit för något år sedan, intervjuobjektet kan ha ändrat åsikt genom årens gång. Då risken finns att intervjumaterialet blir för snävt och ger endast intervjuobjektets personliga bild har jag försökt lösa detta genom att använda mig utav flera olika källor per vikingaby såsom information som jag hämtat från vikingabyns hemsida på internet, intervjuer samt olika litteratur.

5. ANALYS

5.1. Bakgrund till analysen: Kort historik om föreningen och verksamheten

Saltviks kommun satte år 2000 ihop en arbetsgrupp som kallades Hlödvergruppen som hade i uppgift att arbeta fram ett förslag till hur man skulle kunna uppmärksamma ”Hlödver den långe från Saltvik som för 1000 år sedan värvades till Olav Tryggvasons flotta för att delta i färden från Norge till Polen i mening att hämta drottning Tyras hemgift” (Fornföreningen Fibulas hemsida). Man enades om att hålla en vikingamarknad. Med hjälp av olika lokala krafter ordnade Saltviks kommun den första vikingamarknaden år 2000 (Fornföreningen Fibulas hemsida). Så småningom löstes Hlödvergruppen upp och Fornföreningen Fibula bildades år 2003 (Lindblom, muntlig uppgift).

Föreningen har ordnat vikingamarknad årligen i juli månad sedan 2003 och marknaden växer för varje år som går. Sommaren 2007 var marknaden tre dagar lång och besöktes av ca 8500 personer (Aschan 2007). Man hade området öppet till midnatt två av tre kvällar under marknadsdagarna (Lindholm 2007).

Marknaden börjar med ett ståtligt vikingatåg där alla deltagande vikingar tågar in i vikingaby under pompa och ståt och sedan håller någon, förr om åren landshövdingen Peter Lindbäck, numer Saltviks kommunfullmäktiges ordförande Thommy Fagerholm, ett inledningstal och inviger marknaden (Aschan 2007; Tillema 2007).

Vikingaintåg i Fibulas vikingaby med ordförande Jörgen Lindblom i spetsen (Fornföreningen Fibulas hemsida).

Under marknaden 2007 ordnades olika programpunkter såsom teater, musikframträdanden, trälmarknad, kämpalekar, pärltillverkning, garnfärgning, ullberedning, ystning av färskost, visning av båtbygge och försäljning av hantverk, souvenirer och bakverk (Fornföreningen Fibulas hemsida). Tidigare år har gästade vikingar haft med sig hästar som var med i uppvisningen av kämpalekarna (Nya Åland 2006), detta hade man inte 2007. Marknaden gästades år 2006 av ett vikingaskepp som låg i närliggande Kvarnboviken under marknadsdagarna (Nya Åland 2006).

Under marknaden 2007 demonstrerades förutom stridsteknikerna även andra färdigheter; smide, skomakeri, skrädleri, vapentillverkning, läderarbete, vävning och träsnideri. En litauisk grupp re-enactors visade upp arkeologiska fynd för besökarna (Fornföreningen Fibulas hemsida).

I matväg kan besökaren välja bland många olika åländska specialiteter under marknaden: Ledholmare (strömmingsburgare), grillad helstekt gris, plättar lagade på plättgunga och kringlor. Vikingatida mat, där menyn skiftar från år till år, och dryck serveras i Hlödvers Ölnarr, vilket är namnet på vikingabyns krog (Fornföreningen Fibulas hemsida).

Fibula ordnar även olika aktiviteter speciellt för barn, bland annat runristning, bågskytte, knivkastning, yxkastning, pilkastning, brödbakning och hästridning (Fornföreningen Fibulas hemsida). Föreningen har även haft en dockverkstad och en sagogrotta för besökande barnfamiljer under åren som gått (Nya Åland 2006).

En informationsdisk där medlemmar från Fibula stått för att besvara olika frågor om vikingatiden och marknaden var ett nytt inslag i 2006 års marknad (Nya Åland 2006).

Förutom marknaden brukar föreningen ordna olika lägerskolor för barn under våren (Lindholm 2007). Saltviks kommuns två skolor, Rangsby och Ödkarby skolor, har de senaste åren använt sig utav inläring av historia och vikingatid via upplevelser i Fibulas vikingaby men även andra grupper har tagits emot. Barnen får uppleva vikingatiden genom en tidsresa bakåt i tiden där barnen i början av lägerskolan får klä sig i vikingakläder som de sedan har under hela lägerskolan för att göra tidsresan mer komplett. Konceptet som används vid lägerskolorna ändras och anpassas efter barngruppen och lägerskolans längd. Man leker, bakar, lagar mat, gör olika hantverk såsom tovning, spinning av garn, tillverkning och beredning av dryckeshorn och mycket mera. Övernattning sker i föreningens långhus eller i tält (Lundberg 2007).

Föreningen ordnar även gästbud för grupper t.ex. företagsgrupper och föreningsgrupper, i långhuset där mat och underhållning erbjuds. Gästerna får låna vikingakläder från föreningen och det är inte tillåtet att delta i gästbudet om man inte klär sig tidsenligt, allt för att göra tidsresan och upplevelsen så autentisk som möjligt (Lindblom, muntlig uppgift; Lindholm 2007).

Ett nytt projekt som föreningen håller på att förverkliga är en hirdgrupp, d.v.s. en grupp med vikingakämpar som främst ska agera och visa upp olika stridstekniker under Fibulas marknad (Fagerström, Häggblom, Nordback, Roberts, muntliga uppgifter).

Varje onsdag under vinterhalvåret träffas medlemmarna i föreningen för att umgås och arbeta. Kursverksamhet bedrivs under onsdagsträffarna för föreningens medlemmar. Smideskurser, sömnadskurser och andra hantverkskurser har bedrivits genom åren (Lindblom, muntlig uppgift).

5.2. Bakgrund till analysen: Vikingabyn – platsen

Vikingabyns första hus, ett litet torvhus, är en rekonstruktion av hur man tror att de vikingatida husen i Saltvik såg ut (Fornföreningen Fibulas hemsida). I vikingabyn finns, förutom ett långhus, ett kokhus och en smedja, alla med förebilder i danska fynd. Utanför långhuset finns två långa stockbord med plats för ca 20 personer. Rökbastun som är under uppbyggnad har ingen vikingatida förebild. Det har inte heller Hlödvers ölknarr, föreningens vikingatida krog, som stod klar i maj 2007 (Fornföreningen Fibulas hemsida; Lindblom, muntlig uppgift). Planer finns att bygga ett anslutande kök/kokhus till ölknarren (Lindblom, muntlig uppgift).

Inne i Fibulas långhus (Fornföreningen Fibulas hemsida).

Underhåll av området och dess byggnader sker kontinuerligt. Allt arbete sker på frivillig basis, det finns ingen anställd vid vikingaby. I föreningens styrelse, som består av sju ordinarie medlemmar och fyra suppleanter, sitter arkeolog Silvana Fagerholm-Sjöblom. I övrigt finns det ingen i föreningen som har en arkeologisk utbildning (Lindblom, muntlig uppgift).

Fornföreningen Fibula äger marken som vikingaby står på men föreningen måste söka byggnadslov vid uppförande av byggnader. Området är en hektar stort och på detta område får man bygga vikingaby (Lindblom, muntlig uppgift). Att föreningen äger området är ett stort plus för verksamheten till skillnad från t.ex. Fotevikens Museum och vikingareservat som arrenderar sitt område av Vellinge kommun och inte har trygghet genom ett ägandeskap (Rosborn, muntlig uppgift) likadant är fallet för VikingaTider som arrenderar sin mark av Kävlinge kommun på 50 år (Jonson, muntlig uppgift).

Fibula får inget finansiellt stöd från Saltviks kommun. Man får heller ingen hjälp från Ålands museibyrå, som ungefär motsvarar Riksantikvarieämbetet i Sverige, varken finansiellt eller genom arbetskraft. Föreningen har fått understöd från Ålands landskapsregering genom finansiellt bidrag från Ålands Kulturdelegation. Försök till samarbete med Ålands museibyrå har gjorts men det visade sig att samarbetet inte fungerade (Lindblom, muntlig uppgift).

Smedjan, långhuset och kokhuset i Fibulas vikingaby är delvis sponsrade av olika företag (Fagerström, Häggblom, Nordback & Roberts muntliga uppgifter).

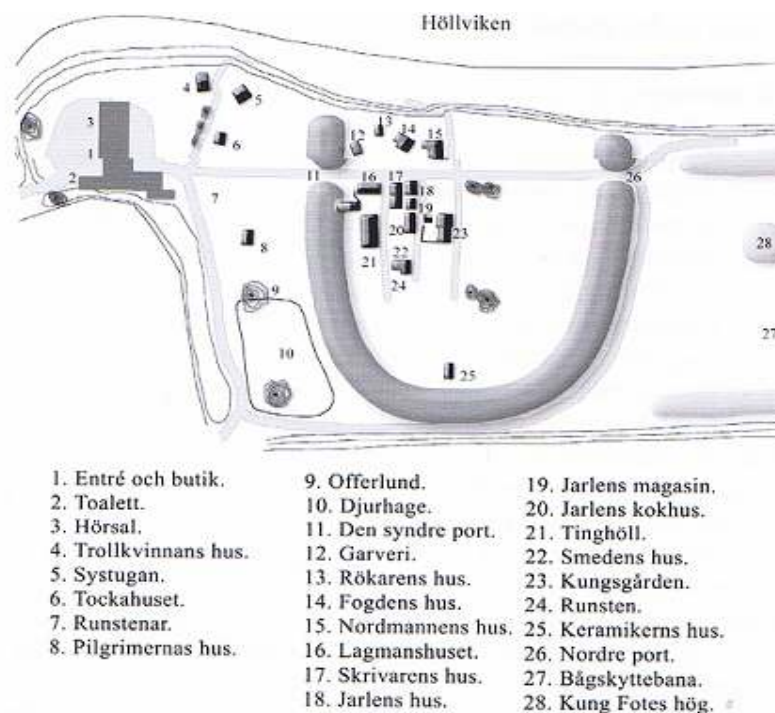
Det är förstås ett stort minus att inte få finansiella stöd från kommunen och väldigt lite stöd från museibyrån och landskapsregeringen. Verksamheten löper inte lika smidigt utan hjälp och stöd och all verksamhet måste drivas på frivillig basis och en anställning av en eller flera fast anställda är nästan en omöjlighet. Man får förlita sig på projektanställningar och säsongsanställd personal när man inte får finansiella bidrag (Petersson, muntlig uppgift).

5.3. Bearbetning och diskussion med tolkning och utvärdering av vikingabyarna

Det första jag vill ta reda på är vad man kan förbättra och utveckla i Fornföreningen Fibulas redan befintliga koncept med hjälp av andra vikingabyars idéer. Detta kommer jag att göra nedan.

5.3.1. Byggnader, planmässigt

I Fibulas vikingaby finns fem byggnader och en sjätte, en rökbastu, håller på att byggas. Detta kan tyckas vara väldigt få om man jämför med Fotevikens vikingareservat där antalet byggnader är mycket fler. I Fotevikens vikingareservat finns tjugotre hus för närvarande och fler planeras (Rosborn, muntlig uppgift). Marken som vikingareservatet står på är 6,8 hektar (Rosborn korrespondens). Det man får räkna in i dessa uppgifter är att Fotevikens vikingareservat är en rekonstruktion av en vikingatida stad medan Fibulas vikingaby är en rekonstruerad vikingatida by, därav storleksskillnaderna. En stad är oftast större än en by.

Plan över Fotevikens vikingareservat våren 2005 (Rosborn 2005, s. 103).

I VikingaTider finns för närvarande tre rekonstruerade vikingatida hus, ett långhus, ett grophus och ett aktivitetshus, men många fler är planerade: en kulturborg med vikingatida exteriör och modern interiör innehållande restaurang, butik, utställningshall, verkstäder, hotellanläggning med 24 rum, konferensutrymmen och auditorium samt ett osteologiskt centrum. Dessutom har man planer på att återskapa två stora vikingatida gårdar med tillhörande betesmarker och begravningsplats. En kvarn, en stavkyrka, en marknadsplats och ett båtvarv kommer också att ingå i vikingabyn. En liten konstgjord sjö är redan anlagd på den 25 hektar stora marken. Allt kommer att vara handikappanpassat och toaletter och andra bekvämligheter kommer att finnas på området (Jonson, muntlig uppgift).

Aktivitetshuset i VikingaTider (Foto Inger Lundberg)

Plan över hur VikingaTider kommer att se ut när vikingabyn är klar (VikingaTiders hemsida).

Fornföreningen Fibula har i dagens läge en smedja och ett kokhus som visar den vikingatida hantverkarens yrkesutövning (Lindblom, muntlig uppgift). I Fotevikens vikingareservat finns betydligt fler; trollkvinnans hus, pilgrimernas hus, garveriet, rökeriet, fogdens hus, nordmannens hus, lagmannens hus, skrivarens hus, jarlens hus, jarlens magasin, jarlens kokhus, tingshuset, smedens hus, kungsgården och keramikerns hus (Rosborn 2005, s. 103).

Fibulas vikingaby gästas varje sommar av många olika hantverkare under vikingamarknaden (Andersson 2007). Fibulas marknad har bl.a. besökts av lädergarvare, växtfärgare och träsnidare för att nämna några hantverkare (Fornföreningen Fibulas hemsida).

I Fotevikens vikingareservat har man en bestämd åsikt hur man ska använda byggnaderna i reservatet. Sven Rosborn och Björn M Jakobsen poängterar hur viktigt det är att inte ge fel bild av den återskapade epoken till besökarna. Det är viktigt att man inte blandar nutida aktiviteter med de återskapade (Jakobsen & Rosborn, muntliga uppgifter).

Detta är ett stort problem för de flesta vikingabyar tror jag. Vad är nutida och vad är dåtida? Besökaren söker autenticitet och äkthet och p.g.a. flera omständigheter såsom det faktum att inga hela vikingatida byggnader finns bevarade p.g.a. organisk nedbrytning så är det svårt för rekonstruktörerna att ge rätt bild till åskådaren. Därför får rekonstruktörerna göra det bästa de kan utav den information som finns att tillgå angående byggnadskonsten under vikingatiden, d.v.s. genom enstaka fynd, skriftliga källor och sitt egna sunda förnuft. Likadant är det vid olika aktiviteter, hur ska man veta vad som utspelade sig under vikingatiden?

Ett exempel på hur detta kan utspela sig är t.ex. hur Fotevikens museum väljer att använda sina byggnader vid lägerskolsverksamhet. Vid lägerskolorna används t.ex. experimentell arkeologi vid aktiviteter, man arbetar med lera och gör olika krukor och kärl och sedan bränner man dessa. Då är det viktigt att gruppen tillbringar tid i ett av vikingareservatets långhus då det inte finns risk för att det helt plötsligt kommer in en annan vanlig besökare och ser en grupp med barn som står samlade vid ett långt bord och jobbar med keramik, detta förstör den vanliga besökarens upplevelse av vikingatiden. Man vill ju inte ge den felaktiga bilden av barnarbete under vikingatiden till besökaren (Jakobsen & Rosborn, muntliga uppgifter). Det är dock tveksamt om den vanlige besökaren skulle uppfatta dessa aktiviteter just på det sättet tror jag. Rosborn och Jakobsen menar att det är mycket viktigt att särskilja denna sorts experimentell arkeologi från själva vikingabyen. I Foteviken kommer man att lösa detta genom att man ska bygga en ny hallbyggnad med övernattnings- och

undervisningsmöjligheter i vinter (2007) där den mesta av lägerskolsverksamheten kommer att vara lokaliserad. Man har även byggt en ny konferensbyggnad en bit utanför själva vikingareservatet som också kan användas till lägerskolsverksamheten (Rosborn, muntlig uppgift).

Jag tycker att flera byggnader skulle kunna byggas i Fibulas vikingaby för att göra den större och skapa en starkare känsla av att man faktiskt är i en by. Kanske man skulle kunna bygga fler yrkesrelaterade byggnader även i Fibulas vikingaby såsom man gjort i Fotevikens vikingareservat. Dessa skulle kunna utnyttjas vid olika arrangemang för att visa vikingarnas stora hantverkskunnande. Ett garveri som skulle kunna användas under vikingamarknaden där garvaren skulle kunna visa sina färdigheter i läderarbeten skulle passa in bra anser jag, om det skulle finnas ett hus för garvning skulle garvaren kunna demonstrera garvningstekniker i tidsenlig miljö för de som besöker vikingabyn. Detta skulle ge besökaren upplevelse av garvning på plats och själva upplevelsen är mycket viktig anser jag. Ser man också arbetet bakom läderpungen som man köper så får man mycket mer för pengarna. Varan man köper känns mer autentisk och äkta om köparen får se hur varan blir gjord och om den blir tillverkad på plats och som jag tidigare nämnt är autenticitet och äkthetskänslan viktiga.

Jag skulle vilja bygga ytterligare ett långhus i vikingabyn som skulle vara ännu större än det befintliga där större gästbud, inomhusteatrar, fester och liknande skulle kunna ordnas, ett hus som skulle kunna ta in ca 200 personer. Detta långhus skulle ha en scen lik den som Fotevikens Valhall har (se punkt 5.3.3.), där olika framträdanden skulle kunna hållas. Detta hus skulle jag vilja kalla Tingshuset, ett hus som också finns i Fotevikens vikingareservat och som man skulle kunna bygga i Fibulas vikingaby. Ett tingshus skulle passa i vikingabyn då Kvarnbo är en gammal tingsplats (Saltviks kommuns hemsida). Dateringen av tingsplatsen, som tros ha varit belägen vid Saltviks kyrka, några hundra meter från vikingabyn, tillskrivs medeltiden står det att läsa på Saltviks kommuns hemsida (Saltviks kommuns hemsida). Det är inte en omöjlighet att vikingatidens människor höll ting tidigare. Jag har inga belegg för detta påstående men det säger inte heller att det är en omöjlighet.

En fråga som väcks i och med denna idé är huruvida det är rätt att blanda vikingatiden med medeltiden i en återskapad vikingaby. Många forskare tycker att det är mycket viktigt att dra en tydlig gräns mellan vikingatid och medeltid medan andra gärna vill se de skarpa periodgränserna upplösas (Petersson, muntlig uppgift). Jag tycker att det är viktigt att lyfta fram det lokala, det som erbjuds av själva platsen, och när det finns belegg för att det har

funnits en tingsplats precis bredvid Fibulas vikingaby tycker jag att man absolut ska utnyttja detta faktum. Föreningen skulle kunna ordna ett årligt ting för kommunens invånare förutom den övriga verksamheten i tingshuset. Fotevikens vikingareservat verkar inte se något större problem i att blanda vikingatid och medeltid. Man har valt att datera Fotevikens vikingareservat till en bit in i 1100-talet (d.v.s. sen vikingatid, tidig medeltid) för att kunna relatera till den isländska sagan (Rosborn, muntlig uppgift). Sven Rosborn menar att man måste ha glimten i ögat och inte se alltför stelbent på alla regler och riktlinjer, huvudsaken är att man har roligt och att det är stimulerande att vistas i vikingaby (Rosborn, muntlig uppgift) och jag är benägen att hålla med honom. Jag skulle inte blanda typiska stenåldersfenomen med vikingatida, men i och med att vikingatiden och medeltiden ligger så pass nära varandra i tid så tror jag inte att medeltidsfenomen är helt omöjliga i vikingatiden och vice versa. Återigen är det fråga om äktheten i vikingaby, är det en äkta och autentisk vikingaby om man väljer att blanda vikingatiden med medeltida fenomen?

Jag skulle dock tänka igenom att bygga en så stor och betydande modern byggnad som VikingaTiders kulturborg i Fibulas vikingaby både en och två gånger. Jag anser inte att en så toppmodern byggnad hör hemma bland alla rekonstruerade byggnader. Hotell hör inte till vikingatiden och fel bild av vikingatiden visas om man bygger ett hotell i en återskapad by menar jag. Återigen är det en fråga om äkthet och autenticitet. Man planerar att använda VikingaTiders kulturborg som en entrébyggnad. I och med detta är det oundvikligt att inte passera borgen för att nå vikingavärlden bakom den. I Foteviken har man en liten modern stugby intill vikingareservatet, också detta strider mot de vikingatida rekonstruktionerna anser jag. Men å andra sidan är besökaren inte tvungen att passera stugbyn för att nå vikingareservatet, stugbyn ligger i utkanten av vikingaby och den är placerad bakom kontorsbyggnaderna så man ser inte stugbyn om man inte söker efter den. Stugbyn blir inte lika iögonfallande som jag tror att kulturborgen blir. Visst är ett hotell eller en stugby praktiskt då fler gäster kan tas emot samtidigt och stanna en längre tid i vikingaby, men det kan bli på bekostnad av förmedlingen av vikingatiden.

Det man kan göra om man vill bygga en stugby i vikingaby är att integrera rekonstruerade, autentiska, vikingainspirerade stugbyggnader i byn med vikingatida interiör och exteriör utan moderniteter såsom rinnande vatten och el.

Vikingabyarna kan också samarbeta med andra stugbyar och hotell i vikingabyarnas närhet istället för att bygga dessa i eller alldeles i närheten av vikingabyrn.

Jag tror att det går en hårfin gräns mellan skämt och allvar, rätt och fel. Det verkar som att den hårfina linjen går att tänja på i vissa avseenden och i vissa inte. Man får helt enkelt använda sitt sunda förnuft och blanda allvaret med glimten i ögat. Blir verksamheten för allvarlig och stelbent tror jag att man tappar en viss del av charmen och idén bakom nutida vikingabyar. Detta är ett stort problem bland vikingabyarna idag. Vad är rätt, vad är fel, vad får man visa, var går gränsen, vem bestämmer vad som är rätt och vad som är fel? Lotta Jonson på VikingaTider är av samma åsikt. Hon menar att det är viktigt att föra en diskussion med besökarna och uppmana dem att vara källkritiska. Hon tycker att det är viktigt med öppenhet och att förmedlaren själv samtidigt är medveten om att det denna förmedlar inte behöver vara sant, arkeologin är i ständig förändring och det är svårt att säga vad som är rätt och vad som är fel. ”Någon gång kommer förmedlaren att motsäga sig själv i autenticitets- och äkthetsfrågor gällande fenomenet hon/han förmedlar, det är oundvikligt” (Jonson, muntlig uppgift). Det är svårt att hålla en konsekvent linje. Bodil Petersson skriver i sin doktorsavhandling att kunskapens dimensioner bakom rekonstruktioner befinner sig i ett spänningsfält som hon ringar in mellan forskning och förmedling, teori och praktik, förnuft och känsla och nytta och nöje. De inblandade i rekonstruktioner intar skilda ståndpunkter i fråga om rekonstruktioners innehåll av kunskap (Petersson 2003, s. 374). Vad hon menar med detta tror jag är att det är svårt att definiera vad som är rätt och fel och därmed använder olika rekonstruktörer sig av olika riktlinjer.

I Fotevikens vikingareservat har man använt sig utav flera olika gamla tekniker vid uppförandet av vikingastadens olika byggnader, man har inte använt sig utav enstaka arkeologiska byggnadsfynd då detta ”bara (skulle) bli monument över arkeologin som vetenskap...Varje hus blir...en sammanfattning av många dåtida idéer och utformningar” (Rosborn 2005, s. 83). Detta sätt att uppföra hus tycker jag att fungerar bra. Man kan oftast inte veta hur byggnaderna såg ut ovanför stolphålen och då tycker jag att man t.ex. kan ta hjälp av gamla skrifter och ritningar eller gamla kända byggnadstekniker, det är inte det mest exemplariska sättet att gå tillväga på kanske, men det fungerar. Det skapar en rimlig äkthetskänsla.

Ett hus för konferens och ett för lägerskolsverksamhet skulle också kunna byggas i Fibulas vikingaby. Frågan är då hur många lägerskolor och konferenser som hölls under vikingatiden?

Troligen inga. Men dessa verksamheter är viktiga för dagens vikingabyar och de är stora inkomstkällor för de nutida vikingabyarna, det kan man utläsa genom att alla mina undersökta vikingabyar har skolverksamhet med i sitt program, och VikingaTider som inte har skolverksamheten med i programmet än planerar att införa den (se punkt 5.3.4.). Foteviken har helt nybyggda konferenslokaler på sin mark medan VikingaTider inte har något speciellt hus för konferenser, men det stoppar inte VikingaTider från att ha ett stort utbud av föreläsningar under sommarmånaderna (Broschyr 3). VikingaTider har ett aktivitetshus där olika grupper kommer att tas emot för skolverksamhet. Skolverksamheten är kostsam och skolverksamhetens vara eller icke vara just nu är en fråga om personal för VikingaTider, därför väntar man med denna punkt tills vikingabyn står klar (Jonson, muntlig uppgift). Jag tror att man kan tona ned att byggnaderna är en lägerskolsbyggnad och en konferenslokal genom att placera dem i utkanten av vikingabyn såsom man har gjort i Fotevikens vikingareservat med deras konferensbyggnader samt göra dem vikingatidsinspirerade i exteriör och interiör så långt det går för att nå äkthet. Jag anser att utrymmen för lägerskolsverksamhet och konferensutrymmen ska särskiljas. Under lägerskolan försöker man ta deltagarna bakåt i tiden och tidsresan är en viktig del i lägerskolan. Under en konferens behöver inte en tidsresa vara huvudsyftet men jag hoppas ändå att fokus på vikingatiden hålls. I konferenshuset skulle det finnas ett eller två samlingsrum med bord och stolar och modern teknisk utrustning. Jag håller med Sven Rosborn och Björn M Jakobsen att det är viktigt att inte blanda nutid med den återskapade dåtiden, men det får heller inte gå till överdrift. Jag tycker att man får använda sitt sunda förnuft och ibland får man se mellan fingrarna så länge man ändå håller byggnaderna vikingatida.

Ett hus för lägerskolsverksamheten skulle kunna byggas i vikingabyn med möjlighet till övernattning och kursverksamhet för experimentell arkeologi. Bord, bänkar och annat som kan tänkas behövas skulle finnas i lägerskolshuset. Huset skulle vara inrett i vikingastil både på insidan och utsidan och det skulle vara stängt för allmänheten under pågående lägerskolor för att risken att visa fel bild av vikingatiden till andra besökare inte skulle kunna uppstå. Det befintliga långhuset, mitt föreslagna tingshus och de andra byggnaderna i vikingabyn skulle självklart fortfarande kunna utnyttjas för lägerskolsverksamheten t.ex. vid måltider, men den experimentella verksamheten och kursverksamheten skulle vara förpassad till lägerskolsbyggnaden. Genom att bygga ett eget hus för lägerskolorna skulle man kunna utnyttja de andra husen i vikingabyn, jag tänker främst på det befintliga långhuset och mitt föreslagna tingshus, på flera sätt under pågående lägerskola till andra verksamheter, såsom

gästabud, teaterföreställningar och liknande. Man skulle kunna ha fler besökare i byn samtidigt och få mer liv och rörelse i byn. Om det befintliga långhuset och mitt föreslagna tingshus är bokade för gästabud en kväll under lägerskolan finns fortfarande lägerskolshuset där lägerskolsdeltagarna kan vistas och umgås och äta sin middag tillsammans.

En stavkyrka och en iscensatt begravningsplats skulle kunna byggas i Fibulas vikingaby lika de som planeras i VikingaTider, men jag tror inte att detta är något som Fornföreningen Fibula har tänkt på. Frågan är om en stavkyrka och en begravningsplats får plats på marken eller om det blir för trångt. VikingaTider är större med sina 25 hektar än Fibulas 1 hektar mark. Även Fotevikens vikingareservat har de religiösa aspekterna med i sin vikingaby genom en gravhög och en offerlund (Rosborn 2005, s. 103) samt genom skeppssättningen ”Hola stenar” (Fotevikens Museums hemsida).

Saltvik har tidiga tecken på religiös utövning. På Saltviks kommuns hemsida kan man läsa följande om Saltviks kyrka och platsen kring den: ”Saltviks kyrka skall enligt W Radloff i gamla handlingar (ha) kallats domkyrka. Det finns även personer som hävdar att det första huvudtemplet i Finland fanns i Saltvik. Det finns dock inget egentligt historiskt källmaterial som skulle stärka dessa teorier. Däremot är det helt säkert att Saltviks kyrka var Ålands huvudkyrka och att den helgades åt Jesus moder, Sankta Maria. Även när det gäller åldersbestämningen på kyrkan råder det olika uppfattningar. Tidsspannet är mycket brett från 1100-talet till slutet av 1200-talet. Måhända båda uppgifter är riktiga och att Saltviks kyrka har uppförts i olika repriser under en längre tid. Den första kyrkoherden i Saltvik som finns omnämnd är Sigbernus av Saltvik och året är 1322” (Saltviks kommuns hemsida). Här vill jag åter knyta an till min åsikt om att det är viktigt att lyfta fram det lokala. Framlidne landskapsarkeologen och professorn Matts Dreijer skrev 1979 att han trodde att blot och offerceremonier lika de man känner till genom Adam av Bremens och Thietmars skildringar av blotet i Uppsala och i Lejre under vikingatid också har skett i Kvarnbo, Saltvik under samma tid (Dreijer 1979, s. 98). Ålands största järnåldersgravfält Johannesberg ligger intill kyrkan och spår av vikingatida husrester har både hittats under kyrkan och på kyrkogården. Under arkeologiska utgrävningar på 1950-talet fann man ett skelett under den nuvarande kyrkans golv. Man tror att det har funnits en äldre träkyrka under den nuvarande kyrkan och man har också tidigare trott att det har funnits en stavkyrka på samma plats men detta avfärdar Åsa Ringbom, professor i konstvetenskap vid Åbo akademi, och Christina Remmer, åländsk författare och bibliotekarie vid Ålands museum. De menar att den stavkonstruktion som man har funnit under kyrkan troligen hörde till den äldre vikingatida bebyggelsen (Remmer &

Ringbom 2000). Det skulle vara mycket intressant att forska vidare i dessa teorier. Så min idé om att bygga en kyrka med iscensatt begravningsplats kanske är projekt för framtiden? Jag känner att jag inte har tillräckligt med kött på benen för att vetenskapligt kunna argumentera för en kyrka/kyrkoliknande byggnad i vikingabyn.

En konstgjord sjö tycker jag inte får plats i Fibulas vikingaby, plus det faktum att det finns så nära kontakt med vatten som leder ut till havet från Kvarnboviken, en vik som ligger högst en kilometer från vikingabyn, så det känns onödigt att anlägga en konstgjord sjö när man kan använda sig utav den naturliga.

En kvarn i anslutning till Fibulas vikingaby finns inte. Detta skulle också kunna vara ett framtida projekt. Väderkvarnar fanns troligen inte under vikingatiden men primitiva vattenkvarnar har bl.a. hittats i Danmark (Ödman, muntlig uppgift).

Autenticitetsfrågorna kring byggnaderna och byggnadsplanen är många. Jag tycker att man ska försöka upprätthålla autenticitetskraven så långt det går men samtidigt vara öppen för nya idéer och ny forskning. Har rekonstruktören använt sig av nutida tekniker vid uppförandet av husen tycker jag inte att man ska mörklägga detta, jag tror att det är viktigt att man erkänner att man faktiskt använt motorsåg och spikpistol vid uppförandet, för besökaren är inte dum, man ser ganska lätt var en motorsåg har varit framme. Jag är dock emot nutida tekniker vid rekonstruktioner men jag vet att alla mina undersökta vikingabyar har fuskat lite vid uppförandet av sina byggnader. Fibula har använt sig av både motorsåg och täckfilt på sina hus, Foteviken har också använt motorsåg på sina ställen och VikingaTider likaså. En annan fråga är huruvida man kan blanda mellan olika epoker och ha typiskt medeltida fenomen i en rekonstruerad vikingaby. Jag tycker att det är viktigt att knyta an till det lokala, det vikingabyarna får gratis av miljön och själva platsen som vikingabyn är uppbyggd på. Nu råkar det vara så att Saltvik och Kvarnbo kryllar av järnåldersgravfält och andra lämningar men också medeltida fenomen finns. Detta är nog en fråga som Fibula bör ta ställning till för jag kan bara ha en åsikt, det är föreningen som måste fatta beslutet. Frågorna är många och svåra. Man får helt enkelt blanda skämt med allvar och ha glimten i ögat samtidigt som förmedlaren får erkänna för åskådaren att ”vi kan ha fel” och att forskningen är i ständig förändring.

5.3.2. Marknad

Fibulas vikingamarknad är ett av föreningens stora dragplåster (Lindblom, muntlig uppgift). I Foteviken håller man en hel vikingavecka istället för en weekend (Rosborn 2005 s. 83 ff). Under veckan får gästande re-enactors ordna olika aktiviteter och vikingareservatet håller i seminarier och andra arrangemang. Veckan är främst avsedd för re-enactors men även vanliga besökare är välkomna. Helgen är avsedd för marknaden (Fotevikens Museums hemsida). Under Fotevikens marknad har man ordnat kurser i följande: repslagning, skinnarbete, glaspärltillverkning, textil, smide, musik, matlagning, råsegling, trähantverk och husbygge (Rosborn 2005, s. 83 f). Flera av dessa aktiviteter har man även ordnat på den åländska vikingamarknaden, dock har man inte haft husbygge- och råseglingsskurser vad jag kan minnas efter mina besök på marknaderna genom åren.

Man håller tävlingarna ”Årets viking” och ”Bäste vikingakrigaren” bland gästande re-enactors på Fotevikens marknad, detta för att aktivera marknadsvikingarna och för att få dem att känna mer gemenskap (Rosborn 2005, s. 86).

Fotevikens vikingareservat har även ordnat de så kallade nordeuropeiska vikingamästerskapen där vikingarna tävlat i grenarna bågskytte, stångstötning, yxkastning, elduppgörning, dragkamp, spjutkastning och spinning (Fotevikens Museums hemsida).

”Vikingaruset” är ett uppskattat inslag i marknaden i Foteviken. Vikingaruset är en tävling som går ut på att deltagarna löpande i knädjupt vatten ska runda två vikingaskepp placerade 50 meter från Höllvikens strand. Först tillbaka vinner. Alla knep är tillåtna för att hindra sina motståndare men man måste bära på minst ett föremål med vikingatida tradition (Foteviken film; Rosborn 2005, s. 86).

Vikingaruset vid Foteviken (Fotevikens Museums hemsida).

En annan tävling som hålls under Fotevikens marknad är ”kast med fisk-tävlingen” där även besökaren får vara med och delta. Denna tävling går ut på att den tävlande ska försöka kasta en hal fisk så lång som möjligt (Foteviken film).

VikingaTider har de senaste sex åren hållit Fröja Thing, en tre dagar lång vikingamarknad i början av september, men nästa marknad kommer man att skära ned antalet marknadsdagar till två dagar då man anser att man inte får in de pengar som läggs ut på en extradag (Jonson, muntlig uppgift). Programpunkter under 2007 års marknad var bland annat ponnyridning, lekar, sagor och musik. VikingaTider hade en programpunkt där besökaren fick prova på att vara arkeolog för en dag och besökaren fick även chansen att gå en skelettskola och lära sig om osteologi. Andra programpunkter var att prova på forntida hantverk, träffa vikingakämpar och klappa djuren som fanns på marknaden. En kväll under marknaden gästades VikingaTider av sångaren Roger Pontare och han höll en konsert (Broschyr 1).

Under 2005 års marknad i VikingaTider ordnades aktiviteter såsom barnens fornverkstad där en arkeolog berättade om arkeologiskt material och vad materialet kan berätta om vikingatiden och forntiden, barnen fick också tillverka olika föremål av ben, skinn och horn. Andra aktiviteter var sagoberättande och musikunderhållning. Besökarna fick även lära sig om forntida instrument, repslagning, salttillverkning, ölbrygging, bronsgjutning, växtfärgning och smide. Kämpar och bågskyttar visade upp sig och besökaren kunde prova på spjut och båge. Marknadsbesökaren kunde också uppleva tidsresan genom att se tre ardennerhästar som plöjde en åker på gammaldags vis. Man kunde även besöka VikingaTiders egen häxa och sejdman för att få råd och bot (VikingaTiders hemsida).

Plöjning på gammaldags vis i VikingaTider (VikingaTiders hemsida).

Om man börjar på en ny byggnad i byn under Fibulas marknad skulle man kunna visa många gamla tekniker som de vikingatida människorna kan ha använt för att bygga sina hus. Detta skulle kunna locka många händiga personer att hugga i och visa vad de går för och det är ett bra sätt att aktivera besökarna.

Jag tror också på seminarieidén. Olika seminarier och föredrag skulle kunna ordnas för gästande re-enactors och den intresserade allmänheten. Man skulle kunna bjuda in olika personer som har koppling till arkeologi och kunskaper om åländsk historia att föreläsa under marknaden. Någon från föreningen skulle kunna berätta om föreningen och om närliggande framtida projekt och kanske på detta sätt locka nya intresserade medlemmar. Detta skulle kunna ordnas på kvällen för att även ha aktiviteter under kvällstid under marknaden.

Jag tror på tävlingsidéerna mellan gästande re-enactors för att aktivera dessa och även någon tävling som besökarna kan delta i för att öka underhållningsvärdet. Men jag tycker inte att de ska vara för många tävlingar, två eller tre kanske räcker, annars blir det för mycket.

En tävling som Fibula skulle kunna ordna kunde vara att fotografera olika vikingar från de olika länderna och sätta upp bilderna på ett väl synligt ställe där marknadsbesökarna skulle få rösta på sin favorit genom att skriva numret på den re-enactor man ger sin röst till på en lapp och sätta i en stor urna. När alla röster är räknade den sista marknadsdagen ser man vem som vunnit. Denne får ett på förhand bestämt pris och äran att ha blivit vald till t.ex. ”Årets viking” eller ”Bäste vikingakrigaren”. Man skulle ju också kunna ändra titlarna till något mer typiskt för Fibulas marknad, t.ex. ”Viking med snyggast kläder”, ”Viking med finast smycken” eller ”Viking med vackrast skägg”. Tävlingarna skulle vara anpassade så att några är för barn, några för kvinnliga vikingar och några för manliga vikingar. Tävlingarna kräver förstås lite extra förarbete då foton behöver tas innan marknaden börjar, men det tror jag inte är svårt att få de gästande vikingarna att ställa upp på. För att få vara med på marknaden hålls kontakter mellan Fibulas styrelse och de gästande vikingarna. Då skulle marknadsarrangörerna få säga när de gästande sällskapen anmäler att tävlingarna kommer att gå av stapeln och att det gästande vikingasällskapet får skicka bilder till Fibula för att vara med.

Vikingamästerskapsidén med alla tävlingsgrenar kanske är att överdriva tävlingarna en aning. Visst kan grenarna ändå finnas med i marknadsprogrammet och jag tycker att besökarna skulle kunna få prova på de olika grenarna, men att göra ett helt mästerskap och ordna alla

dessa tävlingar mellan gästande re-enactors blir nog för mycket. Fibula skulle kunna ha bågskytte, stångstötning, yxkastning, elduppgörning, dragkamp, spjutkastning och spinning som olika programpunkter och prova på punkter för besökarna i stället.

Vikingerusetiden och ”kast med fisk-tävlingen” väcker åter en tanke hos mig. Hur ska man ställa sig till dessa skämtsamma idéer? Hur allvarlig ska man hålla verksamheten vid en vikingaby? Hur korrekt vetenskaplig ska man hålla verksamheten? Fotevikens vikingareservat verkar inte se detta problem med tävlingarna medan man tar förmedlingen av lägerskolsverksamheten mycket allvarligt och de ansvariga vid vikingareservatet tycker att förmedling av rätt bild av vikingatiden är avgörande just i detta sammanhang. Sven Rosborn säger att man å ena sidan ska ha glimten i ögat och inte ta för hårt på regler och riktlinjer medan han å andra sidan säger att det är viktigt att inte förmedla fel bild åt besökarna genom t.ex. experimentell arkeologi på olämplig plats i vikingareservatet (Rosborn, muntlig uppgift).

Jag tycker inte att man får vara för stel och allvarlig och därför tycker jag att de skämtsamma tävlingarna vikingaruset och ”kast med fisk-tävlingen” skulle kunna genomföras i Kvarnboviken, en välbesökt strand under sommaren alldeles intill Fibulas vikingaby, om tillstånd beviljas då Fibula inte äger stranden. För vikingaruset behövs någon slags markeringar ute i vattnet, i Foteviken använder man två vikingaskepp men man kan också använda andra markeringar som vikingarna ska runda. Jag anser att markeringarna ska vara förknippade med vikingatiden. Vikingaskeppsbyggeri skulle kunna ordnas av föreningen under vinterhalvåret och sedan skulle man kunna använda dessa skepp vid sommarens marknad. Jag är väl medveten om att det tar tid att bygga ett vikingaskepp och om man inte blir klar i tid kan man alltid låta gästande re-enactors med vikingaskepp agera markeringar ute i vattnet. Det går nog att ordna på något sätt. Annars får man använda andra markeringar. Båtbyggen och visning av vikingaskepp har föreningen haft som programpunkter under marknaden tidigare (Fornföreningen Fibulas hemsida; Nya Åland 2006) och är man inte klar med byggandet kan man visa hur långt man kommit med byggandet i alla fall eftersom det också är attraktivt. Om Fibula inte vill kopiera Fotevikens vikingaruskoncept rakt av kan man alltid hitta på en egen tävling som är mer förknippad med platsen eller historien bakom Fibulas vikingaby. Sigbritt Fagerström hade funderat på en tävling, berättade hon när jag var och besökte föreningen i slutet av oktober 2007. Den skulle gå ut på att de tävlande skulle simma med en sköld såsom Olav Skötkonung gjorde under ett sjöslag där Hlödver den länge från Saltvik omkom, men hon visste inte hur man skulle kunna förverkliga idén (Fagerström, muntlig uppgift). Man skulle kunna utföra tävlingen på liknande sätt som Fotevikens

vikingarus, d.v.s. de tävlande skulle runda markeringar ute i vattnet och den som kommer tillbaka först vinner.

Visning av vikingaskepp under marknaden 2006
(Fornföreningen Fibulas hemsida).

Ett framträdande av en större artist såsom i VikingTiders marknad skulle kunna vara en nygammal programpunkt på Fibulas marknad. Musikframträdanden av olika gästande vikingagrupper brukar vara ett inslag i Fibulas marknad (se punkt 5.1.). Jag tycker att Fibula skulle kunna utveckla denna programpunkt ännu mer. Åland har flera bra sångare och sångerskor som skulle kunna tillfrågas att uppträda, t.ex. Therese Karlsson, Dan Karlström, Mikael Fagerholm, m.fl. Den åländska musikgruppen Ulvens döttrar skulle också kunna tillfrågas att uppträda.

Skelettskolan och ”prova på att vara arkeolog”-idén som VikingaTider ordnat under Fröja Thing är idéer som jag tycker är riktigt bra idéer som skulle kunna genomföras under Fibulas marknad. Jag tror att dessa programpunkter kan locka fram ett intresse för arkeologi både bland barn och vuxna. Föreningen skulle inte bara kunna genomföra dessa två saker under marknaden utan man skulle även kunna använda dem under lägerskolor om kompetent personal finns tillgänglig.

Salttillverkning skulle vara ett ypperligt inslag i Fibulas marknad. Här kan man återigen utnyttja platsens historia. Genom kommunens namn Saltvik kan man ana att orten måste ha haft anknytning till salttillverkning eller liknande. På Saltviks kommuns hemsida kan man läsa följande: ”Enligt Matts Dreijer så betyder ändelsen vik, på latin vicus, en ort där köpmän plägar uppehålla sig. Samma ändelse finns t.ex. i ortnamnet Slesvig (Hedeby). Saltvik var med andra ord en ”vik-ort” på Åland under medeltiden eller modernare uttryckt ett kommersiellt centrum där köpmän bedrev handel med salt, som var en viktig handelsvara i det

saltfattiga Östersjön” (Saltviks kommuns hemsida). Återigen tas medeltida fenomen upp, inte vikingatida. Frågan är om Saltvikarna under vikingatiden också kände till salttillverkningen? Eller kan det ha varit så att handelsmännen som kom till Saltvik sålde salt och inte tvärtom, köpte det från saltvikarna? Hur skulle man kunna påvisa detta? Jag undrar om det finns något fyndmaterial från vikingatidens Saltvik som skulle kunna peka på detta? Det skulle vara mycket intressant att ta reda på. Anders Ödman menar att det kan vara så att det är för liten salthalt i Ålands hav för att vikingatidens saltvikare skulle ha kunnat utarma salt själva. Ett sätt att ta reda på om salthalten är tillräckligt hög är att laka ut salt ur blåstång, saltet som utvinns på detta sätt kallas svartsalt (Ödman, muntlig uppgift). Detta kunde vara ett experiment för föreningen att prova på!

Det finns mycket, mycket mer man kunde vidareutveckla i marknadskonceptet men de punkter jag har tagit upp är några förslag som jag tycker Fibula kan titta närmare på. Utveckling av marknadskonceptet kan man hålla på med hur länge som helst och hela uppsatsen kunde ha handlat om utvecklingen av marknaden då det finns så otroligt mycket material och idéer kring detta. Jag lämnar dock resten till senare forskning eftersom denna uppsats ska behandla mer än bara marknadskonceptet.

Autenticitetsfrågorna kring marknaden är många. Men jag tycker att man ska ha i åtanke att marknaden är ett underhållningsjippo samtidigt som det är ett sätt att förmedla vikingatiden till allmänheten. Underhållningsaspekten får man inte glömma, blir framställningarna för stela och strikta tappar konceptet sin charm och sin funktion. Man får återigen blanda skämtet med allvaret och ha glimten i ögat. Allt kan man inte göra förstås, nånstans måste man sätta en gräns och den gränsen måste arrangören själv bestämma.

5.3.3. Gästabud

I Fibulas långhus får 60-70 personer sittande vid bord plats och som det ser ut idag erbjuds grupper en upplevelse i vikingastil med tidsenlig klädsel, mat och underhållning genom gästabud (Forsgård 2007).

När jag besökte Fotevikens vikingareservat visade Sven Rosborn mig deras vikingakrog och de nybyggda konferensutrymmena. Vikingakrogen består av en stor lokal med ett angränsande kök. Samlingslokalen kallas Valhall och i den finns en scen längst in och det får plats ca 300 sittande eller ca 150 personer sittande vid bord och det är där som Fotevikens gästabud genomförs (Dahlberg 2000; Rosborn, muntlig uppgift). Vikingakrogen är inredd i

vikingastil med träväggar, träbord och träbänkar. Sven Rosborn berättade att Sven Melander hade gästade Foteviken och stått för underhållningen på scenen sommaren 2007 under ett gästabud, vilket hade varit väldigt lyckat (Rosborn, muntlig uppgift). Under gästabuden bjuder Fotevikens vikingareservat på underhållning och mat och ett av deras största och mest uppskattade gästabud är Midvinterblotet, ett annorlunda julbord med vikingatidsinspirerad mat och underhållning endast för re-enactors (Dahlberg 2000; Fotevikens Museums hemsida). Under Midvinterblotet blir vikingarna indelade i mindre grupper och dessa ska sedan tävla mot varandra i olika tävlingar såsom äppelklyvning med svärd, rövkrok och bågskytte, allt sker inne i Valhall (Dahlberg 2000).

Gästabud i Valhall december 2000 (Dahlberg 2000).

Fotevikens gästabud kräver stora grupper med tanke på byggnaden Valhalls storlek. Företag och föreningar är grupper som tas emot. Sven Rosborn menar att det är främst från företag som man ska försöka få sina större inkomster, inte den vanliga besökaren. Fotevikens Museum har en välutvecklad sponsoravdelning som har drivit in närmare 4-5 miljoner kronor/år i saker av företag när det har behövts (Rosborn, muntlig uppgift).

Under juli månad 2008 kommer krogshowen/teaterstycket *Semestersabotörerna rider igen* med Sven Melander, Tommy Juth och Mikael Neumann att sättas upp i Valhall (Fotevikens Museums hemsida).

VikingaTider har inga gästabud eftersom det inte finns lokaler till detta (Jonson, muntlig uppgift).

En vision föddes i min hjärna när jag besökte Foteviken. Underhållning med ståuppkomiker vid gästabud skulle också kunna genomföras i Fibulas vikingaby, i mindre proportion förstås

med tanke på att Fibulas långhus inte kan ta in lika många besökare som Fotevikens vikingakrog, om inte min idé om ett tingshus skulle kunna genomföras förstås (se punkt 5.3.1.). Om ett större långhus skulle byggas så skulle gästabuden kunna utvecklas betydligt. Fibula skulle kunna ordna större gästabud med chans att få in fler personer i ett större långhus än deras befintliga och om man bygger en upphöjd scen såsom i Fotevikens Valhall så skulle också underhållningsmöjligheterna förbättras.

Det finns även professionella berättare som man skulle kunna använda sig utav under Fibulas gästabud. Pia Naurin, författare och frilansjournalist skriver i *Kultur: Väst* om hennes träffar med olika professionella berättare: ”en bra berättelse ska gärna låta som den formuleras i stunden” (Naurin 2006). Jag tror att hon har en poäng i det hon skriver, åhöraren vill gärna vara med och uppleva berättelsen i nuet och inte höra något som låter inövat och repeterat. Det finns många professionella berättare både i Sverige och Finland som Fibula skulle kunna kontakta. Jag förstår att det blir dyrt att hyra in en professionell berättare till varje gästabud men det kunde vara en kul extra programpunkt under något gästabud i alla fall. Även amatörer kan gå kurser i ”storytelling” och lära sig konsten att berätta (Naurin 2006).

Återigen dyker autenticitetsfrågan upp i mina tankar. Hur äkta är de rekonstruerade vikingabyarnas gästabud? Gillen och gästabud hölls under vikingatiden (Fotevikens Museums hemsida) men frågan är om dagens vikingabyar kan återskapa rätt atmosfär och ge rätt bild av vikingatiden till besökarna. Inga moderniteter såsom plast, rostfritt stål, fabriksgjorda servetter och liknande får slinka in, då förstörs hela upplevelsen. Fibula gör maten i vikingabyens moderna kök och sedan värms den över eld i järnkittlar och serveras på trätallrikar eller keramikfat (Lindblom korrespondens). Gästabuden ska inte vara helt omöjliga att hålla autentiska, bara man lägger ned den extra tiden som krävs för att skapa rätt känsla, upplevelse och bild av vikingatiden.

5.3.4. Lägerskolsverksamhet

Fibula ordnar lägerskolor för skolbarn och andra barngrupper under våren (Lindholm 2007). Det befintliga konceptet har jag redan skrivit om i kapitel 5.1. Det befintliga konceptet skulle Fibula kunna utveckla med hjälp av idéer från de andra vikingabyarna i min undersökning.

I Fotevikens vikingareservat erbjuder man de tre olika pedagogiska utbudet vikingadag, miniviking och lägerskola (Fotevikens Museums hemsida). Under vikingadagen och lägerskolorna ser programmet ut som följande: man blandar nutida inslag med vikingatida för

att skapa en "tidsresa" för barnen som är vana vid nutid. Allra först får barnen tidsenliga vikingakläder och sedan börjar vikingadagen/lägerskolan med en filmvisning med inslag om vikingatiden. Efter filmvisningen möts gruppen av en av stadens invånare som blir gruppens guide. Denna tar med barnen till den hedniska offerplatsen som ligger utanför stadsvallen. Därefter följer en vandring i staden genom gator och gränder fram till torgplatsen, där stadens stockar och bestraffningsredskap finns. Här finns det möjlighet för deltagarna att gå in i rollerna som tingsmän och tingsåhörare, man diskuterar vad man kan ha blivit straffad för under vikingatiden och om straffen var rättvisa. Efter detta följer flera olika moment: besök hos stadens invånare, fri vandring i staden där möjlighet att undersöka kulturlandskapet genom så kallade "tittrör" (upprättstående stolpar med titthål riktade mot forntida fenomen) med tillhörande informationsskyltar är möjlig och sist men inte minst olika vikingalekar. Här slutar dagen för deltagarna i konceptet vikingadag medan den fortsätter för deltagarna i lägerskolekonceptet med mer möjlighet att bekanta sig med husen och naturen. Därefter lagar man middag tillsammans på vikingatida sätt. Egna kvällsaktiviteter som gruppen själv bestämmer står sedan på schemat (Fotevikens Museums hemsida). Minivikingkonceptet kallas kortare lägerskolsliknande besök där barngruppen besöker vikingareservatet endast någon timme. Minivikingbesöket börjar med filmvisning lika som de andra två koncepten därefter får gruppen följa med på en längre guidad rundtur i staden och sist och slutligen går man också kulturlandskapsleden som löper runt staden (Fotevikens Museums hemsida).

VikingaTider har ingen lägerskolsverksamhet för närvarande men man har planer på att börja med detta när vikingaby är färdigställd (Jonson, muntlig uppgift). I broschyren *Stöd VikingaTider* kan man läsa att skolverksamheten kommer att bli en av VikingaTiders hörnstenar i verksamheten och genom sponsorer hoppas man kunna utveckla verksamheten (Broschyr 2).

Filmvisning tror jag kan vara lite svårt i Fibulas vikingaby då ingen sådan utrustning finns. Om min idé om ett konferenshus med modern utrustning förverkligas (se 5.3.1.) kan man börja lägerskolan där med en filmvisning innan barnen får klä sig i vikingakläder och färdas bakåt i tiden. Arrangörerna kan också med hjälp av sagoberättande föra barnen bakåt i tiden (Lundberg 2007).

Jag anser att det är viktigt att lägerskolsgruppen får en guidning i Fibulas vikingaby när de anländer så att eventuella frågor kan besvaras och så att barnen blir bekanta med miljön med

en gång. Detta kan man göra som i Fotevikens vikingareservat med en rundvandring tillsammans med en byinvånare.

Guidning i vikingareservatet, Foteviken (Fotevikens Museums hemsida).

Det är bra att barnen får vara med och tillreda maten de ska äta, så kallad ”learning by doing”. Detta hoppas jag att Fibula också använder i sitt lägerskolskoncept. En idé skulle vara att dela upp deltagarna i mindre grupper, en för matlagning, en för dukning och en för avdukning och diskning och sedan byter grupperna uppgifter vid nästa måltid.

Jag tycker att Fibula skulle kunna utveckla lägerskolsverksamheten genom att bygga ett särskilt hus just för denna verksamhet (se punkt 5.3.1.). Detta tror jag skulle kunna utveckla möjligheterna för lägerskolsverksamheten betydligt. Där skulle lägerskolsdeltagarna kunna utöva experimentell arkeologi utan att störa bilden av vikingatiden för andra vanliga besökare (Jakobsen & Rosborn, muntliga uppgifter).

Som jag tidigare nämnt så är frågan huruvida det är rätt att ordna lägerskolor i en rekonstruerad vikingaby överhuvudtaget (se punkt 5.3.1.). Hur många lägerskolor ordnades under vikingatiden? Troligen inga alls, men hur ska vikingabyarna kunna nå barn- och skolgrupper annars? Jag tycker att det är viktigt att barnen får uppleva våra föreställningar om vikingatiden. Vikingabyar och andra fornbyar har en viktig roll att fylla då barnen själva får uppleva historia och arkeologi på plats istället för i skolbänken. Jag argumenterar för att skolor verkligen ska ta tillfället i akt och utnyttja resursen som fornbyarna erbjuder genom studiebesök, vikingadagar och lägerskolor. Det är en stor tillgång att Fibulas vikingaby finns

på Åland och de åländska skolorna borde utnyttja detta. Fibula borde arbeta ännu hårdare med att marknadsföra sina lägerskolor till de åländska skolorna.

5.3.5. Hirdgrupp, vikingakämpare

När jag besökte Åland för att samla mer material för uppsatsen träffade jag Fibulas medlemmar under ett hirdmöte. Fornföreningen Fibula håller på att samla material och folk till en egen hirdgrupp, en grupp med vikingakämpare. Under varje marknad gästas föreningen av utländska vikingakämpare och nu tycker Fibulas medlemmar att de skulle vara kul att ha en egen hirdgrupp. Gruppen skulle främst agera under marknaden men även andra framträdanden är möjliga (Fagerström, Häggblom, Nordback & Roberts, muntliga uppgifter).

Fotevikens byalag ordnar varje år en träningshelg för vikingakämpare där bågskytte och fighting tränas. Fotevikens Museum har vikingakamp som en programpunkt under deras sommarmarknad där re-enactors visar olika stridstekniker som kan ha använts under vikingatiden (Fotevikens Museums hemsida).

Vikingakämpare på träningsläger i Foteviken 2001 (Fotevikens Museums hemsida).

VikingaTider hade en programpunkt under Fröja Thing år 2006 där vikingakämpare drabbade samman (VikingaTiders hemsida). VikingaTider har inte egna vikingakämpare utan ”engagerar vikingakämpare utifrån” för uppvisningar vid Fröja Thing (Jonson korrespondens).

Här finns goda möjligheter att skapa något autentiskt och underhållande på samma gång med tanke på att konceptet inte än är helt klart. Det jag skulle vilja fokusera på är att söka tidsenlig utrustning både genom klädsel och vapen. På många av Fibulas marknader och på föreningens hemsida, Fotevikens Museums hemsida och VikingaTiders hemsida har jag sett prov på icke tidsenliga fighters. Vill man som vikingaby vara trovärdig och autentisk i vikingakampssammanhang får man arbeta för det och vara strikt även med gästade vikingakämpare. Vapen, brynjor, sköldar och liknande blir lätt ”moderna” och detta stör i alla fall mitt öga.

Utländska vikingakämpar på Fibulas marknad 2006
(Fornföreningen Fibulas hemsida).

Det andra jag ville ta reda på i min problemställning är vad kan man tillföra helt nytt till konceptet med hjälp av andra vikingabyars idéer.

5.3.6. *Vintermarknad*

En helt ny idé som jag skulle vilja tillföra Fibulas vikingaby är en till marknad under vintern för att utöka säsongen. Under jullovet när folk är lediga skulle man kunna ordna en marknad. Marknadskonceptet sommartid är uppskattat.

Fotevikens vikingareservat ordnar gästabudet midvinterblot (se punkt 5.3.3.) och jul-/vintermarknad i mitten av december. Vintermarknaden är upplagd på lite annorlunda sätt än Fotevikens sommarmarknad. För det första är den kortare än den långa sommarmarknadsveckan, 2006 års julmarknad var två dagar lång. För det andra ordnas andra programpunkter än under sommarmarknaden, 2006 års vintermarknad bjöd bland annat på förverkligandet av en skeppssättning som Fotevikens Museum döpte till "Hala stenar"(se punkt 5.3.1.). Fotevikens julmarknad växer för varje år som går och 2006 gästade ca 150 re-enactors marknaden med sina marknadsstånd (Fotevikens Museums hemsida).

Marknadsstånd under vintermarknaden i Foteviken (Fotevikens Museums hemsida).

VikingaTider har också ordnat en julmarknad. I VikingaTiders arkiv på hemsidan hittar jag uppgifter om en julmarknad 2003 men efter det kan jag inte hitta information om flera vintermarknader (VikingaTiders hemsida). Lotta Jonson menar att det är så många julmarknader i december månad så VikingaTider anser att ”det är en dålig affär” att ordna fler och därför har inte VikingaTider arrangerat fler marknader under vintern (Jonson korrespondens).

Jag argumenterar dock för att Fibula skulle kunna prova på att ordna en vintermarknad och se om det lönar sig. För Fotevikens vikingareservat verkar det gå bra och besökarantalet sjunker inte. Under vintermarknaden tror jag att Fibula kan ha ganska många liknande programpunkter som under sommarmarknaden, självklart fungerar inte vikingarusetidén och ”kast med fisk- tävlingen”, men uppträdande av inbjuden artist och skelettskolan skulle kunna fungera (se punkt 5.3.2.).

Andra redan befintliga programpunkter från Fibulas marknad såsom matförsäljning, hantverksförsäljning och olika prova-på-punkter (se punkt 5.3.2.) skulle också kunna genomföras på vintermarknaden.

Jag har tillit på marknadskonceptet och det skulle vara ett bra sätt att utöka Fibulas säsong och verksamhet. Om något nytt projekt framskrider i vikingabyn under vinterhalvåret är marknaden ett ypperligt tillfälle att marknadsföra det nya projektet, t.ex. nya byggnader, konferenser och liknande.

5.3.7. Föredrag, seminarier, konferenser och kursverksamhet

Fotevikens Museum och vikingareservat har många järn i elden och samarbetar med flera andra museer och vikingabyar både nationellt och internationellt. År 2005 höll EXARC,

Europas ledande nätverk för levandegörande av historiska skeden, sitt årsmöte i Fotevikens vikingareservat och Fotevikens museichef Björn M Jakobsen blev vald till organisationens ordförande för de kommande åren. Under EXARC-helgen hölls seminarier och föredrag som behandlade ämnen som har anknytning till *living history*. Studiebesök gjordes på Koggmuseet i Malmö och i Trelleborgen i Trelleborg (Fotevikens Museums hemsida).

Fotevikens Museum höll en konferens med föredrag och seminarier om kvalitet, organisation och namnfrågor angående museer som arbetar med *living history* i början av november 2007 under namnet LiveArc. LiveARCH är ett eu-projekt där åtta museer från åtta olika nationer samarbetar kring frågor som berör levandegörandet av historien. Denna konferens var ett av många möten i projektet. Flera arkeologer höll föredrag om *living history* och *archaeological open air museums* under konferensen (Fotevikens Museums hemsida; LiveARCHs hemsida).

Sommaren bjuder på flera olika seminarier och föreläsningar för Fotevikens Museums del. Under vikingaveckan hålls flera seminarier bland de gästade vikingarna (se punkt 5.3.2.).

Under sommaren ordnar VikingaTider många föreläsningar för stödföreningens medlemmar men även andra intresserade är välkomna. Allt från museibesök och kyrkobesök till borning i mossar och föreläsningar om forntida musikinstrument behandlas (Broschyr 3).

Jag tror att föredrag, seminarier och konferenser skulle kunna locka fler besökare till vikingabyn i Kvarnbo. Ett förslag som jag tidigare nämnt är att ordna olika seminarier och föredrag under sommarmarknaden med inbjudna föreläsare och medlemmar i Fornföreningen Fibula (se punkt 5.3.2.). Föredrag, seminarier och konferenser under andra delar av året skulle också kunna locka intresserade. Detta kräver självklart sina lokaler och därför argumenterar jag för att Fibula ska bygga en särskild byggnad för denna verksamhet (se punkt 5.3.1.).

Själv skulle jag tycka att det skulle vara mycket intressant att veta mer om vikingatidens Åland. Fibula skulle kunna samarbeta med Ålands museibyrå i detta sammanhang och bjuda in föreläsare från museibyrån som skulle kunna berätta om den åländska arkeologin. Även föreläsningar om Saltviks järnålderslämningar skulle vara intressant. Åsa Ringbom och Christina Remmer skulle kunna inbjudas till föreläsning om dateringen av Saltviks kyrka och tesen om stavkyrkans existens (se punkt 5.3.1.). Även utflykter till andra vikingatida lämningar runtom på Åland skulle kunna ordnas såsom VikingaTider och Fotevikens Museum gör i Skåne (Broschyr 3; Fotevikens Museums hemsida).

Ett annat nytt inslag som jag skulle vilja tillföra Fibulas koncept är kursverksamhet för allmänheten, detta kan också öka intresset för arkeologi, vikingatiden och föreningen bland allmänheten. Kursverksamhet har tidigare ordnats för föreningens egna medlemmar och under marknaden för allmänheten (se punkt 5.1.). Det skulle kunna finnas intresse även för kurser under andra delar av året. Man skulle kunna ta en kursavgift av deltagarna som täcker eventuella utgifter. Några förslag på kurser som kunde ordnas är: vikingadräktssömnad, vikingatida matlagning, vikingatida smyckestillverkning och husbygge.

Det kan locka nya medlemmar, om man öppnar upp föredragen, seminarierna och konferenserna och kursverksamheten för allmänheten. Om inte Fibula öppnar upp sin verksamhet mer för allmänheten och bjuder in den till dessa arrangemang finns det nog en viss risk för att föreningen blir en instängd förening och inte en förmedlande förening. Mer samarbete med andra vikingabyar och föreningar, för att kunna utveckla den egna vikingabyen kan vara utvecklande för den egna verksamheten. Det kan vara bra att få råd och tips från andra byar och andra museer såsom Fotevikens Museum får. VikingaTider har inte samarbete med andra vikingabyar (Jonson, muntlig uppgift) vilket jag tycker att är mycket synd. Jag tror att den här typen av verksamhet vinner på ökat samarbete.

5.3.8. Anställning av en eller flera projektledare, personal

Fibulas vikingaby har ingen anställd personal, allt arbete sker på frivillig basis (se punkt 5.2.).

Fotevikens Museum med vikingareservatet och Koggmuseet i Malmö hade 13 personer fast anställda varav två arkeologer och en historiker samt 20 projektanställningar under 2006, siffrorna är ungefär desamma för 2007 (se punkt 1.5.). Arkeologerna och historikern har hand om Fotevikens Museums forskning (Rosborn, muntlig uppgift).

VikingaTider har 1,5 personer fast anställda (se punkt 1.5.).

Jag anser att för att en vikingaby ska kunna utvecklas så mycket som möjligt så behövs en eller två anställda med historisk eller arkeologisk bakgrund. Det finns en gräns för hur mycket man orkar och kan göra med hjälp av endast ideella krafter. Skulle Fibula anställa en eller flera projektledare som skulle kunna styra upp verksamheten tror jag att föreningen och dess koncept skulle kunna utvecklas avsevärt. Om man anställer två projektledare har dessa bättre möjligheter att bolla idéer och bättre möjligheter att utföra ett bra arbete. Självklart skulle styrelsen fortfarande vara det beslutande organet och ha hand om det administrativa men

projektledaren/projektledarna skulle kunna sköta den verkställande delen och se till att det styrelsen beslutar om blir gjort. Projektledaren/projektledarna skulle kunna ha hand om forskning också. Fibula skulle kunna utföra många fler projekt om man hade mer kunskap om platsen som vikingabyen står på och dess historia. Under sommarmånaderna skulle föreningen kunna anställa säsongspersonal som skulle kunna hjälpa till vid marknaden då det är mycket arbete runtomkring den för att få allt att löpa.

Jag har redan tagit upp vissa aspekter i de tre vikingabyarnas verksamhet som jag anser att är mindre bra där speciellt de olika autenticitetsfrågorna har blivit belysta. Men det finns ytterligare en sak som jag snubblat över i en av de olika vikingabyarnas verksamheter som jag ännu inte har analyserat. Här nedan analyserar jag denna verksamhet som jag reagerat starkt negativt mot men som jag tycker att är otroligt intressant och visar på den svårighet som finns att dra en linje för vad som hör till en autentisk vikingaby.

5.3.9. Motorträffar och motorprylmarknad

Ett inslag som VikingaTider har i sin verksamhet är de populära motorträffarna. Motorträffarna ordnades år 2005 för första gången i VikingaTiders regi då en förfrågan inkommit från motorentusiaster i Löddeköpinge (Jonson, muntlig uppgift). Varje tisdag från mitten av maj till slutet av september träffas motorentusiaster från hela Sverige i VikingaTider. Journalisten Bengt Arvidson från Sydsvenskan besökte en av träffarna i juni 2007 och resultatet av denna visit blev en kort film som lades upp på Sydsvenskans hemsida. 150 amerikanska bilar, 150 europeiska bilar, ca 500 motorcyklar och ca 3000 besökare per gång brukar motorträffarna locka (Motormarknads film).

En motorprylmarknad ordnas i slutet av september i VikingaTider där motorentusiaster kan byta och sälja allt som har med motorer att göra (Broschyr 1).

Min fråga blir ju med en gång: hur kan man berättiga motorträffar och en motorprylmarknad i en vikingaby? Vad har motorer och bilar med vikingatiden att göra? Var finns autenticiteten? Arkeolog P U Hörberg förklarar för Bengt Arvidson hur man tänker på VikingaTider: ”Vi når en kundkrets och intressekrets som vi annars inte skulle nå... intresset för vikingatiden och intresset för motorhistoria är egentligen båda två kulturyttringar av olika slag” (Motormarknads film).

Jag tycker inte att motorträffar och bilar hör till vikingabyarnas förmedlingsprogram. Fördelarna med motorträffarna och motorprylmarknaden som VikingaTider håller i är det höga besökarantalet och den stora kundkretsen. Man förlänger också säsongen en aning men på bekostnad av förmedlingen av vikingatiden. Jag tycker att det är viktigt att inte blanda in ett så starkt modernt element som bilen och motorn i en bilfri och motorfri vikingatid. Autenticitetsfrågan återuppstår: hör verkligen motorträffar och motorprylmarknaden till vikingatiden? Mitt svar blir nej.

5.4. Slutsats

Jag kom fram till att jag borde ha valt en annan vikingaby än VikingaTider under resans gång. Mycket i deras verksamhet har inte kommit igång än och då är det svårt att jämföra denna by med de andra vikingabyarna som har kommit relativt långt med sina koncept. Å andra sidan har det varit nyttigt och intressant att se hur man försöker starta upp verksamheten och hurdana planer man har för VikingaTider. Jag kunde ha valt ytterligare en väl etablerad vikingaby för att få ett mer varierat material och inte som nu när jag använt mest material från Fotevikens Museum och vikingareservat.

Jag har kommit fram till att det fortfarande finns mycket som Fibula skulle kunna utveckla, förbättra och tillföra sitt befintliga koncept.

Flera nya byggnader skulle kunna uppföras och planmässigt skulle föreningen kunna utveckla vikingabyn betydligt. Den populära sommarmarknaden skulle kunna utvecklas ännu mer och en vintermarknad skulle kunna tillföras konceptet för att förlänga säsongen. Fornföreningen Fibulas gästbud skulle kunna utvecklas med hjälp av idéer från Fotevikens Museum och lägerskolor och konferenser skulle kunna utvecklas och förbättras både byggnadsmässigt och verksamhetsmässigt. Hirdgruppen har stora möjligheter att utvecklas då Fibula fortfarande är i startgroparna för detta koncept. Föredrag, seminarier, konferenser och kursverksamhet skulle kunna utvecklas och tillföras konceptet för att locka intresse till arkeologi, historia och föreningen. Anställning av en eller flera projektledare samt annan personal skulle utveckla vikingabyn betydligt.

Jag har hittat både för- och nackdelar med de olika vikingabyarnas verksamheter och upplägg och då har främst autenticitetsfrågan dykt upp vilken jag har bestämt att återknyta till i min slutdiskussion (se punkt 6.). Jag tycker att vikingabyarna fyller en funktion, en förmedlande funktion som dagens upplevelsesökande allmänhet söker.

6. SLUTDISKUSSION

Autenticitetsfrågan har dykt upp på flera ställen analysen igenom och det verkar som om denna fråga är det mest påtagliga problemet för dagens vikingabyar. Vad är rätt och vad är fel? Vad är nutid och vad är dåtid? Får man blanda vikingatid och medeltid? Får man blanda geografiska skillnader? Vilka tekniker har vikingatidens människor använt vid uppförande av deras byggnader? Vilka tekniker har man använt vid tillverkning av hantverk? Hur allvarlig ska man hålla verksamheten i en vikingaby? Får man ta in skämtsamma aspekter i verksamheten? Hur långt får man gå? Vad är äkta?

Besökaren söker autenticitet och äkthet samtidigt som man vill uppleva historien. För vikingabyarna är det svårt att ha exakt autenticitet eftersom man inte vet vad som är äkta.

Vilka tekniker använde vikingatidens människor vid uppförandet av byggnader? Byggnader är svåra att göra exakt äkta. Organiskt material från vikingatiden har gått förlorat och de få fynd som bevarats är ofta ofullständiga. Mig veterligen har man inte funnit ett enda helt bevarat vikingahus. Det närmaste man kan komma ett helt bevarat vikingahus är nog ”Hedebyhuset” i Danmark som finns rekonstruerat på Moesgård Museum. Vid den arkeologiska undersökningen som föregick rekonstruktionen hittade man en hel inrasad vägg vilket ledde till att man kunde rekonstruera husets väggar någorlunda verklighetstroget (Petersson, korrespondens). Stolphål och rester av byggmaterialet kan man hitta men ett helt hus är nog omöjligt. Vikingabyarna får helt enkelt utgå från det fyndmaterial som finns att tillgå och sedan använda det sunda förnuftet för att rekonstruera ett så äkta hus som möjligt samtidigt som man bör vara öppen för nya idéer och ny forskning. En projektledare med arkeologisk utbildning som kan se till att de vetenskapliga aspekterna finns med är avgörande vid uppförande av rekonstruktioner. Jag tycker att det är viktigt att rekonstruktören är ärlig och erkänner om nutida tekniker har använts vid uppförandet av byggnader och inte försöker mörklägga detta, besökarna är inte dumma.

En fråga som dykt upp medan jag skrivit denna uppsats är hur man ska ställa sig till de geografiska skillnaderna som troligen har rått under den rekonstruerade tidsepoken. Är det rätt att använda sig av byggnadsfynd från Danmark på Åland? Man kan ta lärdom av andra vikingabyar i branschen men är detta rätt och autentiskt då dessa kanske har rekonstruerat långhus från Bornholm och vår vikingaby finns på Åland? Någon geografisk skillnad i teknik och utseende måste ha funnits under vikingatiden skulle man tycka. I Fibulas vikingaby har

man utgått från danska husfynd men man har också ett hus som man tror att är autentiskt med de vikingatida Saltvikarnas hus. Fotevikens vikingareservat har en stor blandning med olika hus från olika delar av Skandinavien och dessutom har man blandat friskt mellan olika tekniker på samma hus (se punkt 5.3.1.), så frågan är var går egentligen gränsen? Det är nog upp till var och en av vikingabyarna att besluta om efter att tagit del av vetenskapliga aspekter och sett hur andra vikingabyar har gjort.

Samma sak vid aktiviteter, hur kan man veta vad man gjorde under vikingatiden? Vilka lekar hade man? Hur mycket skämt får man ta in i en nutida vikingabys verksamhet? Materialet som finns bevarat är ting inte tankar. Ett sätt att ta reda på hur man kan ha gjort under vikingatiden är genom experimentell arkeologi. Man kan testa sig fram och få ett ungefärligt svar men inget svar som man kan slå fast säkert och som man kan säga att är absolut äkta. En fråga som jag tycker att är svår att ta ställning till är var man ska dra gränsen mellan skämt och allvar. Å ena sidan tycker jag att man bör ta allvarligt på förmedlingen och inte glömma bort den vetenskapliga aspekten medan jag å andra sidan tycker att man inte får va för stelbent och ta för hårt på alla regler utan ha lite glimt i ögat och våga skämta till det. Lekar, kämpalekar, gästabud, marknader, lägerskolsverksamhet, konferensverksamhet, ja i princip allt som dagens vikingabyar ordnar, måste innehålla lite skämt anser jag annars blir man för allvarlig och verksamheten tappar sin charm och sin funktion.

Hur tillverkade vikingatidens människor olika hantverk? Vilka tekniker använde man? Detta är också svårt att bedöma. Men detta svar kan man få början på genom att titta på hantverksfynd från vikingatiden. Keramik, glas, metall och i vissa fall träobjekt från vikingatiden kan berätta för oss hur vikingatidens människor arbetade och vilka tekniker man använde. Men sedan kan man inte dra alla över samma kam, lokala skillnader och individuella skillnader måste man räkna med. Vikingabyarna får återigen utgå från fyndmaterialet som finns att tillgå och sedan använda sitt sunda förnuft för att skapa äkthet vid tillverkning av hantverk. Även här är det viktigt att den vetenskapliga aspekten belyses genom att en arkeologisk utbildad projektledare ser till att det inte blir för mycket tingel tangel och oäkta hantverks rekonstruktioner.

En annan autenticitetsfråga som jag har svårt att ta ställning till är huruvida det är rätt att blanda mellan olika tidsepoker; vikingatid och medeltid, nutid och dåtid. Jag anser att man bör ta tillvara det lokala och det som platsen och miljön som vikingabyen står på kan erbjuda. I Kvarnbo finns både vikingatida och medeltida lämningar och detta ställer till problem. Jag

skulle inte blanda typiska stenåldersfenomen med vikingatida men i och med att vikingatiden och medeltiden ligger så pass nära varandra i tid så tror jag att vikingatida fenomen inte är en omöjlighet under medeltiden och vice versa. Jag vill inte ge ett klart svar på denna fråga eftersom jag inte är säker på var jag själv står, jag lämnar över den till vikingabyarna att besvara själva.

Jag tycker att det är viktigt att man har ett färdigt uppsatt mål för vikingabyen, vad man vill åstadkomma med verksamheten, hur man vill att vikingabyen ska se ut och hur man ställer sig till autenticitetsfrågor vid rekonstruktioner och återskapande av vikingatiden.

Jag anser att marknadsföring är a och o. Samarbeten med reklam- och turistbyråer och annonser och notiser i tidningarnas kalendrar är viktigt. Kontinuerlig uppdatering och aktuellt innehåll på hemsidan är också mycket viktigt.

Samarbeten med andra föreningar och vikingabyar är också ett viktigt inslag i vikingabyarnas överlevnad och utveckling. Man lär sig mycket av andras framgångar och motgångar. Det är viktigt att man är öppen för andra tankar och idéer för att själv kunna utvecklas.

Autenticitetsfrågorna är många och svåra att ta ställning till. Det är svårt att hålla en konsekvent linje och som Bodil Petersson konstaterade i sin doktorsavhandling, att det är svårt att definiera vad som är rätt och fel, måste jag också konstatera (se punkt 5.3.1.). Men jag tror ändå att sunt förnuft blandat med skämt, allvar, glimt i ögat och vetenskaplig grund är receptet för en lyckad vikingaby!

7. SAMMANFATTNING

Här nedan följer en sammanfattning av min uppsats och de resultat jag har kommit fram till.

Min problemställning är uppdelad i tre huvudfrågor: Hur ser verksamheten ut idag i Fornföreningen Fibulas vikingaby i relation till Fotevikens Museum med vikingareservatet och VikingaTider? Vad kan man förbättra, utveckla och tillföra helt nytt i Fornföreningen Fibulas redan befintliga koncept med hjälp av andra vikingabyars idéer? Och vad är välfungerande och vad är mindre bra i vikingabyarnas upplägg?

Fornföreningen Fibula skulle kunna utöka sina byggnadsplan genom att bygga ett tingshus, ett garverihus, en stavkyrka, en iscensatt begravningsplats, en kvarn, ett konferenshus och ett lägerskolshus.

Fornföreningen Fibula skulle också kunna utveckla sin marknad. Olika tävlingar, visning av husbygge, seminarier och föredrag, framträdande av musikartist, skelettskola, prova på att vara arkeolog och salttillverkning är några nya idéer som skulle kunna användas under marknaden. Dessutom anser jag att en jul-/vintermarknad skulle kunna utöka Fibulas säsong.

Ett annat koncept som skulle kunna utvecklas är gästbudskonceptet. Underhållning med ståuppkomiker och framträdanden av professionella berättare är nya idéer som man kunde använda sig utav på Fibulas gästbud. Även ett nytt hus skulle kunna byggas för större gästbud och med möjligheten att ta in flera gäster under gästbudet.

Också lägerskolsverksamheten skulle kunna utvecklas genom en särskild byggnad för denna verksamhet. Guidning, filmvisning och tillredning av mat är några punkter som jag skulle vilja att Fibula skulle utöka lägerskolskonceptet med.

Hirdgruppen, som föreningen håller på att utveckla, har all möjlighet att bli lyckad och autentisk. Jag skulle vilja fokusera på autenticiteten vad gäller utrustningen och kläderna på denna punkt då det finns de krigskämpargrupper som blandar friskt mellan modernt och gammalt. Noga förarbete och även strikta regler för gästade vikingakämpar bör hållas.

Jag skulle också vilja att föreningen öppnar sig mer utåt. Föredrag, seminarier, konferenser och kursverksamhet är olika medel som man skulle kunna använda sig utav för att genomföra detta.

Anställning av en eller två projektledare är ytterligare en sak som skulle kunna utveckla föreningen. Säsongspersonal under sommaren skulle underlätta arbetet för föreningens medlemmar speciellt under marknaden. Även den vetenskapliga biten skulle kunna lyftas med hjälp av en eller flera projektledare med arkeologisk eller historisk erfarenhet.

Autenticitetsfrågan har varit det största problemet som har genomsyrat hela uppsatsen. Jag har diskuterat frågorna genom olika ståndpunkter och synsätt. Jag har försökt ge svar på frågorna och jag har främst svarat på frågorna genom mina egna åsikter. Autenticitet vid återskapandet av en vikingatida by medföljs av flera problem, bl.a. hur man kan veta vad som äkta och vad som är oäkta, hur allvarlig ska hålla verksamheten hållas vid en vikingaby och vem som bestämmer vad som är rätt och fel. Jag anser att sunt förnuft blandat med skämt, allvar, glimt i ögat och vetenskaplig grund är grundpelarna man behöver för att skapa en lyckad nutida vikingaby.

Författarens tack

Jag riktar ett stort tack till Sven Rosborn, Björn M Jakobsen, Lotta Jonson och Jörgen Lindblom för att ni svarat på alla mina nyfikna frågor och delat med er av era erfarenheter.

Jag vill också tacka Sig-Britt Fagerström, Josefine Häggblom, Ethel Nordback och Bengt Roberts för en inspirerande diskussion.

Mitt allra största tack vill jag rikta till min handledare Bodil Petersson som outtröttligt och med stor positivitet guidat mig genom hela uppsatsen. Tusen tack Bodil!

Källförteckning

Litteratur och artiklar:

- Andersson, Jenny 2007. Marknad för äkta vikingar. www.turist.aland.fi/se/article/27984 Ålands turistförbunds hemsida. Jag besökte sidan 2007-12-09.
- Aronsson, Peter & Larsson Erica (red.), 2002. *Konsten att lära och viljan att uppleva – Historiebruk och upplevelsepedagogik vid Foteviken, Medeltidsveckan och Jamtli*. Centrum för kulturforskning, Växjö.
- Aschan, Nadine 2007. Vikingamarknaden lockade 1000 fler än väntat. *Nya Åland* 2007-07-29, Mariehamn, Åland.
- Dahlberg, Agneta 2000. Fotevikens museums historia. Fotevikens nya museibygnader invigda. www.foteviken.se/art_50_99/viking_art68.htm. *Marinerat* 2000, Foteviken. Jag besökte sidan 2007-12-09.
- Drejjer, Matts 1979. *Det åländska folkets historia 1:1 Från stenåldern till Gustav Vasa*. Mariehamn, Åland.
- Engberg Ekman, Marita (red.) 2005. *Destination viking. Living history around the Baltic Sea*. Gotland University Press, Visby.
- Finnäs, Jens 2007. Tummen upp för Vikingaby. *Nya Åland* 2007-06-05, Mariehamn, Åland.
- Forsgård, Helena 2007. Stenladugård och vikingahus tar emot konferensgäster. www.turist.aland.fi/se/article/27408. Ålands turistförbunds hemsida. Jag besökte sidan 2007-12-09.
- Holtorf, Cornelius 2007. Time travel: a new perspective on the distant past. Hårdh, Birgitta; Jennbert, Kristina; Olausson, Deborah (red.), *On the road. Studies in honour of Lars Larsson*. Acta Archaeologica Lundensia in 4° No. 26. Stockholm.
- Johansson, Tomas 1987. Tankar kring experimentell arkeologi. Johansson, Tomas (red.), *Forntida teknik nr 15, 1987*. www.forntidateknik.z.se. Institutionen för Forntida Teknik. Jag besökte sidan 2007-12-09.
- Johansson, Tomas 2002. *300 fornbyar i Europa*. www.forntidateknik.z.se/IFT/litte/holland.htm. Institutionen för Forntida Teknik. Jag besökte sidan 2007-12-09.
- Lindberg, Rickard 2001. *Fornbyar och arkeologi*. cd-uppsats vid Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet, Lund.
- Lindholm, Maj-Len 2007. Målare, kommunalman och viking. *Nya Åland* 2007-03-22, Mariehamn, Åland.
- Lundberg, Inger 2007. *Att lära sig om sin historia gör skolbarn starka! En undersökning om hur man kan förmedla arkeologi till skolbarn på Åland*.

- Opublicerad b-uppsats vid Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet, Lund.
- Naurin, Pia 2006. Berättarrörelse på frammarsch. www.kulturvast.se/kulturvast_templates/Kultur_ArticlePage.aspx?id=1352. *Kultur: Väst*. Jag besökte sidan 2007-12-09.
- Nya Åland 2006. Mycket nytt på Vikingamarknad. www.nyan.ax/nyheter/arkiv.pbs?news_id=12133. *Nya Åland 2006-07-28*, Mariehamn, Åland. Jag besökte sidan 2007-12-09.
- Nya Åland 2001. Vardagsliv i vikingaby i Saltvik. www.nyan.ax/nyheter/arkiv.pbs?news_id=1909. *Nya Åland 2001-07-26*, Mariehamn, Åland. Jag besökte sidan 2007-12-09.
- O'Dell, Tom (red.) 1999. *Nonstop! Turist i upplevelseindustrialismen*. Lund.
- Oredsson, Ulrika 2006. Mer medeltid åt folket! web.comhem.se/cornelius/LUM.pdf. *LUM Nr. 1, 2006*. Jag besökte sidan 2007-12-09.
- Petersson, Bodil 2003. *Föreställningar om det förflutna – arkeologi och rekonstruktion*. Nordic Academic Press, Lund.
- Petersson, Bodil & Wienberg, Jes 2007. Time travelling. Between research and presentation at Hjerl Hede. Hårdh, Birgitta; Jennbert, Kristina; Olausson, Deborah (red.), *On the road. Studies in honour of Lars Larsson*. Acta Archaeologica Lundensia in 4° No. 26. Stockholm.
- Remmer, Christina & Ringbom, Åsa 2000. *Ålands kyrkor, Volym II, Saltvik*. Ekenäs, Finland.
- Rosborn, Sven 2001. I Fotevikens vikingareservat flyttas besökarna 900 år tillbaka i tiden. *Vad händer i sydvästra Skåne nr 2, 2001*.
- Rosborn, Sven 2001. Världens enda vikingareservat ligger söder om Malmö. *Malmömagasinet nr 26, 2001*.
- Rosborn, Sven 2002. I Skåne finns ett eget vikingarrike. *Vad händer i sydvästra Skåne nr 3, 2002*.
- Rosborn, Sven 2002. Upptäck vikingatiden i sydvästra Skåne. *Malmömagasinet nr 25, 2002*.
- Rosborn, Sven 2003. Vikingamarknaden i Foteviken. *Malmömagasinet nr 25, 2003*.
- Rosborn, Sven 2004. Fotevikens Museum inbjuder till Midvinterblot. *Malmömagasinet nr 51, 2004*.
- Rosborn, Sven 2005. Fotevikens Museum 10 år. *Malmömagasinet nr 25, 2005*.

- Rosborn, Sven 2005. *Fotevikens museum platsen där drömmar blir verklighet – utgiven i samband med Fotevikens museums 10 års jubileum 2005.* Foteviken.
- Svensson, Fredrik 2007. *En oviss framtid. Vart går allmänheten idag för att uppleva och lära sig historia och vart går den imorgon?* CD-uppsats vid Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet, Lund.
- Tillema, Linnea 2007. Slår ett slag för vikingamarknaden. *Nya Åland* 2007-07-27, Mariehamn, Åland.
- Walter, Göran 2000. *Bonniers synonym ordbok.* Stockholm.

Broschyrer:

- Broschyr 1. *VikingaTiders program sommaren 2007.* VikingaTider, Löddeköpinge.
- Broschyr 2. *Stöd VikingaTider.* VikingaTider, Löddeköpinge.
- Broschyr 3. *The Viking Times. VikingaTiders nyhetsbrev juni 2007.* VikingaTider, Löddeköpinge.

Internet och hemsidor:

Fornföreningen Fibulas hemsida.
www.aland-vikingar.com/start.con.
Jag besökte sidan 2007-12-09.

Fotevikens Museums hemsida.
www.foteviken.se.
Jag besökte sidan 2007-12-09.

LajvSveriges hemsida
www.lajvsverige.se
Jag besökte sidan 2007-11-12.

LiveARCHs hemsida
www.livearch.eu
Jag besökte sidan 2007-12-02.

Nationalencyklopedins hemsida.
www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/notice_board.jsp?i_type=1
Jag besökte sidan 2007-12-09.

Nordiska museets hemsida
www.nordiskamuseet.se.
Jag besökte sidan 2007-10-19.

Reenactor.nets hemsida
www.reenactor.net.
Jag besökte sidan 2007-11-13

Saltviks kommuns hemsida
www.saltvik.ax.
Jag besökte sidan 2007-11-23.

VikingaTiders hemsida.
www.vikingatider.se.
Jag besökte sidan 2007-12-09.

Ålands turistförbunds hemsida
www.visitaland.com.
Jag besökte sidan 2007-11-21.

Visuella medier:

Motormarknads film. Bengt Arvidson, 2007. Träffarna i Lödde lockar tusentals.
Sydsvenskan webbtv.
Sydsvenskan.se/webbtv/webbtv_skane/article244950.ece?context=webbtv. Jag besökte sidan 2007-12-09.

Foteviken film. *The Viking market of Foteviken 2006.* Producerad 2007 av Fotevikens Museum.

Muntliga uppgifter:

Andersson-Cederholm, Erika 2007-10-05. Sociolog verksam vid Institutionen för Service Management, Campus Helsingborg. *Om sökandet efter äkthet i upplevelseturismen* vid konferensen *Arkeologi som äventyr*, 4-5 oktober 2007, Kulturen i Lund. Föredrag.

Fagerström, Sig-Britt; Häggblom, Josefine; Nordback, Ethel; Roberts, Bengt 2007-10-31. Medlemmar i Fornföreningen Fibula. Diskussion och intervju. Kvarnbo, Saltvik, Åland.

Jakobsen, Björn M 2007-10-03. Museichef för Fotevikens Museum och vikingareservatet. Intervju. Foteviken.

Jonson, Lotta 2007-10-23.	VikingaTiders projektledare. Intervju. Löddeköpinge.
Lindblom, Jörgen 2007-09-13.	Fornföreningen Fibulas ordförande. Telefonintervju.
Petersson, Bodil 2007-10-16.	Forskare och vikarierande lektor vid institutionen för arkeologi och antikens historia Lunds universitet. Diskussion och handledning av c-uppsats. Lund.
Rosborn, Sven 2007-10-03.	Informationschef och forskningsansvarig vid Fotevikens Museum och vikingareservatet. Intervju. Foteviken.
Rosborn, Sven 2007-10-04.	Informationschef och forskningsansvarig vid Fotevikens Museum och vikingareservatet. <i>Om äventyret med Fotevikens museum och Vikingareservatet</i> vid konferensen <i>Arkeologi som äventyr</i> , 4-5 oktober 2007, Kulturen i Lund. Föredrag.
Ödman, Anders 2008-01-17.	Lektor vid institutionen för arkeologi och antikens historia Lunds universitet. Uppsatsventilering, kommentarer.

Korrespondens:

Jonson, Lotta 2007-11-27.	E-postkorrespondens.
Lindblom, Jörgen 2007-09-20.	E-postkorrespondens.
Lindblom, Jörgen 2007-11-14.	E-postkorrespondens.
Lindblom, Jörgen 2007-12-09.	E-postkorrespondens.
Petersson, Bodil 2007-12-07.	E-postkorrespondens
Rosborn, Sven 2007-11-20.	E-postkorrespondens.

Bilder:

Omslagsbild *Byggnader i Fibulas vikingaby, Kvarnbo, Saltvik, Åland*. Foto: Inger Lundberg. Bilden är tagen 2007-04-04.

Karta över Åland. Den gröna pilen = Kvarnbo i Saltviks kommun.

www.visitaland.com/files/aland.gif. Ålands turistförbunds hemsida. Jag besökte sidan 2007-12-09.

Vikingaintåg i Fibulas vikingaby med ordförande Jörgen Lindblom i spetsen. www.aland-vikingar.com/text.con?iPage=12&m=11. Fornföreningen Fibulas hemsida. Jag besökte sidan 2007-12-09.

Inne i Fibulas långhus. www.aland-vikingar.com/files/2-0032.jpg. Fornföreningen Fibulas hemsida. Jag besökte sidan 2007-12-09.

Plan över Fotevikens vikingareservat våren 2005. Återfinns i Sven Rosborns bok Fotevikens museum platsen där drömmar blir verklighet – utgiven i samband med Fotevikens museums 10 års jubileum 2005. Foteviken 2005.

Aktivitetshuset i VikingaTider. Foto: Inger Lundberg. Bilden är tagen 2007-10-23.

Plan över hur VikingaTider kommer att se ut när vikingabyn är klar. www.vikingatider.se. VikingaTiders hemsida. Jag besökte sidan 2007-12-09.

Vikingarhuset vid Foteviken. Bilden är tagen 2007-06-30.

www.foteviken.se/market/viking_market_2007/market_2007.htm. Fotevikens Museums hemsida. Jag besökte sidan 2007-10-21.

Plöjning på gammaldags vis i VikingaTider. www.vikingatider.se/pictures/ardenner.jpg. VikingaTiders hemsida. Jag besökte sidan 2007-12-09.

Visning av vikingaskepp under marknaden 2006. www.aland-vikingar.com/files/2-0054.jpg. Fornföreningen Fibulas hemsida. Jag besökte sidan 2007-12-09.

Gästbud i Valhall december 2000. www.foteviken.se/art_50_99/viking_art68.htm.

Fotevikens Museums hemsida. Agneta Dahlberg, Marinerat 2000. Jag besökte sidan 2007-12-09.

Guidning i vikingareservatet, Foteviken. www.kulturcenter.se. Fotevikens Museums hemsida. Jag besökte sidan 2007-12-09.

Vikingakämpar på träningsläger i Foteviken 2001. www.foteviken.se/viking_art16b.htm. Fotevikens Museums hemsida. Jag besökte sidan 2007-12-09.

Utländska vikingakämpar på Fibulas marknad 2006. www.aland-vikingar.com/files/2-0105.jpg. Fornföreningen Fibulas hemsida. Jag besökte sidan 2007-12-09.

Marknadsstånd under vintermarknaden i Foteviken.

www.foteviken.se/art_50_99/viking_art98f.htm. Fotevikens Museums hemsida. Jag besökte sidan 2007-12-09.

Bilagor

Bilaga 1. Frågor till Fotevikens vikingareservat

1. När bildades Fotevikens vikingareservat? Berätta kort om historien bakom.
2. Hur är organisationen uppbyggd? Hur fungerar organisationen? Är det en förening som ligger bakom vikingareservatet?
3. Hur marknadsför ni er vikingaby?
4. Hur ser ett vanligt Fotevikenår ut? Vilka olika aktiviteter brukar ordnas?
5. Har ni några nya planer på gång? aktiviteter, byggnader, föreläsningar, o.s.v.
6. Vad anser ni om autenticitet? Är denna viktig vid rekonstruktion? Ex. husrekonstruktioner, kläder, utsmyckning, vid marknader, o.s.v.
7. Äger föreningen marken som vikingabyen står på? Hur får ni utnyttja marken? Måste ni ha byggnadslov när ni ska bygga nya byggnader?
8. Har ni en konkret plan över hur vikingareservatet ska skötas? Har ni en färdig plan över hur reservatet kommer att se ut när det är klart eller tillför ni nya idéer?
9. Samarbetar ni med någon annan förening eller fornby? Isåfall vilken/vilka och hur samarbetar ni konkret?
10. Hur fungerar relationen med kommun och andra myndigheter? Får ni stöd och hjälp av kommunen? Vad kunde förbättras i dessa relationer anser ni?
11. Vad skulle ni ge för tips till en vikingaby som vill utöka sitt koncept? Hur ska man gå till väga? Några idéer som fungerat vid Foteviken?
12. Egna funderingar, tips och idéer!

Tack för era svar!

Bilaga 2. Frågor till Jörgen Lindblom, Fornföreningen Fibula.

Vad håller föreningen på med just nu? Aktiviteter, byggen, projekt o.s.v.

Vad har ni gjort tidigare? Vad brukar ni göra? Hur ser ett vanligt Fibulaår ut?

Har ni några nya planer inom snar framtid?

Kommer ni att bygga något till hus? I så fall, kommer ni att bygga efter ett faktiskt fynd, alltså göra en rekonstruktion, eller kommer ni att bygga utan förebild? Vad anser Fibula om vikingatida autenticitet i vikingabyn (under vikingamarknaden, angående byggnaderna, under lägerskolor, o.s.v.)? Är autenticitet viktigt?

När föreningen bygger hus eller ordnar olika aktiviteter redogörs dessa i skrift?

Hur får Fibula använda området som vikingabyn står på?

Äger föreningen marken?

Måste föreningen ha byggnadslov för att bygga hus eller är ni befriade från detta?

Tycker ni att ni får tillräckligt mycket stöd från kommun och landskap?

Får ni hjälp av Museibyrån?

Vad skulle kunna förbättras i dessa relationer?

Har ni någon anställd projektledare eller liknande i föreningen?

Har ni sakkunniga personer inom vikingatid i föreningen? Dvs utbildade arkeologer?

Samarbetar ni med någon annan vikingaförening? I så fall vilken och vad konkret samarbetar ni med?

Tar ni idéer från andra liknande föreningar? Vad har ni i så fall efterbildat?

Bilaga 3. Frågor till Vikingatider i Löddeköpinge

1. När bildades Vikingatider? Berätta kort om historien bakom.
2. Hur är organisationen uppbyggd? Hur fungerar organisationen? Är det en förening som ligger bakom vikingaby?
3. Hur marknadsför ni er vikingaby?
4. Hur ser ett vanligt Vikingatider-år ut? Vilka olika aktiviteter brukar ordnas?
5. Har ni några nya planer på gång? aktiviteter, byggnader, föreläsningar, o.s.v.
6. Vad anser ni om autenticitet? Är denna viktig vid rekonstruktion? Ex. husrekonstruktioner, kläder, utsmyckning, vid marknader, o.s.v.
7. Äger Vikingatider marken som vikingaby står på? Hur får ni utnyttja marken? Måste ni ha byggnadslov när ni ska bygga nya byggnader?
8. Har ni en konkret plan över hur vikingaby ska skötas? Har ni en färdig plan över hur vikingaby kommer att se ut när den är klar eller tillför ni nya idéer?
9. Samarbetar ni med någon annan förening eller fornby? Isåfall vilken/vilka och hur samarbetar ni konkret?
10. Hur fungerar relationen med kommun och andra myndigheter? Får ni stöd och hjälp av kommunen? Vad kunde förbättras i dessa relationer anser ni?
11. Vad skulle ni ge för tips till en vikingaby som vill utöka sitt koncept? Hur ska man gå till väga? Några idéer som fungerat vid Vikingatider?
12. Egna funderingar, tips och idéer!

Tack för era svar!

